

Draamallinen aistitarina kokemus alle kahdeksan vuotiaalle moni- ja liikuntavammaisille lapsille

Havukainen, Heidi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

DRAAMALLINEN AISTITARINA KOKEMUS ALLE KAHDEKSAN VUOTIAIL-
LE MONI- JA LIIKUNTAVAMMAISILLE LAPSILLE

Heidi Havukainen
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Syyskuu 2010

Heidi Havukainen

Draamallinen aistikokemus alle kahdeksan vuotiaille moni- ja liikuntavammaisille lapsille

Vuosi	2010	Sivumäärä	89
-------	------	-----------	----

Tein opinnäytetyöni yhteistyössä Ruskeasuon koulun kanssa. Ruskeasuon koulu on valtion koulu ja se järjestää opetusta liikuntavammaisille lapsille ja nuorille. Opinnäytetyöhöni osallistuivat alle kahdeksan vuotiaat Ruskeasuon koulun moni- ja liikuntavammaiset oppilaat. Osallistujia oli yhteensä kymmenen, jotka oli jaettu kahteen ryhmään. Kussakin ryhmässä oli kaksi avustajaa, jotka seurasivat toimintaa sivusta.

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen ja kutsun toimintaa aistitarinaksi. Opinnäytetyöni on pilot-tikokeilu aistitarina menetelmästä, jonka olen itse kehitellyt. Yhdistin toimintakerroilla basaalistimulaatiota, aistikuvailua ja draamallisten menetelmien teoriaa. Aistitarina on suunnattu erityisesti vaikeasti kehitysvammaisille lapsille, mutta se toimii myös lievemmin kehitysvammaisten lasten kanssa. Menetelmä sopii hyvin heterogeenisille ryhmille. Aistitarinassa seurataan satua omien aistien kautta yksi aisti kerrallaan. Tavoitteita minulla oli opinnäytetyössäni kaksi, jotka olivat 1. Aistihuoneeseen uuden aktiivisemmän toimintatavan luominen moni- ja liikuntavammaisille lapsille. 2. Basaalistimulaation, aisti kuvailun ja draamallisten menetelmien yhdistäminen. Keräsin oppilaiden ja avustajien mielipiteet lomakkeen avulla tuokioiden jälkeen.

Toteutin toimintakertani huhti-toukokuussa 2010, neljänä perjantai-iltapäivänä kahden eri ryhmän kanssa. Toiminta tapahtui iltapäiväkerhonaikana Ruskeasuon koulun aistihuoneessa. Toiminnalliset kerrat onnistuivat hyvin ja sain lapsilta ja heidän avustajiltaan hyvää ja rakentavaa palautetta aistitarina menetelmästä. Olen kuvannut hyvin tarkkaan toiminnalliset tuokit ja kuvannut siinä käytettävät aistiärsykkeet. Olen raportoinut omat kokemukseni ja lasten ja avustajien palautteet. Kokemuksen perusteella aistitarina toimintaa voitaisiin hyödyntää jatkossakin aistihuoneessa, sillä lapset selvästi reagoivat eri aisteihin selkeästi.

Avainsanat: Kehitysvammaisuus, lapset, aistit, basaalistimulaatio, aisti kuvailu, snoezelen, draamalliset menetelmät, aistitarina

Heidi Havukainen

Drama associated experience through senses for multihandicapped and physically handicapped children under eight years of age

Year	2010	Pages	89
------	------	-------	----

I did my thesis in co-operation with the Ruskeasuo School. Ruskeasuo School is state funded and organizes education for children and youth with disability. For this thesis the under eight year old multihandicapped and physically handicapped pupils from Ruskeasuo School participated. There were ten participants, who were divided into two groups and each group had two assistants who monitored the activities from the side. My thesis involved activities which I call sense-stories. My thesis is a pilot for sense-story scheme, which I have personally developed. During the activities I combined basal stimulation, sense describing and dramatic methods theory. Sense-story is directed especially to children with difficult disabilities, but it also works with children with milder disabilities. The method is especially suitable for heterogenic groups. In the sense-story a child follows a fairytale trough their own senses, one sense at a time. There were two goals for this thesis, which were as follows: 1. Creating a more proactive activity for the sense-room for children with multiple and mobile disabilities. 2. Combining basal stimulation, sense describing and drama related methods. I collected feedback from the students and the assistants after the activities.

I executed the activities from April to May in 2010, on four Friday evenings with two different groups. The activities were during the afterschool club in the Ruskeasuo School's sense-room. The activities went well and I received constructive feedback from the children and the assistants about the sense-story method. In this thesis I will report my own experiences and the feedback from the children and the assistants. On the basis of the experience, sense-story activities could benefit in some sense-rooms, because children react very clearly trough different senses.

Keywords: Disabilities, children, senses, basal stimulation, sense describing, snoezelen, drama associated methods, sense-story

Sisällys

Sisällys	5
1 Johdanto	8
2 Tavoitteet	10
3 Kohderyhmä	12
3.1 Kehitysvammaisuus	13
3.2 Monivammaisuus	13
3.3 Liikuntavammaisuus	14
3.4 Syvä kehitysvammaisuus	14
3.5 Vaikea kehitysvammaisuus	15
3.6 Keskivaikea kehitysvammaisuus	16
3.7 Lievä kehitysvammaisuus	16
4 Aistien aktivointi menetelmät	18
4.1 Aistit	18
4.2 Basaalistimulaatio	19
4.3 Snoezelen	22
4.4 Aisti kuvailu	24
5 Draamalliset menetelmät varhaiskasvatuksessa	26
5.1 Draaman työtavat ja tekniikat	26
5.2 Teksti ja kertoja	27
5.3 Tarinan merkitys	28
6 Aistitarina menetelmänä	29
6.1 Valmistelut	32
7 Arviointi	32

8	Menetelmän tavoitteet ja toteutus	34
8.1	1. kerta tuntoaisti, satuna Kultakutri ja kolme karhua	34
8.2	2. kerta näköaisti, satuna Bremerin soittoniekat	36
8.3	3. kerta kuuloaisti, satuna Tuhkimo	38
8.4	4. kerta hajuaisti, satuna Peukalo-Liisa.....	40
9	Arviointi.....	43
9.1	Omat havainnot	43
9.2	Avustajien palaute	46
9.3	Lasten palaute	49
10	Aistitarina menetelmänä	53
11	Yhteenveto	55
12	Johtopäätökset	58
13	Eettinen pohdinta	67
14	Pohdinta	70
	Liitteet.....	75
	Liite 1 Tutkimuslupakaavake lasten vanhemmille	75
	Liite 2 Tutkimuslupa Ruskeasuon koululta.....	76
	Liite 3 Kysymyksiä lapsille sadusta Kultakutri ja kolme karhua:	79
	Liite 4 Kysymyksiä lapsille sadusta Bremerin soittoniekat:.....	80
	Liite 5 Kysymyksiä lapsille sadusta Tuhkimo:	81
	Liite 6 Kysymyksiä lapsille sadusta Peukalo-Liisa:	82
	Liite 7 Kysymyksiä avustajille:.....	83
	Liite 8 Sadut	84
	Kultakutri ja kolme karhua	84
	Bremerin soittoniekat	85

Tuhkimo.....	87
Peukalo-Liisa	88

1 Johdanto

Opinnäytetyön kohteena ovat Ruskeasuon koulun alle kahdeksan vuotiaat moni- ja liikuntavammaiset lapset. Ruskeasuon koululla suoritin ensimmäisen harjoitteluni ja jo siellä ollessani henkilökunnan kanssa käymissäni keskusteluissa tuli ilmi, että aistihuoneen käytölle halutaan monipuolisempaa käyttötarkoitusta. Haluan etsiä uusia pedagogisia menetelmiä Ruskeasuon oppilaille aistihuoneen käyttämistä varten. Toimintaan osallistuu yhteensä kymmenen lasta ja olen jakanut heidät kahteen eri ryhmään. Suurin osa lapsista ei pysty itse tuottamaan puhetta tai liikuttamaan käsiään tai jalkojaan. Lasten kehitysvamma-aste vaihtelee lievästä syvään ja ryhmässä on sekä tyttöjä että poikia. Opinnäytetyö tulee Ruskeasuon koulun henkilökunnalle, josta he voivat ottaa ideoita aistihuoneetuokioilleen. Tavoitteita minulla on kaksi opinnäytetyössäni. 1. Aistihuoneeseen uuden aktiivisemmän toimintatavan luominen moni- ja liikuntavammaisille lapsille. 2. Basaalistimulaation, aisti kuvailun ja draamallisten menetelmien yhdistäminen. Menetelmässäni yhdistän basaalistimulaatiota ja draaman menetelmiä. Vammaisen lapsi joutuu pinnistämään kaikki lihakset ja aivosolunsa oppimistilanteessa, joten tarkoitukseni on saada lapset kokemaan asioita ilman, että heidän täytyy olla koko ajan yliaktiivisessa tilassa.

Keskeisimpiä teorioita opinnäytetyöni kannalta ovat basaalistimulaatio, snoezelen, aisti kuvailu ja draaman eri menetelmät. Basaalistimulaatio eli perusstimulaatio on terapeuttinen sekä pedagoginen lähestymistapa. Siinä annetaan aistikokemuksia, jotka tukevat henkilön kokonaisvaltaista kehitystä. Tarjottavat virikkeet ja ärsykkeet ovat hyvin yksinkertaisia. Vastaanottajalta ei vaadita asiasta aikaisempaa tietoa tai kokemusta. (Hyytiäinen, Kokko, Mäki, Pietiläinen & Virtanen 2009: 115.) Snoezelen on tila, joka pyrkii stimuloimaan aisteja tarjoamalla valikoivasti aistiärsykeitä ja ensisijaisesti yhdessä sisustuksen kanssa vierailijoita houkuttelevaan tekemään omia valintojaan ja liikkumaan omaan tahtiin tilassa. (Hulsegge & Verheul 1987: 40.) Aisti kuvailussa aistihavainnot ovat kuvailun pohjana. Kuvailulla jaetaan visuaalisesti ja auditiivisesti tietoa ympäristöstä tai kohteista. Kuvailun tarkoituksena on selkeyttää ympäristöä ja siellä tapahtuvaa toimintaa, jotta asiayhteydet hahmottuisivat paremmin. Kuvailu tukee kontaktin luomista ympäristön kohteiden kanssa ja sosiaalisissa tilanteissa. (Lahtinen, Palmer & Lahtinen 2009: 12.)

Aistihuone on lapsille tuttu, sillä he käyttävät sitä viikoittain. Yleensä lapset vain makaavat ja rentoutuvat hämärässä valaistuksessa musiikin soidessa hiljaa taustalla. Joskus fysioterapeutti saattaa olla venyttämässä lasten lihaksia rentoutuksen aikana. Rentoutuminen tapahtuu siis passiivisesti ja yleensä sitä ei ohjata. Pysin luomaan perinteisestä rentouttavasta aistihuoneesta aktiivisen rentoutumisen ilmapiirin, jossa lapsi pystyy aistimaan ja ymmärtämään ympäristöään aistiensa avulla. Tuokioiden jälkeen teen pienen kyselyn toiminnasta oppilaille ja avustajille.

Halusin kehittää lapsille uuden tavan toimia aktiivisesti rentouttavassa ympäristössä. Kutsun menetelmääni aistitarinaksi. Toiminnassa hyödynnän perinnesatuja ja muokkaan niitä aistiärsykkeille sopiviksi. Näin lapset, joilla on myös vaikea näkö - tai liikuntavamma pystyvät kokemaan sadun eri aistiärsykkein. Toimintakertoja on yhteensä neljä. Jokaisella kerralla kerron sadun, johon liitän tarinaa mukailevia aistiärsykeitä. Kaikilla kerroilla on yksi aisti, johon keskitytään.

2 Tavoitteet

Yhteistyökumppanina toimii Ruskeasuon koulu, joka on valtion erityiskoulu liikuntavammaisille lapsille ja nuorille, joka toimii oppimis-, palvelu- ja kehittämiskeskuksena. Koulun tehtävänä on tarjota pidennetyn oppivelvollisuuden mukaista esiopetusta, tukiopetusta, perusopetusta, lisäopetusta sekä lääkinällistä ja sosiaalista kuntoutusta, jotka edistävät oppimisvaikeuksissa. Koulunkäyntiin tarjotaan myös muita tukipalveluja oppivelvollisuusikäisille liikuntavammaisille, monivammaisille ja pitkäaikaissairaille lapsille ja nuorille. (Ruskeasuon koulun - Internet sivut.)

Kouluun voi pyrkiä mille luokka-asteelle vain, mutta koulun ottoalue on Etelä-Suomi. Selvitteilyjakson perusteella kouluun valitaan liikuntavammaisia, monivammaisia ja pitkäaikaissairaita lapsia ja nuoria. Koulusta voi siirtyä joustavasti oman kotikunnan peruskouluun. Koulu toimii myös alansa kehittämiskeskuksena ja kuntien integraatio-opetuksen tukena. Ruskeasuon koulupäivä rakentuu oppilaan vahvuuksien ja mahdollisuuksien ympärille. Koulupäivään sisältyy perusopetus, sitä tukeva kuntoutus, koulunkäyntiavustus ja oppilaan tarvitsema perushoito. Toiminnan johtajatuksena on tarjota liikuntavammaisille lapsille ja nuorille mahdollisuus kehittää tiedollisia, taidollisia ja sosiaalisia valmiuksiaan. Tavoitteena on, että he löytäisivät mahdollisimman hyvin oman paikkansa lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa. (Koulun toiminta, Ruskeasuon koulun - Internet sivut.)

Yleiset kehittämishankkeen tavoitteeni on luoda uutta toimintatapaa aistihuoneen käytölle. Ollessani Ruskeasuon koululla harjoittelussa henkilökunnan kanssa käymässäni keskusteluissa kävi ilmi, että henkilökunta halusi kehittää aistihuoneen toimintaa. Pyrin toiminnallani kehittämään aistihuoneen käyttöä aktiivisemmaksi, mutta haluan kuitenkin pitää aistihuoneen lapsille rentoutumisen paikkana ja vastaamaan ryhmien sisäiseen erilaisuuteen. Aistihuone toimii Ruskeasuon koululla enemmän rentouttavana paikkana, joten lisään hieman toimintaan aktiivisuutta. Tarkoitukseni on syventyä yksinkertaisiin aistiärsykkeisiin sadun ymmärtämisen tukena. Yhdistän aistikokemuksia, jotka tukevat henkilön kokonaisvaltaista kehitystä, käyttäen tukena basaalistimulaatiota, aisti kuvailua ja draamaa työvälineinä. Basaalistimulaatiota käytetään yleisesti aistihuoneen toiminnassa, joten pyrin kehittämään sitä draaman työvälineiden avulla.

Opinnäytetyössäni on siis kaksi hallitsevaa tavoitetta. Ne ovat:

1. Aistihuoneeseen uuden aktiivisemman toimintatavan luominen moni- ja liikuntavammallisille lapsille.
2. Basaalistimulaation, aisti kuvailun ja draamallisten menetelmien yhdistäminen

Toiminnan avulla voidaan mahdollisesti lujittaa oppilaan ja avustajan suhdetta jatkossa. Avustaja luo yksinkertaisia aistiärsyksiä, jolloin hän pääsee lähemmäksi kehitysvammaisen lapsen maailmaa ja näin kommunikointi saattaa helpottua. Lapsi oppii ympäröivästä maailmasta aistien avulla. Pyrin luomaan oikean ympäristön ja tunnelman, jossa lapsi pystyy aktiivisesti tutkimaan ja ymmärtämään satua aistejaan käyttäen. Aisti kuvailu on tärkeä osa aistitarina menetelmän käyttöä, sillä aistiärsykkeet esitetään aisti kuvailun tapaan lapsille sadun aikana tarinan ymmärtämistä tukien.

3 Kohderyhmä

Kohderyhmä ja sen rajaus on tärkeä pohdittava osa-alue opinnäytetyössä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuote, opastus tai tapahtuma tehdään aina jollekin tai jonkun käytettäväksi. Tavoitteensa on saada jokin kohderyhmä osallistumaan toimintaan tai tapahtumaan. Kohderyhmän määrittelyssä otetaan huomioon ikä, sosiaalinen asema, koulutus, ammattiasema, toimeksiantajan toiveet ja asetettujen tavoitteiden toteutuminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää pohtia mikä on ratkaistava ongelma ja ketä ongelma koskee. Kohderyhmän täsmällinen määrittely on tärkeää, jotta opinnäytetyön sisältö vastaa sitä ryhmää, jolle idea on ajateltu. Tarkka rajaaminen auttaa myös pysymään opinnäytetyölle tarkoitettussa laajuudessa. (Vilka & Airaksinen 2003: 38-40.)

Kohderymänä olivat alle kahdeksan vuotiaat Ruskeasuon koulun oppilaat. Toimintaan osallistui lopulta kymmenen lasta, koska yksi ilmoittaneista ei koskaan päässyt kotiinkuljetuksensa vuoksi osallistumaan. Ryhmä oli hyvin heterogeeninen, jossa oli viisi tyttöä ja viisi poikaa, sekä heidän kehitysvammansa aste vaihteli lievästä syvään. Lapset tunsivat toisensa, sillä kaikkien luokat olivat samassa kerroksessa tai he jopa opiskelivat samalla luokalla. Heidän luokillaan on erilaisia moni- ja liikuntavammaisia lapsia, joten toimintaani osallistui hyvin heterogeeninen ryhmä. He kuvaavat hyvin Ruskeasuon koulun opetusryhmiä, jotka ovat hyvin heterogeenisiä. Olen Ruskeasuon koulun kanssa sopinut, että oppilaista, jotka osallistuvat toimintaani, kutsutaan yhteisesti nimellä moni- ja liikuntavammaiset lapset. Tämä toive tuli koulun puolelta, sillä kaikkia oppilaita ei välttämättä voi diagnosoida pelkästään yhden kehitysvamman alle ja tätä termiä Ruskeasuon koulu käyttää yleisesti oppilaista puhuttaessa.

Ryhmä muodostui alle kahdeksan vuotiaista lapsista, jotka yleensä osallistuvat perjantaisin iltapäiväkerhoon. Ryhmät oli jaettu niin, että ensimmäisessä ryhmässä olivat ne, joiden kotiinkuljetus oli aikaisemmin kuin toisessa ryhmässä olevien. Koska ryhmässä lapset ovat vammoiltaan niin erilaisia, aistitarinamenetelmän täytyy vastata erilaisuuden haasteisiin. Yksi haasteeni oli juuri tähän erilaisuuteen vastaaminen. Menetelmä on suunnattu etenkin vaikeasti ja syvästi kehitysvammaisille lapsille, mutta haluan menetelmän olevan mielekäs myös lievästi kehitysvammaisille lapsille. Hyytiäinen, Kokko, Mäki, Pietiläinen & Virtanen 2009 toteavatkin, että basaali stimulaatio menetelmänä sopii kaikenikäisille vaikeavammaisille henkilöille. (Hyytiäinen, Kokko, Mäki, Pietiläinen & Virtanen 2009: 155). Seuraavaksi avaan hieman eri kehitysvammaisuuden asteita, jotta lapsien käyttäytymistä toiminnan aikana olisi helpompi ymmärtää.

3.1 Kehitysvammaisuus

The American Association on Intellectual and developmental Disabilities (AAIDD) määritelmän mukaan älyllinen kehitysvamma on perustaltaan toiminnallinen. Kehitysvamman määrittelyssä otetaan huomioon kyvyt, ympäristö ja toimintakyky. Älyllinen kehitysvammaisuus on kehitysvammaisuutta älyllisen ja adaptiivisten taitojen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta. Suomalaisessa älyllisen kehitysvammaisuuden käsitteessä toimintakyky on yhteydessä älylliseen toimintarajoitteeseen. (Kaski, Manninen & Pihko 2009: 16-17.)

AAIDD:n määritelmän mukaan kehitysvammaisuus tarkoittaa tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta, jolle on ominaista alhainen älykkyydosamäärä eli ÄÖ on alle 70-75. Samanaikaisesti esiintyy rajoituksia adaptiivisten taitojen yksilöllisesti sovellettavissa osalueissa, kuten kommunikaatiossa, sosiaalisissa taidoissa, itsestä huolehtimisessa, terveydessä, oppimiskyvyssä, turvallisuudessa, vapaa-ajassa ja työssä. Kehitysvammaisuus esiintyy ennen 18 vuoden ikää, mikäli toimintakyky heikkenee 18 ikävuoden iässä tai sen jälkeen, puhutaan tavallisesti dementiasta. (Kaski ym. 2009: 17.)

3.2 Monivammaisuus

Kehitysvammaisella on yleensä myös lisävammoja, joita ovat muun muassa aistivammat, liikuntavammat, kielelliset häiriöt ja neurologiset häiriöt. Lisävammat vaikeuttavat kehitysvammaisen ihmisen oppimismahdollisuuksia, selviytymistä ja ne lisäävät tuen tarvetta. Yksilön toimintaan vaikuttavat lisävammojen laatu ja määrä ja kehitysvamman vaikutukset vaihtelevat yksilöittäin. (Malm, Matero, Repo ja Talvela 2006: 176.) Joillakin kehitysvammaisilla voi olla muitakin vammoja tai sairauksia ja epilepsia on heillä yleisempää kuin terveillä ihmisillä. Melkein joka kolmannella kehitysvammaisella on epilepsia, joka kymmenellä on vaikea näkövamma ja joka kahdenneltoista on vaikea kuulovamma. Elämässä tapahtuvien vaikeuksien takia kehitysvammaisilla saattaa olla myös psyykkisiä ongelmia. Kehitysvamma-asteen ja monivammaisuuden välillä tuntuu olevan yhteys, sillä mitä vaikeammin vammaisen henkilö, sitä tavallisempaa on, että hänellä on myös muita vammoja. (Molander 1992: 17-18.)

Älyllinen kehitysvammaisuus on yksi erityisominaisuus kehitysvammaisella henkilöllä, joka on niin sanottu syy henkilön kehitysvammaisuudelle. Siihen voi liittyä erilaisia lisävammoja ja lisäsairauksia, jotka tulevat esille vähitellen henkilön elämän aikana. Näiden lisäksi kehitys-

vammaisella voi olla myös äkillisiä ja pitkäaikaisia sairauksia. Hoidon kehittyminen synnytyksessä ja äitiyshuollossa sekä rakennettujen elinympäristöjen ja liikenteen turvallisuuden vuoksi hermoston kehityshäiriöiden määrä on laskemassa. Tosin hoidon kehittyminen mahdollistaa myös sen, että yhä pienemmät keskukset jäävät henkiin. Hyvän hoidon ansiosta myös elinikä on pidentynyt. Lähitulevaisuudessa ei ole odotettavissa suuria muutoksia kehitysvammaisuuden esiintyvyydessä. (Kaski ym. 2009: 24.)

3.3 Liikuntavammaisuus

Liikuntavammaisuus on yleisin vammaisuudenmuoto. Liikuntavammaiseksi yleensä määritellään henkilö, joka ei pysty liikkumaan itsenäisesti tai ilman apuvälineitä sairauden tai tapaturman aiheuttaman vamman vuoksi. Liikuntavamma voi olla synnynnäinen, tapaturmaisesti aiheutunut, tilapäinen tai pysyvä vamma, sairauden vioittuma tai jälkitila. Kivut ja säryt voivat vaikuttaa liikkumiseen estävällä tavalla ja muut terveyteen ja elämiseen liittyvät haitat, kuten henkiset tekijät, voivat vaikeuttaa liikkumista. Liikuntavamma rajoittaa usein henkilön liikkumisnopeutta, voimantuottoa, tasapainoa, taakan käsittelyä ja molempien käsien käyttöä. Liikuntavammaisuuteen voi liittyä myös heikentynyt lämmönsietokyky, väsymys ja lihaskrampit. Liikkumiseen tarkoitetut apuvälineet vaikuttavat tilojen mitoittamiseen, kuten pyörätuolilla liikkumiseen tarvittava tila on otettava huomioon. Liikuntavammaisten ryhmä on hyvin heterogeeninen ryhmä ja heitä yhdistää yleensä vain heidän liikuntavammansa. (Malm, Madero, Repo ja Talvela 2006: 253.)

3.4 Syvä kehitysvammaisuus

Vaikeimmin kehitysvammaisen ihmisen kommunikaatio taidot ja muut taidot kehittyvät hyvin hitaasti. He toimivat vielä aikuisiälläkin varhaisempien kommunikaatiotaitojen eli olemuskielen varassa. Toimivan vuorovaikutussuhteen löytyminen on yleensä vaikeaa ja heidän lähi-ihmisten ja asiantuntijoiden on vaikea tulkita siten miten he tulkitsevat ympäröivää maailmaa ja saamiaan aistiärsyksiä. Monet syvästi kehitysvammaiset ihmiset ovat monivammaisia, jolloin tavallisimpia vammoja ovat aisti- ja liikuntavammat ja epilepsia. Yleensä syvästi kehitysvammaisen ihmisen maailmankuva ja oma suhde siihen on hyvin jäsentymätön. Yhteyksien syntyminen on riippuvaista muiden ihmisten valmiuksista ja toiminnasta. Vuorovaikutus onnistuu parhaiten toiminnassa, jossa vaikeasti vammaiselle henkilölle välittyy selkeitä ja muusta ympäristöstä erottuvia aistikokemuksia. Kontaktin ja rytmien vuorottelu onnistuvat parhaiten

tunto- ja liikeaistin avulla. Vaikeasti vammainen henkilö pystyy tarkastelemaan ympäröimää maailmaa parhaiten itse näkö- ja kuuloaistin avulla. (Launonen 2007: 81.)

Selkeää ja mielenkiintoista aistiympäristöä rakentaessa tulee muistaa, että myös syvästi kehitysvammaisilla henkilöillä on mieltymyksiä. On tärkeää, että lähi-ihminen tarkkailee henkilön reaktioita kun he tarjoavat monipuolisia ja vaihtelevia aistiärsyksiä. Vaihteluita ja yllättäviä asioita pitää tuoda välillä esille, jotta uudet tilanteet eivät synny pelottaviksi, vaan vaihteluun on totuttu. Syvästi kehitysvammaiset ihmiset pystyvät reagoimaan ympäristössä tapahtumiin muutoksiin ainakin säpsähtelemällä, valpastumalla, jännittymällä ja äännelemällä. Puheilmaisun ymmärtäminen on vähäistä syvästi kehitysvammaisilla ihmisillä ja parempia ilmaisun keinoja ovatkin heille ääntely, katse, yleinen aktiivisuus tai passiivisuus, fyysinen rentous ja jännittyneisyys, yksinkertaiset eleet ja merkkien käyttö. Jotta näitä ilmaisun merkkejä ymmärrettäisiin, on vastuu aina ympäristön aktiivisen tulkinnan varassa. (Launonen 2007: 82-83.)

3.5 Vaikea kehitysvammaisuus

Vaikeasti kehitysvammaiset ihmiset oppivat jäsentämään arkipäiväisiä tilanteita, kuten tapahtumien järjestystä ja yksinkertaisia syy-seuraus-suhteita. He tunnistavat lähi-ihmisensä ja pystyvät pienimuotoiseen vastavuoroisuuteen. Vuorovaikutuksen toimivuus on kuitenkin lähi-ihmisten varassa, mutta he oppivat vuorovaikutusrooliin tutuissa tilanteissa omalla sosiaalisella ja kognitiivisella tasollaan. Tutuissa tilanteissa vaikeasti kehitysvammaiset ihmiset ymmärtävät yksinkertaista puhetta. Ymmärtäminen on kokonaisvaltaista ja he tarvitsevat puheen tueksi tilannevihjeitä. Ymmärtäminen on helpointa tutuissa tilanteissa, jolloin käsiteltävää asiaa havainnollistetaan visuaalisesti tai siitä tehdään muuten konkreettisempaa. Lähi-ihmisten tulee kuitenkin huolehtia, että uusia ja yllättäviä tilanteita tulee myös olemaan. Sillä ne tekevät elämästä mielekkäämpää, antavat sosiaalisen jakamisen kokemuksia ja voivat johtaa uuden oppimiseen. (Launonen 2007: 83.)

Vaikeasti kehitysvammaisen henkilön puheen kehitys on hidasta ja kommunikaation tukena käytetään puhetta tukevia ja korvaavia keinoja koko elämän ajan. On tärkeää, että vaikeasti kehitysvammainen ihminen saa jatkuvasti mallia siitä, kuinka he voivat tehokkaasti kommunikoida puhetta korvaavien keinojen avulla. Näin he voivat aktiivisesti pitää yhteyttä muihin ihmisiin. He pystyvät käyttämään yksisanaisia tai muutaman sanan mittaisia ilmauksia. Ulkopuolisen voi olla vaikea tulkita näitä sanoja, mutta lähi-ihminen pystyy niitä tulkitsemaan.

Toisen ihmisen avulla vaikeasti kehitysvammainen ihminen pystyy toimimaan vuorovaikutukseen, mikä on elämän laadun kannalta erittäin tärkeää. (Launonen 2007: 83-84.) Nämä kaksi ryhmää, syvä- ja vaikeasti kehitysvammaiset, muodostavat keskeisen kohderyhmän menetelmälleni. Haluan kuitenkin menetelmäni soveltuvan myös muille kehitysvammaryhmille, joten selvitän ne seuraavaksi.

3.6 Keskivaikea kehitysvammaisuus

Keskivaikeasti kehitysvammaiset ihmiset pystyvät jäsentämään tutut tilanteet ja ympäristöt hyvin. He pystyvät toimimaan vastavuoroisesti, ottamalla itsekin aloitteita. Yhteistyön kehittyminen voi olla lyhytjänteistä ja keskittymiskyky on heikko varsinkin uusissa ja mielenkiinnostomissa tilanteissa. Keskivaikeasti kehitysvammaiset lapset oppivat leikkimään yksinkertaisia roolileikkejä, jotka ovat arkipäivästä tuttuja. He oppivat toimimaan melko itsenäisesti arkipäiväisissä tilanteissa, kuten pesemisessä, pukemisessa ja syömisessä. He oppivat ymmärtämään tutuissa arkipäiväisissä asioissa käytettävää puhetta. Käsitteellisten asioiden ymmärtäminen, kertovan ja kuvailevan kielen tai mielikuvituksen varassa toimiminen on vaikeaa. Keskivaikeasti kehitysvammaiset ihmiset pystyvät kuitenkin ilmaisemaan itseään puheella, muodostaen yksinkertaisia lauseita. Puhe kehittyy hitaammin muihin toimintoihin nähden ja puhetta tukevia keinoja saatetaan tarvita etenkin vieraiden ihmisten kanssa puhuttaessa, jolloin ne helpottavat puheen ymmärrettävyyttä. (Launonen 2007: 84-85.)

Keskiasteinen älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa merkittäviä viivästyksiä lapsen kehityksessä. He kykenevät saavuttamaan jonkinlaisen riippumattomuuden itsensä hoidossa ja pystyvät riittävästi kommunikoimaan, mutta tarvitsevat erityisopetusta koulussa. Useimmat selviävät melko itsenäisesti henkilökohtaisissa päivittäisissä toimissaan. Asumisessa he tarvitsevat enemmän tukea kuin lievästi kehitysvammaiset henkilöt. Useimmat pystyvät osallistumaan ohjattuun työhön, joko työpaikalla tai työkeskuksessa. (Kaski ym. 2009: 21.)

3.7 Lievä kehitysvammaisuus

Lievästi kehitysvammaiset ihmiset jäsentävät maailmaa yleensä hyvin. He pystyvät toimimaan vuorovaikutustilanteissa vastavuoroisesti ja arkipäiväisissä tilanteissa melko oma-aloitteisesti. He ymmärtävät hyvin puhetta ja pystyvät itsekin lukemaan ja kirjoittamaan hieman. Hyvin käsitteelliset asiat ja nopeasti ja monisanaisen puheen ymmärtäminen on vaikeaa. Lievästi

kehitysvammaiset ihmiset pystyvät käyttämään kieltä monipuolisesti ja sujuvasti konkreettisisä asioissa, riippuen kokemusmaailmasta. Lievästi kehitysvammaisilla saattaa olla kielellisiä erityishäiriöitä, jotka haittaavat kielen kehitystä tai estävät kehityksen kokonaan. (Launonen 2007: 85-86.)

Lievä älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa oppimisvaikeuksia koulussa ja tarvitsee erityisopetusta. Tukitoimenpiteiden avulla saattaa kyetä opiskelemaan tavallisessa luokassa. Lievästi kehitysvammaisen pystyy toimimaan melko itsenäisesti useimmilla elämän osa-alueilla. He kykenevät olemaan omatoimisia henkilökohtaisissa toimissaan, kykenevät asumaan aikuisena itsenäisesti tai hieman tuettuina, monet pystyvät tekemään työtä ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita. He kuitenkin tarvitsevat tukea asioimisessa ja palveluiden hankkimisessa. (Kaski ym. 2009: 20-21.)

4 Aistien aktivointi menetelmät

Opinnäytetyöni koskee kehittämäni aistitarina menetelmän kehittämistä ja kokeilua Ruskeasuon koululla. Opinnäytetyöni on pilottikokeilu menetelmästäni. Tarkoitukseni on luoda aistihuoneeseen uusi käyttötapa, jota voitaisiin hyödyntää Ruskeasuon koululla. Toiminnassa hyödynnän eri teorioita, jotka liittyvät kehitysvammaisuuteen ja aisteihin, ja sovitan niitä draamallisia keinoja käyttäen. Teoriaosuus koostuu osaksi aistien aktivointi menetelmistä, johon olen valinnut toimintaani tukemaan basaalistimulaation, snoezelenin ja aisti kuvailun. Kerron myös eri aistien merkityksestä ihmisen kehitykselle. Toisessa osuudessa kerron draamallisista menetelmistä varhaiskasvatuksessa, johon olen valinnut draaman työtavat ja tekniikat, tekstin ja kertojan ja tarinan merkityksen.

4.1 Aistit

Pystyäksemme toimimaan, tarvitsemme aisteilta tietoa kehomme sisä- ja ulkopuolisista ärsykeistä. Aistimuksia tuottaa jokaisen esineen koskettaminen, kukkien haistelemine, tekemämme liike ja syömämme palanen. Aistimuksemme kertovat meille jos jokin on pielessä. Aistimme olevamme vaarassa, joten reagoimme puolustus- tai pakoreaktiolla. Aistimukset kertovat meille myös milloin kaikki on hyvin. Tuntemme olevamme turvassa ja tyytyväisiä. Haemme lisää samanlaisia aistiärsykeitä. Pyrimme hakemaan välillä lisää aistiärsykeitä, jos meillä on tylsää. Haluamme oppia jotakin monimutkaisempaa jo tutusta asiasta. Aistien täytyy toimia yhteistyössä, jotta ne tuottavat aivoille tarvittavaa jäsentynyttä aistitietoa. Näin voimme reagoida tarkoituksenmukaisesti. Aivojen saadessa monenlaisia aistitietoja toimimme mekin hyvin. (Kranowitz 2004: 53-54.)

Meillä on paljon aisteja, joista monet eivät edes tiedä. Aistit jaetaan kahteen ryhmään, kaukoaisteihin ja lähiaisteihin. Kaukoaistit muodostuvat aisteista, jotka reagoivat kehomme ulkopuolelta tuleviin ärsykeisiin. Kaukoaisteja ovat maku-, haju-, kuulo-, näkö- ja tuntoaistit. Ihminen on tietoinen kaukoaisteistaan ja pystyy hallitsemaan niitä jossakin määrin. Pystymme tunnistamaan ryhmäkuvasta itsemme. Voimme sulkea silmämme jos emme halua katsoa jotakin kamalaa. Tunnistamme ovikellon ja herätyskellon äänet toisistaan ja voimme tukkia mahdollisesti korvamme jos emme halua kuunnella epämiellyttävää ääntä. Voimme koskettaa yhdellä sormella esinettä tai koko kämmenellä. Kehityksen myötä aivomme pystyvät säätämään kaukoaistien toimintaa, joten pystymme vastaamaan ympäristön ärsykeisiin halutulla tavalla. (Kranowitz 2004: 54-55.)

Lähiaisteja emme pysty hallitsemaan emmekä suoraan tarkkailemaankaan. Lähiaistit reagoivat siihen, mitä kehossamme tapahtuu. Ne ovat välttämättömiä ja pitävät automaattisesti kehomme sisäistä toimintaa yllä. Lähiaisteihin kuuluvat vestibulaarinen aisti eli liike- ja tasapainoaisti, proprioseptiivinen aisti eli asentotunto ja taktilinen aisti eli tuntoaisti. Vestibulaarinen aisti käsittelee sisäkorvan kautta tulevia aistimuksia liikkeestä, painovoimasta ja tasapainosta. Proprioseptiivinen aisti käsittelee aistimuksia lihasten, nivelsiteiden ja nivelten kautta saatuja aistimuksia asennosta ja kehonosien suhteesta toisiinsa. Taktilinen aisti käsittelee lähinnä vain ihon kautta tulevia tuntoaistimuksia. Nämä aistit ovat elintärkeitä, jotka muodostavat perustan lapsen terveelle kehitymiselle. Näiden aistien toimiessa lapsi pystyy kiinnittämään huomiota ulkoiseen maailmaansa. (Kranowitz 2004: 55-56.)

Aistit lähettävät tietoja aivoille, jotka kertovat tietoja kehomme tilasta ja ympäristöstämme. Aistimukset kertovat aivoille mitä kaikkea koemme kehomme joka osalla. Aistimukset muodostuvat impulssien virtauksesta. Aivot integroivat impulssit havainnoiksi, joiden avulla voimme havaita kehoamme, muita ihmisiä ja esineitä. Esimerkiksi tutkiessamme appelsiinia aivot integroivat silmiltään saamansa aistimukset, jonka avulla silmät kertovat että appelsiini on oranssi ja pyöreä. Koskettamalla appelsiinia sormista ja kämmenistä lähtevät aistimukset integroituvat ja muodostavat tiedon, että appelsiinin pinta on karhea ja se on sisältä kostea. Haistamalla nenästä lähtevät integraatiot kertovat appelsiinin tuoksuvan sitrushedelmältä. (Ayres 2008: 29-31.) Opinnäytetyössä käsitellyt aistit selvitetään vielä tarkemmin aina kyseisen toimintatuokion kohdalla.

4.2 Basaalistimulaatio

Basaalistimulaatio on syntynyt Saksassa, Rheinland-Pfalzin osavaltiossa sijaitsevassa Landstuhlin liikuntavammaisten koulussa. 1970-luvun alussa käynnistettiin opetuskokeilu Andreas Fröhlichin johdolla vaikeasti vammaisille lapsille. Professori Ursula Haup vastasi kokeilun tieteellisestä seurannasta Mainzin yliopistosta. (Lehtinen, Haapala ja Dahlström 1993: 26.) Basaalistimulaatio menetelmä on tarkoitettu vaikeimmin vammaisille henkilöille, joilla vamman laajuus rajoittaa heidän motorisia ja kognitiivisia taitoja. Vamma vaikeuttaa myös emotionaalista, sosiaalista ja kommunikaatiotaitojen kehitystä. Ympäristöstä hankittuja kokemuksia on tällaisen henkilön vaikea itse hankkia. (Malm, Matero, Repo ja Talvela 2006: 184.)

Tässä ”Basaalilla” tarkoitetaan, että kehitystä tukevat ärsykkeet ovat niin yksinkertaisia ja helposti ymmärrettäviä, että vastaanottavalla henkilöllä ei tarvitse olla asiasta mitään ennakkotietoa tai kokemuksia. ”Stimulaatiolla” tarkoitetaan sitä, että henkilölle tarjotaan silloin selkeitä ärsykejä, kun hän ei itse kykene hankkimaan virikkeitä, jotka olisivat hänelle tärkeitä kehityksen kannalta. (Lehtinen yms. 1993: 26.)

Basaalstimulaatio on kehittynyt 1970-1990-lukujen aikana ja se on tarkoitettu vaikeasti vammaisille henkilöille. Aivan alussa basaalstimulaatio oli menetelmä, joka pyrki järjestelmälliseen aistien stimuloimiseen. Kasvattajat olivat määrittäneet mitä muutoksia ihmisen toiminnossa pyrittiin saamaan aikaan. Myöhemmin se on muuttunut kokonaisvaltaisempaan näkötapaan, jossa tarkoituksena on lisätä vaikeasti vammaisen ihmisen elinvoimaisuutta. Tällöin kasvattajan tulee tiedostaa tilanteet, jolloin vaikeammin vammaisen ihmisen tarvitsee apua tarpeittensa tyydyttämiseen kehitykselle tärkeissä tilanteissa ja elämyksissä. Basaalistimulaation tavoitteena onkin auttaa ihmistä kokemaan oma kehonsa, omat liikkeensä ja ympäristön kanssa vuorovaikutukseen pääseminen. Siksi lähestymistapa on tarkoitettu niille henkilöille, jotka eivät itse kykene hakeutumaan aktiivisesti vuorovaikutukseen ympäristön kanssa eivätkä kokeilemaan esineitä ja tutustumaan ihmisiin. (Lehtinen yms. 1993: 26-28.)

Menetelmä perustuu oman kehonsa hahmottamiseen ja lähikontaktiin, joka edesauttaa vuorovaikutustaitojen kehittymistä ympäristön ja lähi-ihmisen kanssa. Basaalistimulaatiossa henkilöä ei tule kuormittaa liian monilla virikkeillä. Ohjaajan tulee tuntea aististimulaatiota saava henkilö ja tunnettava hänen tarpeensa. Harjoitteet eivät saa tuntua mekaanisilta harjoitteilta ja ympäristön tulee olla turvallinen. Samalla tavalla toistettavat tilanteet luovat luottamusta ja turvallisuuden tunnetta ohjaajan ja henkilön välille. (Hyytiäinen, Kokko, Mäki, Pietiläinen & Virtanen 2009: 115.)

Basaalstimulaatio siis antaa uusia kokemuksia vaikeasti vammaisille ihmisille. Keskipisteenä on oma keho ja sen tuntemisen kautta se mahdollistaa kommunikaation keskittymisen läheisen ihmisen kanssa. Vähitellen vaikeasti vammaisen henkilö voi tutustua paremmin myös muihin henkilöihin. Siitä pystytään turvallisen suhteen pohjalta tutustumaan myös esinemaailmaan. Henkilö pääsee ulos itsestään ja tutustuu omaan lähiympäristöönsä ja esineisiin, jolloin hän saa kokemusta niiden kanssa toimimisesta. Näin syntyy kehitykselle välttämätöntä tutkimuskäyttämistä. (Lehtinen yms. 1993: 28.)

Menetelmä tarjoaa kehitystä tukevaa toimintaa, jonka avulla vaikeasti vammaisen henkilö pääsee ainakin hetkeksi pois kokonaisvaltaisesta kommunikatiivisesta ja sensorisesta eristyneisyydestään ja pääsee näin yhteyteen ympäristönsä kanssa. Tämä tarkoittaa myös, ettei henkilöltä vaadita tällä kehityksen tasolla mitään suoritusta. Vaikeasti vammaiselle henkilölle on haastavaa ottaa vastaan ympäristöstä tulevaa ärsyketulvaa ja työstää niitä. Basaalistimulaation tarkoituksena on tehdä vaikeasti vammaisen henkilön maailmasta jäsentyneempi, vähemmän pelottava ja ymmärrettävämpi. (Lehtinen yms. 1993: 28-29.)

Vaikeasti vammaisen elää tilassa, jossa aistiärsykkeet ovat minimoidut ja pitkäaikainen sopivien ärsykkeiden puute tai heikkous johtaa eristyneisyyteen. Hermosolujen verkosto kehittyy hyvin heikosti, sillä aivojen hermosolujen välille ei synny synapsisia yhteyksiä ja näin ollen aivojen suorituskyvynkasvu on estetty. Basaalistimulaation avulla pyritäänkin luomaan sensorisia ratoja, jotka tarjoavat yksinkertaisia ja selkeitä aistiärsykeitä. Nämä aistiärsykkeet vastaavat henkilön kehitystasoa. (Lehtinen yms. 1993: 29.)

Basaalistimulaatiossa keho on keskeinen työskentelyn kohde. Keho on nimittäin vaikeasti vammaiselle henkilölle se, millä hän kerää kokemuksensa kaikilla kehityksen alueilla ja hän ilmaisee itseään kehollaan. Kehossa toteutuu myös hänen vammaisuutensa ja kehityksensä rajallisuus. Kehon kautta ärsykeitä välittäessä on muistettava kolme periaatetta: symmetria, rytmisyys ja jännityksen ja rentoutuksen vaihtelu. Kaikissa tilanteissa tulee muistaa kehon symmetrisyys. Kehoa ei tule stimuloida yksipuolisesti keskittyen vain toiseen puoliskoon kuten henkilön paremmin toimivaan puoliskoon, koska vaikeasti vammaisen henkilön tulee kokea kehonsa kokonaiseksi. (Lehtinen yms. 1993: 39.)

Rentoutuminen on tärkeää aistimisen tarkkaavaisuuden kannalta. Vaikeasti vammaiselle henkilölle on tärkeää kokea lihasten harmoninen rentoutuminen ja jännittäminen, jotta liikkeen syntyminen on mahdollista. Hengityksen rytmi määrittää itsetuntemustamme, siksi vaikeasti vammaisille henkilöille on autettava hengityksen rytmittämässä. Somaattisella alueella tapahtuvan kehityksen tukemisen tavoitteena on eriytyneempi kehon kokeminen ja havaitseminen. Tavoitteeseen pyritään kosketuksen avulla ja hieronta on hyvä varhaisen kehonkokemuksen välittäjänä. (Lehtinen yms. 1993: 40.)

Kun vaikeasti vammaisen henkilö on saanut riittävästi kokemuksia omasta kehostaan ja sen kautta tapahtuvasta toiminnasta, voidaan toimintaa laajentaa tarjoamalla mahdollisuuksia joiden kautta henkilö voi tehdä havaintoja ympäristöstään. Häntä voidaan kannustaa esimer-

kiksi tarttumalla erilaisiin esineisiin ja tunnustelemaan, haistelemaan ja maistelemaan niitä. Kokemuksien tulisi liittyä jotenkin normaaliin arkeen. (Malm, Matero, Repo ja Talvela 2006: 185-186.)

Kommunikaatio on tärkeä elämänlaadun mittari kaikille ihmisille. Vaikeasti vammaiselle henkilölle on tärkeää, että hän pystyy ilmaisemaan tunteitaan äänellä tai ilmeillään ja vastamaan kasvattajansa hymyyn hymyilemällä ja osoittamaan olevansa toimintahaluinen. Nämä kaikki ilmaukset auttavat kasvattajaa näkemään vaikeasti vammaisen ihmisen yksilönä ja persoonana. Kasvattajan asennoituminen vaikuttaa myös vaikeasti vammaisen elämän laadukkuuteen. Siksi vaikeasti vammaisen henkilön kanssa työskennellessä keskeisenä tavoitteena on tunteiden tunnistaminen ja sopivan tavan löytäminen näille ilmaisuille. Tällaisella kommunikaatiokyvyn saavuttamisella on myös suuri merkitys perheen kesken tapahtuvalle kommunikaation kehittymiselle. Vaikeasti vammaisen lapsen kanssa tulisi käyttää tehostettua kommunikaatiota, joka ei olennaisesti eroa vauvakielestä (babytalk). Vauvakielessä ääntä ja ilmettä käytetään tehostetusti. (Lehtinen yms. 1993: 54-55.)

Aistien käytön opettamisella luodaan edellytykset havaitsemiselle ja sitä kautta tavoitteelliseen oppimiseen ja oppimisvalmiuksien luomiseen. Harjaannuttamisen avulla lapset oppivat käyttämään aistejaan uudella tavalla. Aisteja pyritään harjaannuttamaan erikseen eli stimuloimaan aisteja: ohjataan selkeitä aistiärsyksiä tarjoamalla erottamaan ne muusta ärsyketulvasta. Tavoitteena on kehittää tietyn aistielimen vastaanottokykyä tai -herkkyyttä niin, että henkilö saa itselleen tietynlaisia aistimuksia. Lapsia opetetaan ympäristöä muokkaamalla aistimaan eli tuntemaan, haistamaan, maistamaan, kuulemaan ja näkemään. (Lehtinen, Haapala, ja Dahlström 1993: 15-16.)

4.3 Snoezelen

Snoezelen muistuttaa basaalistimulaatiota, sillä se perustuu aistien kautta annettaviin elämyksiin ja kokemuksiin päivittäisistä tilanteista. Snoezelen -menetelmä tapahtuu yleensä sille rakennetussa omassa tilassaan, jossa on erilaisia aistiärsyksiä. Tilassa hyödynnetään lattioita, kattoja ja seiniä, joihin voidaan asentaa erilaisia aistiärsyksiä antavia materiaaleja ja laitteita. Näiden eri laitteiden ja materiaalien avulla stimuloidaan vaikeasti vammaisen henkilön eri aistialueita. Menetelmän tavoitteena on saavuttaa toiminnan ja rentoutumisen tasapaino ja suotuisa vireystila oppimiselle ja vuorovaikutukselle. (Malm, Matero, Repo ja Talvela 2006: 186-187.)

Snoezelen on kehitelty Hollannissa ja sen tarkoituksena on luoda miellyttävä aistikokemus luotettavassa ja rentouttavassa ilmapiirissä. Kommunikointi ja ymmärtäminen osallistujien välillä saattaa vähentää paineita ja luottamus voi kehittyä. Snoezelen sopii ihmisille, joilla on oppimisvaikeuksia, aistihäiriöitä ja liikunta- ja kehitysvammaisille. Sillä on ollut suuri vaikutus myös vanhuksille ja ihmisille, joilla on taipumusta itse tuhoisuuteen. Ympäristö on tärkein asia Snoezelissa, sillä sen pitää olla puhutteleva ja mukava. Erilaisilla esineillä luodaan haluttuilmapiiri ja huoneet voivat olla erilaisia stimuloiden aisteja eri tavalla. Valkoinen huone on suosituin, jossa stimuloidaan hellävaroin aisteja ja rentoudutaan. Valkoiset seinät ja katto vasten pastillivärejä luovat erilaisia elämyksiä. (Hutchinson & Kewin 1994: 8-10.)

Huonetta voidaan muokata erilaisilla valoilla, musiikilla, hajuilla, mauilla ja vedellä. Uima-altaita ja pallomeriä voidaan käyttää Snoezelen menetelmässä hyödyntäen musiikkia ja erilaisia valoja. Huoneessa tulee olla mahdollisimman vähän huonekaluja. Huoneen tulee olla mukava ja osallistujan tulee voida käydä istumaan tai makaamaan minne vain haluaa huoneessa. Huoneessa kannattaakin olla paljon erilaisia tyynejä, patjoja ja säkkituoleja. Huonetta voidaan käyttää yksilön tai ryhmän kanssa, jossa avustajan ja autettavan vuorovaikutussuhde kehittyi. (Hutchinson & Kewin 1994: 11-14.)

Arki-snoezelen ei tarvitse mitään erityistä huonetta, vaan ideana on tarjota aistiärsyksiä arkipäiväisissä asioissa päivittäin sallimissa rajoissa. Tarkoituksena on antaa vaikeasti vammaisille henkilöille miellyttäviä kokemuksia, jotka mahdollistavat vastavuoroisen tilanteen vuorovaikutuksessa ohjaajan kanssa. Parhaassa tapauksessa snoezelen ideaa toteuttaessa on otettava huomioon oikea ilmapiiri, sillä kehitysvammaiset reagoivat herkästi ilmapiiriin. Mahdollisuus vaihtoehtoihin ja tahdin määräämiseen antavat kehitysvammaisille mahdollisuuden tehdä oma valintansa, sillä he harvoin pystyvät ilmaisemaan hyvin itseään ja toiminta on hyvä toteuttaa ilman kiirettä. Toiminnan sopiva kesto on noin 20 minuutista tuntiin, sillä liian pitkä kesto aiheuttaa väsymystä. Kertaus on tärkeää, sillä kehitysvammaisen tarvitsee toistoa uusien asioiden oppimiseen. Kaoottisuuden poistaminen vähentää stressiä, joka voi aiheutua liiallisista aistiärsyksistä. Sopiva periaatteellinen suhtautumistapa antaa mahdollisuuden kehitysvammaiselle ilmaisemaan kaikkia tunteitaan ja ohjaaja osaa samalla myös reagoida niihin oikein. Oikeanlaisessa ohjauksessa annetaan kehitysvammaiselle aikaa omille elämyksilleen ja toimitaan asiakkaan ehdoilla. (Palén 2004: 52-54.)

4.4 Aisti kuvailu

Tiedostetun kuvailun tarkoituksena on jakaa tietoa ympäristöstä tai kohteista visuaalisesti ja auditiivisesti. Kuvailu selkeyttää ympäristössä tapahtuvaa ja olevaa, jolla saadaan kokonaisvaltaisempi kuva kohteesta. Ympäristön tapahtumien ollessa hallussa, pystytään paremmin hallitsemaan ympäristöä ja asiayhteydet hahmottuvat helpommin. Kuvailu täydentää aistihavaintoja näköhavaintojen ja kosketushavaintojen avulla. Kuvailusta saadun tiedon avulla pystytään hyödyntämään toimintaa. Ympäristön perusasioiden ollessa hallussa yksilön itsenäisyys, tietoisuus ja toiminnan valinnan mahdollisuudet lisääntyvät antaen turvallisuuden tunnetta. Kuvailu mahdollistaa itsenäisen tiedon saannin. Kuvailu voi tapahtua fyysisesti, auditiivisesti, visuaalisesti, äänen avulla tai muussa sovitussa muodossa. Etenkin muuttuvat tilanteet antavat aihetta kuvailulle. Mikäli henkilöllä on jo aikaisempaa kokemusta kohteesta, helpottaa se luomaan kokonaiskuvaa kohteesta. Väärinkäsityksiä voi syntyä, mikäli kuvailijalla ja vastaanottavalla on täysin eri mielikuvat asioista. Syntymäsokeille kuvailu avartaa visuaalista maailmankuvaa. Kuvailu soveltuu erityisesti muun muassa sokeille, heikkonäköisille, kuulovammaisille, kuulonäkövammaisille, ikääntyneille ja hahmotushäiriöisille. Kuvailua voi tuottaa kuka tahansa ja se liittyy useisiin eri ammattiryhmien tarjoamiin palveluihin. (Lahtinen, Palmer & Lahtinen 2009: 12-15.)

Apuvälineitä voidaan käyttää kuvailun aikana. Apuvälineet tukevat kuuloa, näköä ja tutkimusta. Kuvailijalla olevat apuvälineet voivat olla muun muassa kohokuvia tai pienoismalleja. Näitä apuvälineitä voidaan tutkia käsin. Mikäli kohdetta ei pystytä tutkimaan käsin, avuksi voidaan ottaa demonstroivat materiaalit, kuten kankaat tai kivi, tuokset, äänilähteet ja maut. Henkilöllä voi olla myös omia apuvälineitään mukana, kuten silmälasit tai kuulolaite. (Lahtinen yms. 2009: 38-39.)

Kuvailu vuorovaikutuksessa voi olla joko kuvailijan ja vastaanottajan välillä oleva vuoropuhelu tai yksisuuntainen kielellinen kuvailu. Kuulija voi olla joko vain vastaanottavana henkilönä tai aktiivisena kyselijänä ja kommentoijana tilanteessa. Yksisuuntaisessa kielellisessä kuvailussa kuvailu tapahtuu puheella, äänitteellä, viittomalla tai kirjallisesti. Yksisuuntaisen kuvailun aikana vastaanottava ei tee kommentteja tai kysymyksiä. Vastavuoroisessa vuoropuhelukuvailussa vastaanottaja voi tehdä kysymyksiä ja kommentteja toiminnon aikana. (Lahtinen yms. 2009: 43-44.)

Kuvailua tehdessä lapselle tulee huomioida lapsen sanavarasto, kokemustausta ja kielellinen valmius. Nämä määrittävät millaista kieltä ja sanavalintoja toiminnan aikana tehdään. Kuvailun vastaanottaminen vaatii keskittymistä, joten tekijän tulee tarvittaessa karsia aineistoa ja katsoa mitkä kaikki ovat ymmärtämisen kannalta oleellista. Kuvailu ja esineiden tutkiminen vie enemmän aikaa kuin auditiivisesti asiaan perehtyminen. Kuvailussa käytetään tuttua sanastoa, mutta sanavarastoa kartoitetaan myös uusilla sanoilla oikeassa ympäristössä. Kuvailun aikana on hyvä tarkistaa välikysymyksiin onko lapsi ymmärtänyt asian. Kuvailu on sidoksissa aikaan, paikkaan ja tapahtumaan. Kuvailussa on tärkeää kiinnittää lapsen huomio puheen sävyyn ja tempoon. Äänen tulee tukea kuvailua ja kulttuurilliset erot tulee ottaa huomioon äänen käytössä. Mietittävä on myös arvottavien määritteiden ja laatusanojen käyttö. Niiden täytyy olla neutraaleja ja luoda oikeaa tunnelmaa. Tärkeää on, että lapsi saa kuvailusta omaehtoisen kokemuksen. Konkreettinen esine tai malli auttaa lasta keskittymään kuvailun vastaanottamiseen. Se tuo esille kohteen mittasuhteita ja etäisyyksiä. Pelkän kuullun perusteella kuvailun vastaanottaminen on haastavaa. (Lahtinen yms. 2009: 52-53.) Haluan aistikuvailun avulla tuoda lapsille ympäröivän maailman jäsentyneemmäksi ja helposti ymmärrettäväksi. Aistikuvailun avulla pystyn konkreettisesti esittämään satuun liittyviä tapahtumia ja hahmoja.

5 Draamalliset menetelmät varhaiskasvatuksessa

Draamakasvatus on yläkäsite varhaiskasvatusikäisten eri draaman ja teatterin toimintamuotoihin. Draamakasvatuksen keskiössä ovat kuvitteelliset roolit ja ryhmässä toimiminen ilman yleisöä. Siinä yhdistyvät leikki ja kasvatus teatterin keinoin. Aikuisen kasvattajan roolina on olla aloitteen tekijä ja roolimallin tarjoaja pienten lasten draamassa. Draamassa työskentely perustuu leikinomaisuuteen ja sen tulisi olla muodoltaan leikillisen vakavaa toimintaa. Toiminta lähtee aina lapsen kehitystasosta, joka edistää kielellistä kehitystä ja antaa valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa korostuvat ryhmässä toimiminen, fiktiivisen ja todellisen maailman välillä toimiminen ja aikuisen ja lapsen yhteistyö. Draaman keinoin opitaan asioita omasta itsestään, tuetaan itsetuntoa, mielikuvituksen kehittymistä ja opitaan ryhmän muista jäsenistä. (Toivanen 2009: 30-32.)

5.1 Draaman työtavat ja tekniikat

Draaman työtavat ja tekniikat ovat aina ennalta määrättyjä, joilla tutkitaan tilaa, aikaa ja toimintaa. Näillä on tarkoitus synnyttää merkityksiä. Työtavat ja tekniikat mahdollistavat, että kaikki ryhmän jäsenet kykenevät osallistumaan draamatyöskentelyyn organisoidusti ja kokonaisvaltaisesti eri tasoilla. Draaman työskentelytapoja on käytetty jo vuosia ja ne ovat lähtöisin eri paikoista, kuten esimerkiksi teatterista, psykologiasta, kirjallisuudesta, taiteesta ja terapiasta. Draamantyötapojen avulla voidaan muun muassa herättää henkilön mielenkiinto, pohjustaa sisältö, lujittaa sitoutumista ja rakentaa sopimus. (Owens & Barber 1998: 30.)

Kerrontatilanteessa esittäjä tarjoaa kuulijalleen mahdollisuuden matkata omiin mielikuviiin. Sadunkertoja toimii kerrontaperinteen jatkajana. Kertojalta vaaditaan hyvää muistia, mielikuvitusta ja eläytymiskykyä. Kertominen on ihmisten välistä vuorovaikutusta. Nykymaailma tarjoaa runsaasti kuvamaailmaa erilaisten tietokonepelien, television ja videoiden kautta. Niiden kautta on tullut yhä tärkeämmäksi tarjota lapselle tarinoita ja satuja joita kerrotaan omin sanoin. Lapsen kuunnelleessa kertomusta hän muuttaa kuulohavaintonsa näköhavainnoksi mielikuvituksensa avulla. Vapaa kerronta on tärkeää lapsen fantasiamaailman rikastuttamisen kannalta. Varsinkin kansansadut edustavat kertomisperinnettä, koska niillä ei ole koskaan ollut tiettyä kirjailijaa. Ne ovat välittyneet vuosisatojen aikana sukupolvelta toiselle suullisena perintönä. Tätä kulttuuriperintöä jokaisen sukupolven on kuljetettava eteenpäin. (Helenius, Jääliinoja, Sormunen 2000: 29-31.)

Toiminta ja kerronta samanaikaisesti toimintatavassa, ryhmän vetäjä tai joku osallistujista kertoo tai kommentoi toiminnan aikana tai ennen sitä. Tarkoituksena on luoda tunnelmaa, viedä tarinaa eteenpäin ajassa, antaa informaatiota, kontrolloida toimintaa ja auttaa harkintaa. Äänimaisema toimintatavassa käytetään soittimia, ihmisääniä ja ihmiskehoa. Äänimaisemassa on tarkoituksena luoda tunnelmaa, tukea toimintaa ja saada yhdistetyksi sisällön ja tarinan eri osat kokonaisuudeksi. (Owens & Barber 1998: 31.) Nämä menetelmät ovat erittäin keskeisiä lähestymistapoja aistitarinamenetelmässäni. Ne ovat hyvin lähellä aisti kuvailua ja sovellan näitä kaikkia periaatteita yhdessä.

Draamakasvatuksessa on useita eri genrejä eli lajityyppejä. Eri genreissä voi olla samantyyppisiä aineksia. Eri genreissä voidaan käyttää hyväksi teatterin eri muotoja, kuten varjoteatteria, nukketeatteria, pantomiimia, esineteatteria ja varjoteatteria. (Laukka & Mönkkönen 2007: 16.) Tarinankerronta voi olla itsenäinen genre tai työtapana. Tarinoita voidaan rakentaa kahdella eri tavalla, pienryhmissä dialogeina tai yksin monologissa. Tarinankerronnassa voidaan käyttää tarinankerrontakaavaa seuraavasti: Olipa kerran.., joka päivä.., kunnes eräänä päivänä.., siitä saakka. (Østern 2000: 16.)

5.2 Teksti ja kertoja

Draamakasvatuksessa työskennellään aina tekstin avulla. Teksti voidaan käsittää kaikeksi sel-laiseksi mikä virittää draamaan. Se voi olla tekstiä, kuvia, ääniä, valoja tai esineitä. Kaikissa genreissä ja niitä luodessa on otettava huomioon sille genrelle tyypilliset toimintamuodot, jotka ohjaavat ja rajaavat toimintaa. Toimintaan vaikuttavat näiden lisäksi eettiset ja sosiaaliset säännöt, jotka ovat sidoksissa osallistujiin. Draama ohjaava on kuitenkin viimekädessä vastuussa siitä, millaisia tekstejä käytetään ja millaisen genren ne luovat. (Heikkinen 2005: 139-146.)

Sadunkertojalla tulee olla herkkyyttä syytyä, eläytyä, vangita ja säilyttää kuulijoiden tarkkaavaisuus. Kertojalla tulisi olla tunne, että tarina syntyy juuri sillä hetkellä vaikka satu olisikin tuttu. Kertojan innostuneisuus ja kertomisen ilo välittyvät kuuntelijoihin ja tempaavat mukaansa. Omin sanoin kertomisen voi aloittaa saduista jotka ovat itselleen jo ennestään tuttuja tai herättävät muistoja lapsuudesta. Satu on hyvä lukea itsekseen muutaman kerran ennen kertomista. Se herättää omia mielikuvia ja tunteita. (Helenius, Jääliinoja, Sormunen 2000: 34.)

5.3 Tarinan merkitys

Sadut ovat kulttuurillisia pääomia, jotka yleensä kertovat menneestä elämästä. Sadut ovat kaikille kuuluvaa kulttuuriperintöä. Satuja voidaan kuitenkin verrata myös nykyhetkeen. Satujen teemoina ovat yleensä kasvamisen vaikeudet, hyvän elämän etsimisestä ja ennakkoluuloista. Ne kertovat aiheista, jotka tulisi olla koulujen opetussuunnitelman punaisena lankana. Esimerkiksi tunnettu kansansatu ”Tuhkimo” on tarina epäoikeudenmukaisuudesta, unelmasta ja samalla se on kasvutarina. Draaman avulla voidaan tutkia luontevasti eri vaihtoehtojen vaikutuksia. Sadun ja muut klassikkotekstit houkuttelevatkin draaman maailmoihin. (Heikkinen. 2007:11.)

Lapsi tarvitsee satuja kasvaakseen kokonaiseksi. Satujen avulla lapsi voi turvallisesti kokea erilaisia tunteita, kuten surua, iloa, turvattomuutta, suojaa, ahdistusta ja vapautusta. Sadun sankari on puoleensa vetävä hahmo, johon samaistumalla lapsi saa positiivista voimaa omalle selviytymiselle. Samaistuminen tapahtuu lapsen mielikuvituksessa ja omissa tunteissa. Sankarin vaikeuksista selviytyminen vahvistaa lapsen minäkäsitystä ja itsetuntoa. Sadun täytyy olla selkeä, kiehtova ja jännittävä, jotta se saa kuulijan mukaansa. Hyvä ja oikea satu päättyy aina onnellisesti, mikä jättää lapselle turvallisuuden tunteen. Saduissa vallitsee selkeä hyvän ja pahan erottelu, jotka lapsen on helppo hahmottaa ja erottaa. Satu ei kuitenkaan suoranaisesti opeta, miten lapsen tulisi elää ja toimia itsensä ja muiden kanssa vaan se antaa lapselle mahdollisuuden valita millaiseksi haluaa tulla. (Helenius, Jääliinoja, Sormunen 2000: 31-32.)

Kehittymisvaikeus saattaa aiheuttaa vaikeuksia vaikeaselkoisemman tarinan ymmärtämisessä. Tarinaa voi muuttaa selkokielisemmäksi, mikäli helppo lukuisempaa satua ei ole kirjoitettuna. Kaikista aiheista tai klassikko saduista ei aina saata löytyä helppolukuisia tekstejä. Usein satu kannattaakin esittää visuaalisesti, jotta se olisi helpompi ymmärtää. Satuja voidaan työstää eteenpäin piirtämällä tai maalamalla, jolloin lapset työstävät tarinaa eteenpäin omasta näkökulmastaan ja sisäisestä kokemusmaailmastaan. Satujen näytteleminen on myös hyvä keino. Erityisluokilla opettaja saattaakin satua lukiessaan visualisoida ja konkretisoida satua muun muassa käsinukkien avulla. (Mäki & Arvola. 2009: 97.) Halusin selvittää sadun merkitystä, sillä se on yksi kantavista tekijöistä aistitarinamenetelmässäni. Sadun avulla menetelmä muuttaa muotoaan ja menetelmä johdattelee aina pääsääntöisesti sadun alkuperäistä juonta. Satujen merkitys on lapsille hyvin tärkeää, joten halua tehdä niistä mielekkäitä myös kehitysvammaisille lapsille, jotka eivät välttämättä pysty seuraamaan satua kirjan kuvista.

6 Aistitarina menetelmänä

Olen nimennyt menetelmän, jossa basaalistimulaatio, aisti kuvailu ja draaman menetelmät toimivat yhdessä aistitarinaksi. Käytän tätä nimikettä jatkossa opinnäytetyössäni, kun kuvaan toimintaani. Seuraavaksi kuvaan menetelmän kehittämisprosessia. Aistikerronnan avulla koetan vastata ryhmän erilaisuuteen aistialueita stimuloiden. Kerron valmisteluista ja itse aistitarina kerroista. Kuvaan kutakin aistia, jota on käytetty kyseisellä aistitarina kerralla. Ne kertovat miten aisti liittyy kyseiseen aistitarina kertaan. Aistitarina kertojen jälkeen on aina kuva kyseisistä esineistä ja tarvikkeista, joita hyödynsin kyseisellä kerralla. Kokonaisuudessaan sadut löytyvät liitteestä 8.

Järjestin lapsille perjantaisin iltapäiväkerhon aikaan Snoezelenin ajatuksen mukaan rakennetussa aistihuoneessa tuokion alle kahdeksan vuotta vanhoille moni- ja liikuntavammaisille lapsille. Ryhmiä oli kaksi iltapäivän aikana ja ensimmäiseen ryhmään lapsia oli ilmoittautunut mukaan lupalappujen perusteella viisi ja toiseen ryhmään kuusi. Ensimmäiseen ryhmään osallistui kuitenkin lopulta vain neljä, sillä yksi lapsista ei pystynyt osallistumaan aistitarina kerroille aikaisen kotiinkuljetuksensa vuoksi. Ryhmissä oli eritasoisia moni- ja liikuntavammaisia lapsia. Asetin lapset puoliympyrään säkkituoleille, jotta kaikki lapset näkisivät ja kuulisivat minut hyvin. Halusin lapsien tuntevan olonsa mukavaksi ja siksi asetin heidät säkkituoleihin pois pyörätuoleistaan, jos heillä sellaiset olivat. Käsittelin eri aisteja eli kuulo-, haju-, näkö- ja tuntoaistia ja keskityin yhteen aistiin per kerta. Makuu- aisti on jätetty pois, sillä se tuottaa vaikeuksia lapsille, joiden on vaikea niellä. Lapset ovat makuuasennossa, jossa nielemisen vaikeus korostuu entisestään. Jo suunnitteluvaiheessa sovin Ruskeasuon henkilökunnan kanssa makuu- aistin poisjättämisestä sen riskien vuoksi.

Olen valinnut sadut niin, että ne ovat helppo soveltaa aktivoivaksi kutakin aistialuetta tarinaa mukaillen. Draamakerronnan avulla käyn läpi aisteja yksi kerrallaan. Tällä tavoin lapsi pystyi selvästi keskittymään pääsääntöisesti vain yhteen aistiin kerrallaan. Pyrin luomaan toiminnalle puitteet, jotka tukevat draaman oppimisprosessia. Toiminnassani pyrin basaalistimulaation tavoin snoezelilaisessa tilassa luomaan moni- ja liikuntavammaisille henkilöille uutta kokemusmaailmaa ympäröivistä äänistä, hajuista ja muodoista. Keskipisteenä on basaalistimulaation tavoin oman kehon tiedostaminen ja se mitä lähiympäristössä tapahtuu. Olen toiminnassani keskittynyt eri aistien luomiin ärsykkeisiin, jota lapset saavat tutkia oman mielenkiintonsa mukaan. Toimintani tarkoituksena on luoda väline, jonka avulla moni- ja liikuntavammaiset henkilöt pystyvät oman hoitajansa kanssa toimimaan vaivattomasti yhdessä ja näin

luomaan turvallista ja luottavaista suhdetta toistensa välille. Kuvassa 1. näkyy Ruskeasuon koulun aistihuone.

Kuva 1. Ruskeasuon koulun aistihuone.

Kuten teoria osuudessa nostettiin esille, perinnesatujen merkitys kulttuurin siirtana kuuluu kaikille myös vaikeavammaisille. Olen sovittanut sadut kullekin aistialueille sopiviksi. Näin aistit tukevat tarinan kulkua. Tuntoaistikerralle valitsin sadun Kultakutri ja kolme karhua, sillä sadussa tulee selvästi esille vastakkainasettelut. Näköaistikerralle olen valinnut sadun Bremerin soittoniekat. Isojen kuvien ja esineiden avulla pystyn näyttämään eläinhahmot ja ympäristön. Kuuloaistikerralle olen valinnut sadun Tuhkimon, sillä tarina tarjoaa laajan äänimaiseman. Hajuaistikerralle olen valinnut saduksi Peukalo-Liisan. Tarinassa liikutaan luonnossa, joten ympäristön ja hahmojen avulla pystyn käyttämään erilaisia hajuja tarinan tukena.

Basaalstimulaatio ja aistitarina menetelmällä on paljon yhtymäkohtia. Aistitarina menetelmä on suunniteltu etenkin vaikeasti vammaisten tarpeisiin, kuten basaalstimulaatiokin. Aistitari-

na on basaalistimulaation tavoin suunniteltu henkilöille, joiden on vaikea itse hankkia kokemuksia ympäristöstä. Henkilöillä ei myöskään tarvitse olla asiasta mitään ennakkotietoa tai kokemusta, sillä aistiärsykkeet ovat mahdollisimman yksinkertaisia. Basaalistimulaatiossa oma keho on tärkeä, samoin aistitarinassa aistiärsykkeet koetaan oman kehon kautta. Ohjaaja on suuressa roolissa kummassakin menetelmässä. Ohjaajan on hyvä tuntea entuudestaan ohjattavansa ja huomioitava, ettei kuormita aistiärsykkeillä liikaa ohjattavia. Rentoutuminen ja turvallisuuden tunne on kummassakin menetelmässä tärkeä.

Snoezelen aistihuoneen valitsin aistitarina menetelmän toimitilaksi sen ominaisuuksien vuoksi. Snoezelen tila on mukava ja miellyttävä, joka luo rentouttavan ilmapiirin. Tilassa on paljon tyynyjä, patjoja ja säkkituoleja, joihin osallistujat voivat mennä makaamaan valiten itse paikkansa. Snoezelen perustuu aistien kautta annettaviin elämyksiin, mikä on ideana myös aistitarina menetelmässä. Ruskeasuon koulun aistihuoneesta pystyin helposti tilaa muuntelemalla luomaan sopivan tilan aistitarina kerroille. Aisti kuvailu tukee aistitarinamenetelmää, sillä aisti kuvailun tapaan menetelmässä luodaan kontakti ympäristön kohteiden kanssa. Kuvailussa on otettu huomioon myös lapsen kielellinen valmius.

Opinnäytetyössäni draamankeinoiksi valitsin toiminnan ja kerronnan samanaikaisesti (narrative, voice-over), äänimaiseman (supporting sound, sound tracking) ja aistikuvailun. Tarinankerronta on keskeisessä osassa jokaisella aistitarina kerralla. Nämä draaman työtavat tukivat toimintaani ja täydensivät basaalistimulaatiosta ottamiani aisteihin liittyviä vaikutteita. Etenkin toiminta ja kerronta draamankeinona toteutuvat jokaisella aistitarina kerralla. Tämän lisäksi aistikuvailukerralla saattaa painottua myös joko äänimaisema tai aistikuvailu. Erilaisten aistiärsykkeiden avulla oli tarkoitus hankkia kokemuksia ympäröivästä maailmasta ja saada keho rentoutumaan aistitarinan aikana. Samalla aistitiedot jäsenyivät ja viestittivät informaatiota ympäröivästä maailmasta. Toiminnan aikana kerroin itse vetäjänä satua ja loin näin aistiärsykeitä ja draamankeinoja käyttäen tunnelman sadun maailmasta.

Aistitarinatuokion rakenne noudattelee seuraavaa rakennetta. Ensiksi ohjaaja on valmistellut tilat ja aistiärsykkeet valmiiksi ennen lasten tuloa. Alussa ohjaaja neuvoo lapsia valitsemaan mukavan asennon ja ottamaan kengät pois jalastaan, mikäli niin tahtovat. Hän kertoo, mikä satu on kyseessä ja mitä aistia sen rinnalla käytetään. Ohjaaja antaa neuvoja lapsille siitä, mitä he voivat ja saavat tehdä kun aistiärsyke tulee heidän kohdalleen. Tämän jälkeen aloitetaan aistitarina. Ohjaaja kertoo omin sanoin satua ja tarjoaa lapsille aistiärsykettä tarinan mukaisesti. Sadun kohdassa pysytään niin kauan, että jokainen on saanut siihen kuuluvan aistiärsyksen. Ohjaaja yrittää kertoa satua koko ajan vältellen hiljaisia kohtia ja puhuen mah-

dollisimman selkeästi ja rauhallisesti. Sadun kesto on noin kaksikymmentä minuutta. Sadun jälkeen voidaan keskustella lasten kanssa sadusta ja he voivat itsenäisesti tutustua aistiärsykeisiin. Lasten oma-aloitteisuus on tärkeää, joten ohjaajan on tärkeää, osata motivoida lapsia jatkamaan toimintaa omalla haluamallaan tavalla.

6.1 Valmistelut

Ennen toiminnallisia tuokioita minun piti etsiä kaikki tarvittava materiaali, työstää niitä ja harjoitella toiminnan toteuttamista. Olen pyrkinyt hyödyntämään helposti löydettäviä ja halpoja materiaaleja, joten tarvikkeiden ei tarvitse olla monimutkaisia vaan tavallisia arkipäivän esineitä ja hajuja.. Olen hyödyntänyt muun muassa vanhoja pehmoleluja, kirjoja, kortteja, piirtänyt kuvia, lainannut cd-levyjä kirjastosta ja kerännyt tuoksuja muun muassa kodissa olevistani mausteista ja hajusteista. Lainasin tuttavaltani ääntä pitävän taikasauvan ja hyödynsin Ruskeasuonkoulun aistihuoneen omia hajupurkkeja.

Ainoa poikkeus on hyödyntämäni Koreasta peräisin olevaa Jumping Clay, jota sain ystävältäni. Hän asuu Irlannissa, joka on toistaiseksi ainut eurooppalainen maa, mistä saa Jumping Clayta. Jumping Clay on muovailuvahan tyyppistä, mutta se ei ole tahmaista, se ei murusta tai sotke ja se on pehmeää ja sitä on helppo käsitellä. Se on myrkytöntä, kevyttä, sitä saa monissa eri väreissä, joita voi myös sekoittaa keskenään ja se tuoksuu laventelille. Jumping Claysta saa tehtyä monenlaisia hahmoja ja esineitä vaivattomasti. Massa kovettuu kun sen jättää yöksi pöydälle. Jumping Clay säilytetään ilmatiiviissä paketissa, jolloin sitä voi työstää uudelleen monia kertoja. Jumping Clay on hyvä toimintaväline myös kehitysvammaisille, sillä sen muovaaminen kehittää hienomotorisia taitoja ja sitä on helppo työstää. (Jumpin Clay Internet-sivut 2010.) Olen tehnyt toimintaani tuntoaistikerralle Kultakutri ja kolme karhua tuolit Jumping Claysta, sillä sitä on helppo työstää ja Peukalo-Liisaan hajuaistikerralle itse Peukalo-Liisan sen miellyttävän hajun vuoksi.

7 Arviointi

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuksellinen selvitystapa riippuu idean tai tuotteen toteutustavasta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei välttämättä tarvitse käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. Aineiston ja tiedon kerääminen tulee harkita tarkoin työmäärän laajuuden ja omien resurssien vuoksi. Toiminnallinen opinnäytetyö on aina jokin konkreettinen tuo-

tos, joka vastaa uudella muodollaan kohderyhmän tarpeisiin, on houkutteleva, informatiivinen, selkeä ja johdonmukainen. Lähdekritiikki on myös tärkeää luotettavuuden kannalta. Teoreettisen osuuden luotettavuutta lisäävät prosessin tarkka kertominen ja erilaiset haastattelut ja palautteen kerääminen. Nämä tiedon keräystavat tulee ilmoittaa toiminnallisen opinnäytetyön raporttiosuudessa. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä aineiston keräämiseen käytetään lomakkeita tai teemahaastatteluja ryhmille tai yksilöille. Toiminnallisessa opinnäytetyössä kerättyä aineistoa ei välttämättä tarvitse analysoida yhtä tarkasti ja järjestelmällisesti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. (Vilkkä & Airaksinen 2003: 51-58.)

Arvioinnissa kiinnitän huomioni toiminnan kehittämiseen ja raportin johtopäätöksiin. Jokaisen toimintatuokion jälkeen kerään päällimmäiset mietteet ja kokemukset tekemäni kyselylomakkeen avulla lapsilta ja heidän avustajiltaan. Olen tehnyt erilliset kyselylomakkeet lapsille ja avustajille, kyselylomakkeet ovat liitteenä 3-7. Kyselyyn vastataan heti toiminnan jälkeen. Kysyn lomakkeen avulla lapsilta heidän mietteitään toiminnasta ja sillä aikaa avustajat vastaavat omaan kyselyynsä. Kun avustajat ovat saaneet valmiiksi kyselylomakkeensa, he tulevat auttamaan minua tarvittaessa lasten kyselylomakkeiden kanssa. Kysymyksiä koskien toimintaa ja sen mielekkyyttä on lapsille kuusi ja avustajille seitsemän. Kyselylomakkeiden tarkoituksena on kartoittaa toiminnan mielekkyyttä, toimivuutta ja toiminnan mahdollisuuksista käyttää sitä jatkossa.

Kyselylomakkeen avulla pystyn arvioimaan toiminnan tavoitteiden toteutumista eli olenko onnistunut luomaan uuden aktiivisemmän toimintatavan aistihuoneeseen. Basaalistimulaation, aisti kuvailun ja draamallisten menetelmien yhdistämistä tarkastelen johtopäätöksissä. Olen pyytänyt luvan toimintojen kuvaamiseen ja niistä syntyvä videomateriaali tulee olemaan myös apuna toiminnan arvioinnissa. Videomateriaali toimii tukena oman toimintani arvioinnissa ja auttaa minua myös tarkastelemaan lähemmin lasten ilmeitä ja eleitä toiminnan aikana. Prosessin tarkka kuvaaminen opinnäytetyössäni, kyselykaavakkeiden avulla saatu palaute ja videomateriaalin hyödyntäminen tuovat luotettavuutta opinnäytetyöhöni.

8 Menetelmän tavoitteet ja toteutus

8.1 1. kerta tuntoaisti, satuna Kultakutri ja kolme karhua

Tunto eli taktilinen aisti on ihmisen aistijärjestelmästä laajin ja se perustuu iholla oleviin monenlaisiin reseptoreihin, jotka vastaanottavat kosketuksesta, materiaalista, lämpötilasta, kivusta sekä ihokarvojen liikkeestä aiheutuvia aistiärsyksiä. Tuntoaisti vaikuttaa laajasti fyysiseen ja psyykkiseen toimintaan. Tuntoreseptorit niskan alapuolella lähettävät aistiärsyksiä selkäyttimeen, josta ne kulkeutuvat aivorunkoon. Pään iholla olevat tuntoreseptorit lähettävät impulsseja aivohermoja pitkin suoraan aivorunkoon, josta tuntotieto leviää kaikkialle aivoihin. Monet näistä impulsseista eivät päädy aivokuoren osiin, joissa aistimukset tulevat tietoisiksi vaan ne käytetään aivojen alemmilla tasoilla auttamaan ihmistä liikkumaan tehokkaasti, säätelämällä vireystilaa, vaikuttamalla tunteisiin ja antamaan merkitystä muille aistitiedoille. (Ayres 2008: 77.)

Aivorungossa olevat tuntoaistia käsittelevät tumakkeet kertovat meille onko aistimus vaarallinen. Kosketuksen muoto ja tarkka kohta käsitellään aivokuoren sensorisilla alueilla. Tuntoaisti vaikuttaa koko hermoston jäsentymiseen ja siksi kosketus on erittäin tärkeä hermoston toiminnan jäsentymisen kannalta. Hermoston toiminta altistuu epätasapainoon jos keho ei saa riittävästi taktilisia aistiärsyksiä. (Ayres 2008: 77-78.)

Ensimmäinen toimintakertani oli perjantaina 9.4.2010 ja sen teemana oli tuntoaisti. Tuntoaistikerralleni olin valinnut saduksi Kultakutri ja kolme karhua, koska sadussa tulee selkeästi esille vastakkainasettelut, jotka mielestäni ovat helppo ja selkeä käydä tuntoaistin avulla. Tarinan viitekehyksenä olen hyödyntänyt Unohtumattomia satuja 2004 kirjaa sivuilta 6-15. Draamankeinoina tässä toteutuivat kerronta ja toiminta samanaikaiseksi, tarinankerronta ja etenkin aisti kuvailu. Sadun avulla käytiin esimerkiksi kuuman ja kylmän eroja kosketus aistin avulla. Valitsin erituntoisia ja mallisia esineitä tukemaan tarinaa.

Karhuiksi sopivat nallet, erikokoiset tyynyt ja Kultakutriksi sopiva vaalea nukke oli helppo löytää kaappien kätköistä. Tyynyt olivat eritavalla täytetyt ja yhden tyynyliinan täytin paperikassilla saaden siitä kuhmuksen ja epämukavan tuntuksen. Puurokupeiksi otin pahvimukeja, joista täytin yhden keitetyllä vedellä, yhden lumella ja yhden jätin tyhjäksi. Ovenkahvaksi

otin ikkunanavaukseen tarkoitetun kahvan ja tuolit tein Jumpin Clayllä sen joustavan ja muunneltavan materiaalinsa vuoksi. Päällystin isäkarhun tuolin kivillä, jotta sain siitä kovan tuntuisen ja äitikarhun tuolin päällystin pesusienestä leikatulla palalla, jotta tuolista tuli pehmoinen.

Ensimmäiseen ryhmään osallistuivat kolme oppilasta ja kaksi avustajaa. Ryhmästä puuttui kaksi oppilasta. Toisessa päivän ryhmässä oli viisi oppilasta ja kaksi avustajaa. Tästä ryhmästä oli poissa yksi oppilas. Olin etukäteen valmistellut huoneen toimintaani varten asettaen säkki-tuolit ja ison patjan puolikaaren muotoon. Lapset saivat itse valita paikkansa ja tehdä olonsa mukavaksi, esimerkiksi ottamalla kengät ja dafot eli yksilölliset jalka- ja nilkkatukipohjalliset pois. Aloitin kertomalla kuka olen ja mitä tulen lapsien kanssa tekemään. Kerroin heille tulevani näyttämään heille eri esineitä joihin he saavat vapaasti koskea. Luvassa olisi kuumia ja kylmiä esineitä ja jossakin kohtaa koskisin heidän jalkoihinsa. Sanoin kuitenkin kertovani heille etukäteen millaisia aistiärsyksiä on tulossa ja mitä kohtaa esineestä kannattaa koskea.

Kerroin tarinaa Kultakutri ja kolme karhua ja jokaiselle hahmolle ja tapahtumalle minulla oli jokin esine mitä oppilaat pystyivät koskemaan omalla vuorollaan. Kokonaisuudessaan satu löytyy liitteestä 8. Kävin yksitellen näyttämässä aina oppilaille kyseisen esineen. Esittelin alussa karhuperheen ison isäkarhun, keskikokoisen äitikarhun ja pikkuisen pikkukarhun. Jokainen karhu oli turkiltaan erilainen ja erikokoinen. Kävin nostelemassa oppilaiden jalkoja kävelyn tapaisesti, kun karhut lähtivät ulos metsään kävelyille, jotta puuro jäähtyisi. Kultakurin esittelyssä lapset saivat koskea nukun vaaleisiin hiuksiin. Ikkunanavaaja toimi ovenkahvana, jota lapset saivat kääntää kun Kultakutri astui sisälle karhujen taloon.

Puurokupit olivat pahvimukeja, joita lapset saivat kokeilla, kun Kultakutri maistoi puuroja. Isäkarhun muki oli kylmä, äitikarhun kuuma ja pikkukarhun sopiva. Isäkarhulla oli kova tuoli, äitikarhulla liian pehmeä tuoli ja pikkukarhulla sopivan oloinen tuoli. Näitä lapset saivat koskea ja lisäksi nähdä kuinka pikkukarhun tuoli meni rikki kahteen osaan, kun Kultakutri istahti siihen levätäkseen. Tyynyissä kosketeltavana olivat isäkarhun tyyny joka oli muhkurainen, äitikarhun litteä tyyny ja pikkukarhun sopivan pehmeä tyyny, tämä silloin kun Kultakutri halusi mennä lepäämään. Karhujen palatessa kotiin nostelin taas lapsien jalkoja lattiaa vasten ja kävin puurokupit, tuolit ja tyynyt samalla tavalla läpi kuin aikaisemmin, kun karhut tutkivat taloaan palattuaan kävelyiltä. Lopuksi lapset saivat vielä kääntää kahvaa, kun Kultakutri sän-täsi ovesta pakoon karhujen talosta. Kuvassa 2. näkyy kaikki esineet joita käytin sadussa.

Kuva 2. Kultakutri ja kolme karhua sadun esineet.

8.2 2. kerta näköaisti, satuna Bremerin soittoniekat

Näköaisti eli visuaalinen aisti perustuu silmän verkkokalvoon, joka reagoi ympäristön valoaltuoihin. Sieltä näköaistiärsykkeet kulkeutuvat näköaistimuksia käsittelevään aivorungon keskuksiin. Keskukset käsittelevät tiedon ja yhdistävät ne muihin aistitietoihin, joka muodostaa perustietoisuutemme ympäristöstä. Aivorungon tumakkeista lähtevät viestit muihin osiin ja pikkuaivoihin, jossa ne integroituvat motorisiin viesteihin. Näköaistin avulla voimme tutkia liikkuvia kohteita silmillämme ja tarvittaessa päätä kääntämällä. Jotta ihminen kykenisi näkemään ympäristönsä merkityksen, pitää aivojen toimia hyvin kaikilla tasoilla ja osata yhdistää erilaisia aistitietoja näköaistitietoon. (Ayres 2008: 75.)

Toinen toimintakertani oli näköaistikerta ja se oli perjantaina 16.4.2010. Näköaistikerrallani esitin erilaisia kuvia ja esineitä. Olin valinnut tälle kerralle sadun Bremerin soittoniekat, koska siinä on monipuoliset eläinhahmot ja paikat, jotka on helppo esittää kuvien ja esineiden avulla. Tarinan viitekehyksenä olen hyödyntänyt Grimmin satuaarteita 2003 kirjaa sivuilta

133-156. Olin valinnut monipuolisuuden vuoksi erilaisia tapoja esitellä näköaistia stimuloivia ärsykeitä. Toiminnassani oli piirtämiäni kuvia, kortteja, kirjoista otettuja kuvia, vilkkuva valo ja pehmoleluja. Kuvat olivat melko isoja ja yksinkertaisia. Käytössäni olevat kuvat olivat kooltaan vähintään 10 senttimetriä kertaa 10 senttimetriä, koska tiesin etukäteen joillakin lapsilla olevan myös näkövamma. Halusin tämän takia kuvien olevan mahdollisimman isoja ja selkeitä. Draamankeinoina tässä toteutuivat kerronta ja toiminta samanaikaiseksi, tarinankerronta ja etenkin aisti kuvailu.

Ensimmäisessä ryhmässä oli neljä lasta, eli yksi lapsi enemmän kuin edellisellä kerralla. Avustajia oli kaksi. Toinen avustajista oli eri kuin viime kerralla sairastapauksen vuoksi. Toisessa ryhmässä lapsia oli kuusi, eli kaikki ilmoittautuneet olivat päässeet paikalle ja kummatkin avustajat olivat samat kuin viime kerrallakin. Lapset saivat taas valita oman paikkansa asettelimestani säkkituoleista. Kerroin aluksi sadun nimen ja että tällä kerralla lapset saisivat nähdä erilaisia kuvia ja esineitä. Halutessaan lapset saivat myös koskea esineisiin.

Kerroin Bremenin soittoniekat tarinaa innostuneesti. Kokonaisuudessaan satu on liitteessä 8. Satu ei ollut kaikille lapsille ennestään tuttu. Alussa minulla oli piirtämäni kuva myllystä, jossa aasi työskenteli. Aasin kuvana minulla oli Satujen valtakunta 1987 kirjan takakannessa oleva aasin kuva. Koirana, kissana ja kukkona minulla oli pehmolelut, jotka esittelin sitä mukaan kun aasi niihin törmäsi matkatessaan kohti Bremeriä. Lisäksi minulla oli kukon kohdalla kortti, jossa oli kuva säkkiin joutuvasta kukosta. Koska eläimet eivät yhdessä päivässä ehtineet Bremeriin, oli minulla kuu kuvakortti kuvaamassa yön tuleamista. Puun kuvan, missä eläimet nukkuivat, olin ottanut Grimmin satuaarteita 2003 kirjasta sivuilta 142-143. Talosta näkyvä vilkkuva valo minulla oli väriään vaihtava tunnelmavallo, jonka voi imukupilla kiinnittää kylpyammeeseen. Talona minulla oli pieni lelutalo ja rosvona itse piirtämä rosvo. Rosvojen herkuina minulla oli kimaltelevia joulukuusenkoristeita, jotka olivat karamellin ja muffinssin muotoisia. Esitin esineet ja kuvat tarinan mukaisesti, kokosin jopa eläimet päällekkäin kun he säikäyttivät rosvot pois talostaan. Lopetin sadun näyttämällä leikkitaloa, johon eläimet jäivät asumaan. Kuvassa 3. näkyvät käyttämäni esineet ja kuvat.

Kuva 3. Bremerin soittoniekka sadun esineet ja kuvat.

8.3 3. kerta kuuloaisti, satuna Tuhkimo

Kuulo eli audiitiivinen aisti muodostuu ilmasta kulkevista ääniaalloista, jotka ärsyttävät sisäkorvan kuuloreseptoreja lähettämään impulsseja aivorungon kuulokeskuksiin, joissa tumakkeet käsittelevät kuuloärsyksiä yhdessä muiden aistien lähettämän aistitiedon kanssa. Audiitiivista tietoa järjestävät keskukset ovat lähellä visuaalista tietoa muokkaavia keskuksia aivorungossa ja ne vaihtavat tietoa keskenään. Sieltä kuuloaistitieto jatkaa aivorungon muihin osiin ja pikkuaivoihin. Kuuloaistitietoon on sekoittunut näin tietoja muistakin järjestelmistä ja se jatkaa isoivojen aivopuoliskoiden eri osiin. Ilman muista aistikanavista tulleita tietoja olisi ihmisen vaikea ymmärtää kuulemaansa. (Ayres 2008: 76.)

Kolmannella toimintakerrallani teemana oli kuuloaisti ja se oli perjantaina 30.4.2010. Kuuloaistikerrallani käytin rytmikapuloita, äänitehosteita, omaa ääntäni ja esineistä kuuluvia ääniä. Draamankeinoina tässä toteutuivat kerronta ja toiminta samanaikaiseksi, tarinankerronta ja etenkin äänimaisema oli hallitseva tällä aistitarina kerralla. Saduksi olin valinnut tälle ker-

ralle Tuhkimon, koska siihen pystyi mielestäni rakentamaan hyvän äänimaisen sadun tueksi. Sadussa myös monet kohdat tapahtuvat äänien kautta, esimerkiksi taikasauvan ääni muuttaa kurpitsan vaunuiksi ja kellonlyönnit murtavan taian. Tarinan viitekehyksenä olen hyödyntänyt Unohtumattomia satuja 2004 kirjaa sivuilta 144-129. Olen käyttänyt apuna paljon äänitehoste cd:tä, joista sain aitoja ääniä esimerkiksi eläimille ja vaunulle. Lisäksi olen hyödyntänyt helposti saatavaa soitinta ja esineitä, joiden avulla pystyy tekemään ääniä.

Ensimmäisessä ryhmässä oli neljä lasta ja toisessa ryhmässä oli viisi. Toisesta ryhmästä puuttui yksi lapsi. Avustajina ensimmäisessä ryhmässä oli kaksi samaa kuin ensimmäiselläkin kerralla ja toisessa ryhmässä toinen avustajista oli eri kuin edellisillä kerroilla. Olin muuttanut hieman istumajärjestystä niin, että lapset olivat nenä kohti ikkunaa missä cd-soitin oli. Yleensä lapset ovat selkä ikkunaan päin. Kerroin ennen sadun alkua aiheena olevan kuuloaisti. Lapset tulisivat kuulemaan erilaisia ääniä cd:ltä, soittimesta tai jostakin esineestä. Tällä kertaa esineisiin ei kosketa. Kerroin mikä satu oli kyseessä. Tuhkimo satuna oli lapsille melko tuttu jo entuudestaan. Kokonaisuudessaan satu löytyy liitteestä 8.

Aloitin sadun kertomalla Tuhkimosta ja taustalla soi lintujen laulua Sound Library Sonothèque Sonoteca A cd:ltä numero 17. Linnut kuvastivat Tuhkimon eläinystäviä, joita kuuntelimme hetken. Kerroin ilkeästä äitipuolesta ja sisarpuolista ja kuinka Tuhkimo joutui tekemään kaikki kotityöt. Kuvastin sitä käsi-imurin äänellä, jota käytin jokaisen lapsen lähellä. Torvensoitto, joka tuli Atmosphere music: thriller cd:ltä kappale 10, kertoi kuninkaallisesta kutsusta linnaan. Kerroin aina tarinaa eteenpäin, myös silloin kun taustalla ei kuulunut mitään ääniä. Käsi-imuria käytin toistamiseen kun Tuhkimo valmisteli sisarpuoliaan tanssiaisiin ja eikä kerinnyt itse valmistautumaan. Tein itse nyyhkytysääniä vetämällä nopeasti ja äänekkäästi ilmaa nenääni, kuvastaen Tuhkimoa itkemässä, koska hän ei päässyt tanssiaisiin. Minulla oli lainassa taikasauva, josta lähti painamalla heleä taikasauvamainen ääni. Taikasauvalla haltia muutti kurpitsan vaunuiksi ja Tuhkimolle upean tanssipuvun. Sound Library Sonothèque Sonoteca A cd:ltä kuului koirien haukuntaa numero 33, kun haltija muutti ne hevosiksi, kissan naukumista numero 35, kun haltija muutti sen ajuriksi ja hevosen hirnuntaa numero 31, kun haltija muutti sen lakeijaksi.

Hevosvaunujen ääni kuului Sound Library Sonothèque Sonoteca A cd:ltä numero 37 kun Tuhkimo matkusti kohti linnaa. Juhlasalin hälinää kuului Sound Library Sonothèque Sonoteca B cd:ltä numero 7, mutta se äkkiä lakkasi kun Tuhkimo astui huoneeseen. Ja prinssin nähtyä Tuhkimon alkoi soida tanssimusiikkia Ballet Suites: The Nutcracker cd:ltä kappale 2. Musiikki vaihtui Sound Library Sonothèque Sonoteca C cd:ltä numero 22 kellon lyönteihin, kun kello löi

12. Samaan aikaan tein korkokengillä lattiaan kopinaa, kun Tuhkimo juoksi linnasta ulos. Pamautin toisen kengän lattiaan kuvaten sen putoamista Tuhkimon jalasta ja löin rytmikapuloita yhteen hevosvaunujen kiitäessä kohti Tuhkimon kotia. Seuraavaksi kerroin kuinka prinssi halusi löytää kengälle omistajan ja lupasi naida tämän tytön, kenelle kenkä sopisi. Ensin ilkeät sisarpuolet kokeilivat kenkää, mutta kenkä ei mahtunut ja kun Tuhkimo halusi kokeilla sitä, sisarpuolet ja äitipuolet nauroivat. Nauru tuli Sound effects VOL. 1 cd:ltä numero 7. Nauru lakkasi, kun kenkä mahtui Tuhkimolle ja niin alkoivat hääkellot soida Sound Library Sonothèque Sonoteca C cd:ltä numero 17 kun prinssi ja Tuhkimo menivät onnellisina naimisiin. Kuvassa 4. käyttämäni esineet. Olin polttanut hyödyntämäni äänitehosteet ja kappaleet yhdelle cd:lle.

Kuva 4. Tuhkimo sadun äänimaisemaan käytetyt esineet.

8.4 4. kerta hajuaisti, satuna Peukalo-Liisa

Haju eli olfaktorinen aisti, jossa nenä lähettää ilmassa leijuvien ja hajujen tuottavien hiukasten kemiallisesta koostumuksesta. Haju kulkee suoraan aivojen limbiseen järjestelmään.

Koska se ei kulje muiden aistien tapaan aivorungon kautta, hajut voivat herättää tunteita. Hajut vaikuttavat valintoihimme sillä ne voivat herättää muistoja, miellelyhtymiä tai joitakin asioita voi inhota vain hajun perusteella. Hajut vaikuttavat myös ruokavalintoihimme, sillä hajuaisti kertoo onko ruoka syötävää vai pilaantunutta. (Ayres 2008: 77.)

Neljäs toimintakertani oli hajuaistikerta ja se oli perjantaina 7.5.2010. Hajuaistikerralleni olin valinnut hajuja, joita on helppo löytää vaikka omasta kodistaan tai luonnosta. Lisäksi hyödynsin Ruskeasuon koulun aistihuoneessa valmiina olleita hajuaistipurkkeja. Olin valinnut saduksi hajuaistikerralle Peukalo-Liisan, koska tarina sijoittuu luontoon. Tarinan viitekehysenä olen hyödyntänyt Andersen H. C. 1991 Peukalo-Liisa kirjaa. Tarinan hahmojen ja ympäristön vuoksi oli helppo rakentaa hajuja, jotka kuvastivat kyseisiä paikkoja tai hahmoja. Hajut eivät välttämättä kuvaa selvästi kyseisen hahmon ominaishajuja, esimerkiksi kalan hajuksi en ottanut kalaa, sillä halusin hajujen toimivan enemmän hyvien ja pahojen asioiden stimuloimiseen. Miellyttävien hajujen kautta kuvastin niitä, jotka ovat sadussa kilttejä ja auttavaisia ja pahoilla hajuilla kuvastin niitä, jotka ovat ilkeitä. Draamankeinoina toteutuivat kerronta ja toiminta samanaikaiseksi ja tarinankerronta.

Kerroin alussa kyseessä olevan hajuaistikerta ja satuna olevan Peukalo-Liisa. Satu löytyy kokonaisuudessaan liitteessä 8. Satu oli osalle lapsista tuttu entuudestaan. Ensimmäisestä ryhmästä puuttui yksi lapsi, mutta toisessa ryhmässä olivat kaikki kuusi lasta paikalla. Sairastapauksien vuoksi sain vain yhden avustajien palautteet kummaltakin ryhmältä. Olin kätkenyt kaikki hajupurkit ja esineet pieneen kannelliseen koriin, jotteivät lapset näkisi niitä etukäteen.

Aloitin satun kertomalla vanhasta rouvasta, joka toivoi pientä tyttöä. Rouvan hajuna minulla oli hajuvettä ruiskutettuna näytelappuseen. Vanhan akan hajuna, jolta rouva pyysi neuvoa, oli piparminttu. Akan antamasta jyvistä kasvoi kukka, joten minulla oli lilja mukanani, jota lapset haistelivat. Peukalo-Liisan olin tehnyt Jumping Claylla ja lisännyt hahmoon hieman sitruunan hajua tuoksupullosta. Peukalo-Liisan kaappaavan sammakon hajuna oli karvasmanteli. Lumpeenlehtenä, jossa Peukalo-Liisa oli vankina, oli eukalyptus. Peukalo-Liisan pelastavina kaloina oli hyytelösaippuan palanen, joka oli hajultaan melko imelä.

Koppakuoriaisena oli tervasaippua. Kun koppakuoriainen palautti Peukalo-Liisan maahan, hän söi kaikenlaisia marjoja hedelmiä, joiden tuoksuna minulla oli persikkavartaloemulsio. Peltohiiren, joka otti Peukalo-Liisan talveksi kotiinsa, hajuna oli spa wisdom. Peukalo-Liisan oli

määrä mennä naimisiin Maamyyrän kanssa, jonka hajuna oli coocie. Maamyyrän kaivamassa kolossa oli pääskynen, jonka tuoksu oli vanilja. Peukalo-Liisan sanoessa hyvästit auringolle käytin aurinkorasvan hajua. Pääskynen lennätti Peukalo-Liisan selässään kaukaiseen maahan, jossa asui samankokoisia ihmisiä kuin Peukalo-Liisa. Hän meni naimisiin prinssin kanssa, jonka tuoksu oli oceanus. Kuvassa 5. näkyy tarinassa käyttämäni tuokset ja esineet.

Kuva 5. Peukalo-Liisassa käyttämäni hajut.

9 Arviointi

9.1 Omat havainnot

Ensimmäinen aistitarina ohjauskertani (9.4.2010) yllätti kaikki odotukseni. Lapset selkeästi seurasivat ja nauttivat tarinasta. Avustajatkin olivat selvästi positiivisesti mukana seuraamassa satua. Ensimmäisessä ryhmässä oli vain kolme oppilasta, mutta aloituskerraksi kolmen oppilaan kokoinen ryhmä osoittautui erittäin toimivaksi. Varsinkin kun yksi lapsista oli hyvin liikkuva, hän ei häirinnyt muita sillä huoneessa oli tilaa. Toisessa ryhmässä oli viisi lasta, joka oli jo selkeästi hieman vaikeampaa verrattuna kolmen lapsen ryhmään. Jouduin kurottelemaan esineitä, jotta lapset pääsivät koskemaan niihin. Tämä ei tietenkään ollut paras mahdollinen asento selälleni, joten jouduin muuttamaan tapaani seuraavia kertoja varten. Lapset eivät voi olla niin lähellä toisiaan, etten pääse heidän viereensä näyttämään esineitä.

Toisen ryhmän ohjaamista helpotti se, että yksi avustajista tuli auttamaan lapsia esineiden tunnustelussa. Seuraavia kertoja varten opin myös sen, että minun tulee olla hyvin varovainen ja ennakoiva kun esitän lapsille jotakin sellaista esinettä, josta hän voisi tarttua kiinni ja saada siitä osan itselleen suuhun pantavaksi. Varsinkin vilkkaimpien lievästi kehitysvammaisten lasten kohdalla tulee olla tarkkana. Yksi lapsista sai nimittäin otettua puurokupista lunta suuhunsa, mutta avustajien kanssa saimme tilanteen nopeasti hoidettua ja sen jälkeen osasin varautua kyseisen lapsen liikkeisiin.

Huomasin lasten olevan erittäin kiinnostuneita erilaisista esineistä ja he kokeilivat mielellään niitä. Vaikka yksi lievemmin kehitysvammaisista lapsista oli erittäin vilkas ja liikkui melkein koko ajan toiminnan aikana, hän aina pysähtyi koskettamaan esinettä kun oli hänen vuoronsa. Yksi vaikeasti vammaisista lapsistakin lopetti ääntelynsä kun tuli hänen vuoronsa koskettaa esinettä. Lapset maltoivat odottaa hyvin omaa vuoroaan ja vain yksi lapsista halusi huomiota toiminnan aikana tutuilta avustajiltaan.

Toinen aistitarina ohjauskertani (16.4.2010) oli minulle paljon vapautuneempi kerta kun ensimmäinen. Tiesin jo hieman miten lapset käyttäytyvät sadun aikana ja osasin varautua niihin. Myös lapset olivat selvästi rennompia kuin ensimmäisellä kerralla, koska he tiesivät jo hieman mitä olisi tulossa. Kummassakin ryhmässä oli yksi uusi lapsi, jotka toivat lisää haastetta ohjaukseeni. Ensimmäisen ryhmän uusi lapsi oli hyvin menevä ja ympäristöään tutkiva. Hän tarttui

tavaroihin ja kuviin ennen kuin ehdin estää häntä ja jouduin muutaman kerran neuvottelemaankin, että saisin tavarat itselleni. Hänen keskittymisensä oli huono, joka vaikutti häiritsevästi myös muihin lapsiin. Huomasin sadunkerrontani olevan myös katkonaisempaa kuin viimeksi, sillä jouduin keskittymään välillä tähän vilkkaaseen lapseen. Hienoa oli kuitenkin huomata se, että yksi lapsista, joka viimeksi liikkui paljon tilassa, jaksoi todella hyvin istua vieressäni ja seurata satua melkein koko sadun ajan.

Toisessa ryhmässä uuden lapsen osallistuminen vaikutti siten, että aikaa meni enemmän kun näytin esineitä ja kuvia kuudelle henkilölle. Sain kertoa hieman enemmän sadusta ja kyseisestä hahmosta, jotta kaikki lapset saivat nähdä ja halutessaan koskea esineeseen tai kuvaan. Lapset kuuntelivat mielestäni erittäin tarkasti, vaikka kuvien näkeminen saattoi olla joillekin hieman hankalaa. Varsinkin tässä toisessa ryhmässä on enemmän vaikeasti vammaisia lapsia, joilla on myös näkövamma.

Huomasin näköaistikerran olevan joillekin lapsille hyvin vaikea tapa seurata satua, koska osalla on myös näkövamma. Tulevaisuudessa en suosittelisi näille lapsille pelkän näköaistin käyttämistä vaan mukana tulisi hyödyntää myös muita aisteja. Huomasin myös, että lapset halusivat mielellään koskea eri esineisiin vaikka ne olisivatkin vain pelkkiä kuvia. Seuraavia kertoja ajatellen esineet kannattaa pitää hyvin piilossa siihen asti, kunnes ne tulevat esille, jotteivät ne häiritse vilkkaimpien lasten keskittymistä. Näin ylimääräinen hälinä ei häiritsisi myös muita lapsia. Oma rauhallisuus ja lapsen aistiminen on hyvin tärkeää kaikkien lapsien kohdalla, jotta lapset pystyvät kokemaan toiminnan omalla tavallaan ja mieluisesti.

Kolmas aistitarina ohjauskertani (30.4.2010) oli kerronnallisesti paljon helpompi kuin edelliset kerrat. Satu oli minulle ennestään hyvin tuttu ja katsoin ennen ohjaustani myös Walt Disneyn (1950) Tuhkimo elokuvan. Osa lapsista osasi selvästi jo odottaa mitä tulisin tekemään heidän kanssaan ja yksi lapsi jopa kysyi, mikä aisti oli tällä kerralla käytössä. Edellisellä kerralla ensimmäisen ryhmän lapsista osa oli hieman rauhattomia, mutta nyt he istuivat melkein koko ajan todella hienosti paikoillaan ja keskittyivät selkeästi satuun. Etenkin edellisellä kerralla yksi tyttö ei millään malttanut keskittyä satuun, mutta tällä kertaa hän seurasi paikallaan innokkaasti satua. Pidin käytössäni olevia esineitä verhon takana piilossa, jolloin lapset eivät päässeet tutkimaan niitä omin päin. Tälle kerralle jouduin tekemään käsin kyselylomakkeet, sillä olin unohtanut monistetut kotiin.

Lapsilla oli ollut koko päivän vappudisko ja edellisenä yönä oli ollut vielä yökouluakin, joten se saattoi hieman vaikuttaa lasten rauhallisuuteen. Toisaalta liian väsyneinä lapset eivät varmasti olisi jaksaneet keskittyä enää mihinkään. Kuuloaisti kerta vangitsi selkeästi lasten huomion satuun. Nyt ei tarvinnut ihmetellä erilaisia uusia esineitä tai kuvia vaan nyt erilaiset äänet tukivat tarinaa. Lapset odottivat jännittyneinä aina seuraavaa ääntä ja hymyilivät avoimesti kuullessaan ääniä, jotka liittyivät tarinaan. Etenkin käsi-imurin ääni ja kenkien kopina lattiaa vasten saivat lapset hymyilemään ja kello 12 lyönnit saivat lapset valpastumaan.

Yksi lapsista ensimmäisestä ryhmästä rupesi jo turhautumaan toimintaan. Hän kyllä seurasi innokkaasti satua, mutta sadun jälkeen toisti, ettei haluaisi tulla enää uudestaan. Toisessa ryhmässä taas lapset innostuivat sadusta aivan hirveästi ja halusivat käydä tarinan uudestaan läpi niin, että he olivat itse rooleissa. Tähän eivät kaikki lapset osallistuneet, mutta ne jotka pystyivät hieman itse kommunikoimaan, halusivat ottaa rooleja sadusta. Etenkin yksi lievemmin kehitysvammaisista lapsista ehdotti koko ajan mitä voisi tapahtua seuraavaksi ja mikä äänitehoste laitettaisiin cd:ltä soimaan. Käytimme eri äänitehosteita cd:ltä tarinan tukena ja myös minä olin välillä roolissa. Etenkin tuomani korkokengät saivat suurta suosiota tanssikenkinä tanssimusiikin soidessa taustalla.

Mietin opinnäytetyöprosessin alussa roolien ottamista tarinaan mukaan, mutta totesin sen olevan liian vaikeaa osalle vaikeasti vammaisille lapsille. Tällaisena kokeiluna ja kun avustajat vielä olivat siinä mukana tarina toimi loistavasti. Vaikeimmin vammaiset lapset eivät olisi pystyneet osallistumaan roolileikkiin ilman avustajaa. Pieni rekvisiitta ja taustamusiikki innostivat lapsia aivan valtavasti. Yksi vaikeasti vammaisista lapsista sai painaa taikasauvaa kun haltiatar taikoi ja oli näin innoissaan mukana sadussa. Yksi lapsi toimi prinsinä ottaen pudonneen kengän käteensä ja tanssien prinsessan kanssa. Jo pelkkä ylös nouseminen avustajan kanssa ja tanssiminen tanssiaismusiikin tahtiin sai lapset hymyilemään. Sellainenkin draaman tekeminen on siis mahdollista myös vaikeasti vammaisten lasten kanssa, kunhan avustajia on tarpeeksi ja heillä on innostusta siihen.

Neljäs ja viimeinen aistitarina ohjauskertani oli 7.5.2010. Osa lievästi kehitysvammaisista lapsista odotti jo innoissaan toiminnan alkamista. He paloivat halusta tietää sadun nimen ja käytettävän aistin jo astuessaan sisään huoneeseen. Lapset odottivat selvästi omaa haisteluvuoroaan ja osan ilmeistä pystyi näkemään pitivätkö he hajusta vai oliko se heidän mielestään pahan hajusta. Hajuaisti toimi hyvin myös vaikeasti vammaisten lasten kanssa, sillä he selvästi reagoivat ilmeillään hajuun. Osa lapsista oli myös hieman pahoillaan sitä, että tämä oli viimeinen kertani heidän kanssaan.

Sama lapsi, joka viime kerralla innostui käymään Tuhkimo tarinaa uudestaan musiikin avulla läpi, halusi nyt toimia ohjaajana. Hän pyysi minua laittamaan hajut tarinan mukaiseen järjestykseen ja kuiskaamaan hänelle aina mihin hahmoon hajut olivat ja mitä tarinassa tapahtui seuraavaksi. Hän kävi tarinan mukaisesti haistattamassa hajuja muille lapsille ja kertoi tarinaa aina hajun jälkeen. Vaikka autoin häntä muistamaan sadun juonta, hän melko hyvin muisti itse sadun yksityiskohtia, vaikka oli kuullut sadun vasta äsken ensimmäistä kertaa. Muut lapset haistelivat hajuja mielellään uudestaan ja tällainen tapa oli hyvin antoisa kaikille, vaikka hieman aikaa vievä. Toiminta innoitti lapsia myös itsenäiseen toimimiseen ja aistien käyttämiseen. Toiminta ei ole hirveän osallistavaa, sillä halusin vaikeasti vammaisten lasten pystyvän osallistumaan toimintaan oman kehitystasonsa mukaan. Lievästi kehitysvammaisten lasten kanssa osallisuutta ja aloitteellisuutta voisi ottaa enemmän tarinan aikana mukaan tai pitää aistitarinaa virityksenä suuremmalle draamatuokiolle.

9.2 Avustajien palaute

Sain jokaisen toimintakertani jälkeen palautetta avustajilta kyselykaavakkeen kautta. Kyselykaavake oli joka kerta sama. Kummassakin ryhmässä oli yleensä kaksi avustajaa. Avustajien oli tarkoitus olla joka toimintakerta samat, mutta sairastapauksien vuoksi avustajissa oli jonkin verran vaihtelevuutta. Yleinen kuva avustajien palautteesta on hyvin myönteinen. Yhden avustajan kohdalla kirjasin itse hänen vastauksensa, sillä hänen suomenkirjoitustaitonsa ei ollut kovin hyvä ja hän pyysi minua toimimaan hänen kirjurinaan. Vastauksia kirjatessani en ole eritellyt 1. ryhmän ja 2. ryhmän avustajien vastauksia vaan olen käsitellyt niitä yhteisinä kyseiseen toimintakertaan liittyen.

Tuntoaistikerta oli ensimmäinen aistitarina kertani 9.4.2010. Satuna oli Kultakutri ja kolme karhua. Jokaisen avustajan mielestä toiminta poikkesi aikaisemmista aistihuonekerroista. Tarinaa ei ole aikaisemmin käytetty aistihuoneessa. Aisteja oli käytetty vain rentoutuessa tai eri toiminnoissa. Kaikki avustajat pitivät menetelmästäni. Heidän mielestään erilaiset lapset ja heidän mielipiteet otettiin hyvin huomioon. Menetelmän rakenne oli heistä erityisen hyvä, jossa ensin kerrotaan mitä tapahtuu koko tarinan aikana ja tarinan aikana ohjaaja ennakoii tulevaa. Esimerkiksi sanoen ”Nyt minä kosketan sinun jalkojasi” olivat hyvin lasta huomioivia ja tärkeää näiden lasten kanssa toimiessa. Tarina kulki hyvin eteenpäin ja piti lapset hyvin kiinni juonessa.

Tuntoaistin käytöstä tarinan tukena pidettiin hyvänä ideana. Avustajista oli hyvä, että esineisiin sai koskea ja että tuntoa käytettiin käsissä ja jaloissa. Heidän mielestään mitä useamman aistikanavan kautta informaatiota tulee eri aistikanavan kautta, sitä paremmin se jää mieleen ja tuntuu lapsista hauskalta ja mielekkäältä. Avustajat tarkkailivat lapsien reaktioita toiminnan aikana. He huomasivat pienen ja rauhallisen ryhmän toimivan hyvin, sillä oman vuoron odotusta oli silloin vähemmän. Aluksi lapset saattoivat olla hieman hämillään uudesta toiminnasta, mutta uteliaisuuden voitettua kaikki lapset halusivat kosketella esineitä. Lapset olivat virkeitä ja vaikeasti vammaisista lapsista näki myös, että he olivat toiminnassa mukana, sillä heidän katse seurasi toimintaa.

Avustajat seurasivat myös huomasivatko he aistiärsykkeiden auttavan lapsen ymmärtämistä ja sadun seuraamista. Heidän mielestään lapset olivat selvästi iloisia kun saivat koskea ja tunustella eri asioita ja kun heidän jalkojaan liikuteltiin. Pieni ryhmä nähtiin hyvänä. Aistituntemusten uskottiin tukevan ymmärrystä ja lisäävän keskittymistä, sillä se johdatteli syvemmälle satuun. Muutosehdotuksia tuli vain yksi, jossa toivottiin lisää eri aistien käyttöä. Lisäksi pidettiin hyvänä, että toiminta ei kestä kauan. Näin lapset jaksavat keskittyä toimintaan. Kaikki avustajat olivat kiinnostuneita menetelmän käyttämisestä aistihuoneessa. Se vaatisi ennakkosuunnitteluun kuitenkin aikaa. Toteutuksesta annettiin lisäksi palautetta, että vetäjän rauhallinen, luonnollinen ja jokaista lasta huomioiva ote oli olennaista näiden lasten kanssa.

Toinen aistitarina kerta oli 16.4.2010 ja aistina oli näköaisti. Satuna oli Bremerin soittoniekat. Avustajista yksi oli eri kuin viime kerralla. Aikaisimmista aistihuone kerroilla he kuuntelevat musiikkia, katsovat ja leikkivät erilaisilla leluilla, joten tämä kerta oli erilainen kuin yleensä. Menetelmästä pidettiin, koska lapset saivat koskettaa satuun kuuluvia eläimiä. Lisäksi oli hyvä, ettei satua luettu kirjasta. Aistit nähtiin tukevan hyvin tarinaa ja pidettiin hyvänä, että tarina oli joillekin lapsille ennestään tuntematon. Näköaistin käytöstä tarinan tukena annettiin palautetta, että nämä lapset tarvitsevat jonkun konkreettisen hahmon tai esineen, että he ymmärtäisivät tarinaa. Näköaisti on melko vaikea useimmille lapsille ja haasteellinen keskittymisen kannalta. Näköaistin nähtiin tukevan tarinaa kuitenkin omalta osaltaan.

Lasten reaktiossa yksi avustaja huomasi lasten olevan hyvin mukana, mutta edellisellä kerralla kun esineisiin koskettiin, lapset näyttivät enemmän innostuneilta. Toinen avustajista taas uskoi lasten pystyneen omien taitojensa lomassa keskittymään, kuuntelemaan ja katsomaan jo paremmin kuin kyseessä oli jo toinen kerta. Vilkkaasta lapsesta huomattiin edelliseen kertaan se ero, että tämä pystyi hyvin keskittymään tarinaan. Muutkin lapset pysyivät melko

hyvin paikallaan ja halusivat tunnustella kaikkea. Etenkin kirkas valo oli osalle vaikeasti vammaisista lapsista kaikkein kiinnostavin. Näköaistiärsykkeiden koettiin tukevan lapsen ymmärtämistä ja sadun seuraamista, vaikka näkö olikin heikoin aisti monelle. Kuvat ja hahmot tukivat kuitenkin paljon ymmärtämistä ja niihin sai myös koskea.

Toiminnan muutosehdotuksia tuli esineiden esiin ottamiseen vasta kun ne liittyvät tarinaa, jottei lasten keskittyminen vaikeutuisi. Näin menevä ryhmä vaatisi jo toisen vetäjän toimiakseen hyvin, vaikka ohjaaja pysyikin hyvin rauhallisena ja kärsivällisenä. Kuvat olivat joillekin lapsista hyvin vaikeat näkövammansa vuoksi, joten koskettelua olisi saanut olla enemmän. Neljästä avustajasta kolme voisi kuvitella käyttävänsä tämätapaista menetelmää jatkossa, yksi ei osannut sanoa. Toiminnasta oli kiinnostuttu sen erilaisuuden vuoksi normaaliin toimintaan nähden. Lapsi oppii havainnoimaan menetelmän avulla paremmin ympäristöä. Toiminta toteutuakseen tarvitsisi kuitenkin toteutukseen ja suunnitteluun enemmän aikuisia ja aikaa.

Kolmas aistitarina kerta oli 30.4.2010 ja aistina oli kuuloaisti. Satuna oli Tuhkimo. Avustajista yksi vastaajista oli eri kuin edellisillä kerroilla. Tälle kerralle unohdin ottaa monistetut arviointilomakkeet mukaan, joten kirjoitin ne ulkomuistista käsin ennen toiminnan alkua. Ensimmäiseltä ryhmältä unohdin kysyä heidän muutosehdotuksiaan toiminnalle, mutta muuten kysymykset täsmäävät edelliskertojen kysymyksien kanssa. Toimintatapa erosi aikaisemmista aistihuonekerroista, sillä ääntä ei ole käytetty aikaisemmin tarinan tukena. Toiminta vahvisti sitä, että mielenkiintoinen tarina sopivalla aistiärsykkeellä toimii erinomaisesti. Menetelmästä pidettiin, se oli mielenkiintoinen ja tempasi mukaansa, jota todisti lasten hyvä mielenkiinto. Lapset tuntuivat eläytyvän ja uppoutuivat satuun hyvin.

Kuuloaistiärsykkeet nähtiin erittäin hyvänä tukena sadun seuraamisessa ja se myös tuki lapsen ymmärtämistä. Äänet innostivat erityisesti kuuntelemaan ja veivät syvemmälle tarinaan. Erilaisten äänten käyttö oli positiivisessa muodossa hätkähdyttävää ja äänet vangitsivat lasten huomion tehokkaasti. Äänet toivat vaihtelua perinteiseen sadun kerrontaan ja äänitehosteita keuhuttiin. Lasten reaktiot olivat uppoutuminen ja reagointi joihinkin ääniin, esimerkiksi hypähtäminen kellon soittoon. Lapset olivat hyvin mukana ja kuuntelivat mielellään. Yksi ohjaajista kehui tätä aistihuonekertaa, sillä lapset olivat todella nätisti.

Avustajista yksi muuttaisi toimintaa niin, että se olisi hieman pidempi. Kaikki vastaajista olisivat kiinnostuneita käyttämään menetelmää jatkossa. Se vaatisi paljon suunnittelua ja aikaa, ehkä vielä enemmän kuin aikaisemmat aistitarina kerrat. Aikaa tarvittaisiin myös toteutuk-

seen. Yksi avustajista ajatteli pystyvänsä hyödyntämään menetelmää myös silloin kun tuuraisi opettajaa luokassa äidinkielen tunnilla. Kunhan suunnittelu- ja valmistelu-aikaa olisi riittävästi. Hänelle tuli mieleen myös kuunnelmat. Keskittyneesti kuunneltuina ne voisivat rentouttaa ja rauhoittaa mieltä.

Neljäs ja viimeinen aistitarina kerta oli 7.5.2010 ja aistina oli hajuaisti. Satuna oli Peukalo-Liisa. Sairastapauksien vuoksi avustajia oli kummallakin toimintakerralla vain yksi. Joten sain vain kahdet vastauslomakkeet. Avustajien mielestä tuoksut toimivat aivan yhtä tehokkaasti kuin muutkin aistiärsykkeet. Menetelmä oli heistä hyvä, hauska ja monipuolinen. Hajuaisti auttoi heidän mielestään lapsia keskittymään paremmin ja eri hajuaistiärsykkeet nähtiin hyvinä. Lasten reaktioissa he näkivät, että menetelmä sopii kaikille. Ilmeistä pystyi päättelemään pitikö lapsi hajusta vai ei. Toiset lapset reagoivat ärsykkeisiin voimakkaammin kuin toiset.

Avustajat vastasivat aistiärsyksen tukevan lapsen ymmärtämistä ja sadun seuraamista niin, että jotkut lapsista selvästi jo odottivat hajujen tuloa etukäteen. Lapsilla säilyi mielenkiinto sadun loppuun asti ja lasten yksilöllinen hajuaisti tuli näin näkyviin. Avustajat eivät muuttaisi toimintaa. Heidän mielestään on hyvä, että tarina on lyhyt ja hyvin kerrottu ilman vaikeita sanoja. Kummatkin avustajista olisivat kiinnostuneita käyttämään jatkossa tämäntapaista menetelmää. Se vaatisi suunnittelu-aikaa ja ennakointia. Lapset tarvitsevat eri tapoja, jotta pystyvät seuraamaan satua ja hajuaisti on hyvä etenkin näkövammaisille.

9.3 Lasten palaute

Lapsia oli ilmoittautunut mukaan yksitoista, joista kymmenen pääsi paikalle. Kaikki lapset eivät olleet kaikilla kerroilla sairastapauksien vuoksi. Lapset vastasivat toiminnan jälkeen kyselylomakkeisiin. Olen arvioinnissa hyödyntänyt myös videomateriaalia, jotka kuvasin toimintojeni aikana. Lapsista osa pystyi vastaamaan suullisesti, osa kommunikaatiokansion avulla, osa päätään liikuttaen, mutta joukossa oli myös lapsia joilta ei valitettavasti pystynyt saamaan vastausta edes kyllä tai ei kysymyksiin. Joitakin lapsia häiritsi kysely vaiheessa muiden lasten läsnäolo ja kysymyksen joutui esittämään useita kertoja. Lapsi saattoi vastata myös samalla tavalla kuin ystävänsä oli edellä maininnut. Kaikkiin kyselylomakkeen kysymyksiin en aina saanut vastausta, joko lapsi ei pystynyt tai halunnut vastata kysymykseen. En ole myöskään lasten vastauksia kirjatessani eritellyt ryhmien vastauksia.

Ensimmäinen aistitarina kerta oli 9.4.2010 ja aistina oli tuntoaisti. Satuna oli Kultakutri ja kolme karhua. Lapsia oli yhteensä kahdeksan, joista kyselyyn vastasi seitsemän. Kaikkiin kysymyksiin vaikeasti vammaiset lapset eivät pystyneet vastaamaan. Vastaajista kuuden mielestä toiminta oli kivaa. Yksi lapsista näytti kommunikaatiokansionsa avulla toiminnan olleen sikasiistiä. Yhden lapsen mielestä toiminta ei ollut kivaa, mutta hän ei osannut perustella miksi se ei ollut kivaa. Kivoimmiksi asioiksi sadussa listattiin tuolin rikki meneminen, isäkarhun tyynyn tuntuminen kivalta, kosketus ja se kun asioihin sai koskea. Tähän kysymykseen kolme lapsista ei vastannut.

Puolet lapsista muisti, että kyseessä oli Kultakutri ja kolme karhua satu. Päällimmäisenä lapsille jäi mieleen sadusta jokin asia, joka liittyi johonkin aistiärsykkeeseen. Näitä olivat Kultakutrin kävely yläkertaan, joku tilanne minkä ohjaaja kertoi, se ovi juttu, kun karhut menivät metsään ja askellettiin jaloilla ja äitikarhu. Kaikissa näissä on ollut mukana kosketus. Lapsista kaksi eivät vastanneet tähän kysymykseen. Lapsista kuusi piti siitä, kun eri esineisiin sai koskea sadun aikana. Yksi lapsista ei vastannut tähän kysymykseen. Kaikista seitsemästä vastanneesta olisi kiva tulla uudestaan.

Kuvaamaltani videolta lapsien ilmeistä näki, että melkein kaikki pitivät jalkojen koskettelusta ja osa liikutteli jalkojaan hieman itsekin kun avustin heitä. Lapset olivat selkeästi kiinnostuneita esineistä ja halusivat koskea niihin. Lapset seurasivat keskittyneesti satua ja osa aistivat kosketuksella lämpötilaeroja. Käden liikkeet ja ilmeet paljastivat oliko asia heidän mielestään kylmä tai kuuma. Lapset odottivat hyvin omaa vuoroa ja pienemmässä ryhmässä lapset saivat selkeästi kosketella esineitä kauemmin kuin isommassa ryhmässä. (Video 9.4.2010: Kultakutri ja kolme karhua.)

Toisella aistitarina kerralla aistina oli näköaisti (16.4.2010). Satuna oli Bremerin soittoniekat. Lapsia osallistui toimintaan kymmenen ja heistä kahdeksan vastasi kyselylomakkeeseen. Seitsemän kahdeksasta lapsesta piti toimintaa kivana. Yhden lapsen mielestä hälinää oli liikaa ja siksi toiminta ei ollut kivaa. Kivoimmiksi asioiksi listattiin sadussa joku eläin, leikki, rosvoja täynnä oleva talo, kissa, se kun rosvo lähtivät karkuun, koko tarina ja aasi. Viisi kahdeksasta muisti, että kyseessä oli Bremerin soittoniekat satu. Päällimmäiseksi sadusta jäi lapsille mieleen joku eläin, koira, aasi jäi mieleen kahdelle lapsista, joka oli ”just hauska”, ei mitään ja se kissan raapaisu jäi mieleen kahdelle lapsista. Yksi lapsista ei vastannut tähän kysymykseen. Kaikki vastanneista pitivät siitä, että saivat nähdä satuun liittyviä asioita sadun aikana. Seitsemän kahdeksasta haluaisi tulla uudestaan.

Kuvaamaltani videolta huomasin, että lapset mielellään koskettivat myös kuvia ja esineitä vaikka niitä oli tarkoitus vain katsella tällä kerralla. Osalla lapsilla oli näkövamma, mutta he selvästi pyrkivät päätä kääntämällä seuraamaan kuvia ja esineitä. Vilkkuva valo oli hyvä, se vangitsi selvästi myös näkövammaisten lasten huomion ja he pyrkivät kädellään koskemaan siihen. Muutamalla lapsella oli vaikeuksia keskittyä satuun, sillä he olivat kiinnostuneita koskemaan esineisiin, jotka olivat esillä lattialla. Kuitenkin he seurasivat satua ja kuuntelivat mitä minä heille sanoin. (Video 26.4.2010: Bremerin soittoniekat.)

Kolmannella aistitarina kerralla satuna oli Tuhkimo ja aistina näköaisti (30.4.2010). Tälle kerralle unohdin tuoda monistetut kyselylomakkeet. Kysymykset ovat muuten samat, mutta ensimmäiseltä ryhmältä en muistanut kysyä, häiritsivätkö heitä erilaiset äänet sadun aikana vai pitivätkö he niistä. Lapsia oli paikalla yhdeksän, joista seitsemän vastasi kyselylomakkeeseen. Kaikki vastanneet pitivät toiminnasta. Kivointa siinä oli joku hahmo kahden lapsen mielestä, ääni, kone, musiikki, Tuhkimo ja se kun Tuhkimo juoksi portaita.

Neljä seitsemästä muisti, että äskeinen satu oli Tuhkimo. Päällimmäisenä lapsille jäi mieleen sadusta hevonen, Tuhkimo ja se tanssi. Kolme lapsista ei vastannut tähän kysymykseen ja yksi vastasi, ettei muista mitään äskeisestä sadusta. Kolme lapsista vastasi häiritsivätkö äänet sadun kuuntelua ja heistä kaikki pitivät äänistä sadun tukena eivätkä ne häirinneet. Viisi seitsemästä haluaisi tulla uudestaan. Yksi jopa perusteli, että oli niin kivaa. Kaksi lapsista ei haluaisi tulla enää uudestaan.

Kuvaamastani videosta käy ilmi, että lapset etsivät selvästi katseellaan mistä kuuluu ääni on peräisin. He kääntävät päätään joko stereoiden tai käyttämieni esineiden suuntaan. Osa äänistä selvästi hymyilytti lapsia ja kovat äänet saivat muutaman jopa säpsähtämään. Yksi vaikeasti vammaisista lapsista nosti selvästi päätään nähdäkseen imurista kuuluvan kovan äänen ja hymyili. Lapset kommentoivat ääniä ja satua tarinan aikana enemmän kuin aikaisemmillä kerroilla. Vilkkaimmatkin lapset keskittyivät erittäin hyvin tällä kerralla kuunnellen ja seurausten paikallaan. Lapset olivat erittäin keskittyneitä satuun ja välillä äänet jopa naurattivat lapsia. Sadun jälkeen yksi vaikeasti vammaisista lapsista hihkui selvästi ilosta ja innostuksesta. (Video 30.4.2010: Tuhkimo.)

Neljännellä kerralla (7.5.2010) satuna oli Peukalo-Liisa ja aistina oli hajuaisti. Lapsia osallistui toimintaan yhdeksän ja heistä kyselyyn vastasi seitsemän. Kuusi seitsemästä lapsesta piti toimintaa kivana. Yksi lapsista ei pitänyt toimintaa kivana hajujen takia. Kivoimmiksi asioiksi listattiin sammakon haju, haistelu, hajut, vanhan akan haju oli kahden lapsen mielestä kivointa ja joku haju oli kivointa kahden lapsen mielestä. Viisi lapsista muisti, että kyseessä oli äsken ollut Peukalo-Liisa satu. Kaksi lapsista ei muistanut. Lapsilla jäi sadusta päällimmäisenä mieleen persikan haju, sammakko, se kun Peukalo-Liisa auttoi parantamaan pääskystä ja sitten Peukalo-Liisa ja prinssi menivät naimisiin ja se akka kohta. Lapsista kolme ei vastannut tähän kysymykseen. Lapsista kuusi piti siitä kun sai haistella eri hajuja sadun aikana. Yksi lapsista ei vastannut tähän kysymykseen. Kuuden lapsen mielestä olisi kiva tulla uudestaan ja yhden lapsen mielestä olisi ehkä kiva tulla uudestaan.

Kuvaamastani videosta havaitsi selkeästi kuinka vaikeimminkin vammaiset lapset nyripistivät nenäänsä kun yrittivät haistella eri aistiärsykeitä. Toisessa ryhmässä alku hieman keskeytyi lapsen nenäverenvuodon vuoksi, mutta se ei rikkonut lasten keskittymistä. Lapset seurasivat innokkaasti satua ja selvästi odottivat omaa haisteluvuoroaan. Hymyilemiset, nyripistely ja puistelut kertoivat selvästi mitä lapset olivat mieltä hajuista. Reaktiot hajuista olivat selkeät myös vaikeasti ja syvästi vammaisilla lapsilla. (Video 7.5.2010: Peukalo-Liisa.)

10 Aistitarina menetelmänä

1. Valmistelut

Aluksi valitaan aistitarinassa käytettävä satu ja etsitään siihen tarvittavat välineet ja esineet. Valmisteluissa valitaan yksi aisti, jota aiotaan käyttää aistitarinassa. Välineet voivat olla arkipäiväisiä esineitä ja hajuja. Satua voidaan muokata aistiärsykkeelle sopivaksi ja on otettava huomioon lasten kehitystaso ja sanavarasto aistitarinaa mietittäessä. Ohjaajan olisi hyvä tuntea ohjattavia hieman jo etukäteen, jotta voisi ottaa heidän erityistarpeensa huomioon etukäteen.

2. Kerronta

Aistitarinaa kerrottaessa ohjaajan on hyvä olla rauhallinen ja huomioida koko ajan lasten käyttäytymistä ja toimia ryhmää aistien. Satu kerrotaan omin sanoin ulkomuistista. Vaikeita sanoja tulisi välttää. Aistitarinaan käytettävät esineet tai hajut on hyvä pitää piilossa vaikka korissa siihen asti kunnes niitä käytetään sadun aikana. Näin lapset keskittyvät esineeseen tarkoitettuna aikana.

3. Aistien aktivointi

Sadun aikana aktivoidaan yhtä aistia aistiärsykkein. Aistin tueksi voi ottaa jonkun toisenkin aistin sellaisessa tilanteessa, jossa ohjattavalla on niin paha aistivamma, ettei kykene aistimaan kyseistä aistiärsykettä ollenkaan. Esimerkiksi näköaisti voi olla niin heikko, että sen rinnalle kannattaa ottaa jokin muu aisti, unohtamatta kuitenkaan antaa myös näköaistille ärsykeitä. Tällaisten asioiden huomioimisen kannalta, olisi hyvä, että ohjaaja tuntisi ohjattavat etuudestaan.

4. Omaehtoinen tutkiminen

Varsinaisen aistitarinan jälkeen ohjattavat voivat tutustua aistitarinan aikana käytettyihin erilaisiin aistiärsykkeisiin omaehtoisesti ja leikkiä niillä.

5. Aloitteellisuuteen motivointi ja roolien ottaminen

Ohjaajan on hyvä olla valppaana vielä varsinaisen aistitarinan ohjaamisen jälkeen, mikäli joku ohjattavista esittää mielenkiintoaan aistitarinan jatkamiselle. Ohjattavat saattavat haluta aistiärsykkeiden innoittamina jatkaa satua omalla tavallaan tai jopa jakaa keskenään rooleja ja näytellä satu uudestaan. Ohjaajan tulee olla innostava ja lapsia tukeva, mikäli heillä on mielenkiintoa aistitarinan jatkamiselle draaman muodossa.

11 Yhteenveto

Päällimmäisiksi aistitarina kerroista mieleeni jäi lasten ja avustajien positiivinen asenne aistitarinaa kohtaan. Se koettiin hyvänä menetelmänä, johon suurin osa lapsista halusi tulla aina uudestaan ja avustajat olivat valmiita jatkossa kokeilemaan aistitarinaa itsekin. Suunnittelu vaatii aikaa ja yllätyin itsekin kuinka paljon aikaa valmistelut vievät. Sadun tunteminen etukäteen helpottaa valmisteluja. Silloin ohjaajan ei tarvitse keskittyä muistamaan sadun rakennetta vaan, pystyy sulavasti liittämään aistiärsyksiä tarinaan. Mikäli avustajia olisi enemmän aistitarinan luomisessa, voisi yksi kertoa satua ja muut avustajat voisivat tarjota lapsille aistiärsyksiä sovitussa kohdissa. Tällainen tehtävien jakaminen helpottaisi varmasti aistitarinan käyttämistä.

Aistitarinan kertojan täytyy olla hyvin rauhallinen ja kärsivällinen. Lapsia tulee aistia koko ajan ja tarinan tulee elää heidän mukanaan. Liian nopeasti kerrottuna lapset eivät välttämättä jaksakaan keskittyä tarinaan ja liian vaikeiden sanojen käyttö vaikeuttaa lapsen ymmärtämistä. Onnistuin mielestäni tässä melko hyvin ja sain avustajilta samanlaista palautetta. Yllätyin kuinka mielellään lapset kuuntelivat tarinaa ja olivat aidosti kiinnostuneita erilaisista aistiärsyksistä. He halusivat etenkin koskea erilaisiin tavaroihin ja esineisiin. Tuntoaistia käytettiin melkein jokaisella aistitarina kerralla, sillä lapset halusivat koskettelemalla tutkia aistitarinassa käytettyjä esineitä.

Näköaistikerta oli joillekin lapsista liian haastava kerta. Olin pyrkinyt ottamaan alusta asti huomioon lasten näkövamma, mutta koska en tuntenut lapsia tarpeeksi hyvin pystyin vain tekemään ennako-oletuksia. Kuvat olivat melko suuria ja pelkistettyjä, samoin esineet. Huomasin kuitenkin, että valon käyttäminen näköaisti kerralla herätti vaikeasti vammaisissa lapsissa eniten reaktiota. Avustajilta tuli paljon palautetta, että näköaistia ei kannata käyttää näiden lasten kanssa pelkästään vaan sen tukena kannattaisi olla muitakin aisteja. Tarinan kesto oli hyvä, eli noin 15-20 minuuttia. Lapset jaksoivat keskittyä sen ajan tarinaan ja sen jälkeen pääsivät kokeilemaan ja tutkimaan itse esineitä. Liian pitkässä tarinassa aistiärsyksiäkin tulee olemaan jo niin paljon, että uskon niiden enemmän sekoittavan lapsia kuin tukevan tarinaa. Avustajien mielestä kesto oli myös hyvä.

Vaikeasti ja lievästi kehitysvammaisten lasten kokemuksista kertomisesta ja tarinaan eläytyämisessä oli eroja. Vaikeimmin kehitysvammaisilta lapsilta eli syvästi kehitysvammaisilta lapsil-

ta oli miltei mahdotonta saada vastausta. Yksi avustajista kuitenkin välillä kommentoi aistitarina kertojen jälkeen, miten oli huomannut syvästi kehitysvammaisten lasten reagoivan aistiärsykkeisiin. Lapset olivat saattaneet selvästi yrittää kohdistaa katsettaan aistiärsykkeen suuntaan kääntämällä päätään. Heidän ilmeensä oli saattanut kertoa, mitä he mahdollisesti olivat ajatelleet aistiärsykkeestä tai he olivat yrittäneet kurkottaa kättään aistiärsykkeen suuntaan. Nämä kaikki reaktiot kertovat minusta lapsen olleen kiinnostunut ympärillä oleviin asioihin ja silloin aistiärsyke on ollut innoittava. Vaikeasti kehitysvammaiset pystyivät kertomaan mielipiteensä hyvin kommunikaatiokansionsa avulla ja tarinan aikana he saattoivat selkeämmin seurata esineitä ja äännähdellä. Lievästi kehitysvammaiset lapset pystyivät hyvin kertomaan suullisesti mielipiteensä aistitarina kerroista ja tarinan aikana he selvästi katseellaan keskittyivät aistiärsykkeisiin, myös silloin kun ei ollut heidän vuoronsa. Nämä palautteet olivat suorina, eikä niihin jäänyt tulkinnan varaa, kuten syvästi vammaisten lasten reaktioissa.

Eräänlaisen draaman jatkuminen kahdella viimeisellä kerralla lapsen innoittamana oli minulle täysin odottamatonta. Tämä toiminta nousi ryhmästä itsestään. Lapsi otti selvästi ohjaajan roolin jakaessaan muille rooleja tai ollessaan itse tarinan kertojana ja aistiärsykkeiden jakajana. Hän sai innostettua muutkin lapset toimintaansa mukaan. Tuhkimo sadussa äänet, korkokengät ja musiikit toimivat hyvänä rekvisiittana tarinalle. Ne loivat rungon, jonka mukaan lapsen oli helppo muistaa mitä tarinassa tapahtui seuraavaksi. Avustajat lähtivät hyvin mukaan lapsen toimintaan ja auttoivat muitakin lapsia osallistumaan draamaan. Nämä viimeiset kerrat olivat hyvä esimerkki lapsen luovuudesta ja kyvystä draamavirityksiin vammoista huolimatta. Aistitarina menetelmänä tarjoaa myös uuden elementin, joka mahdollistaa paremmin erilaisuuteen vastaamisen, aloitteellisuutta ja interaktiivisuutta korostavan jälkityön. Tässä jälkityössä mahdollistuu vielä erilaiset draamalliset menetelmät, roolien ottamiset ja tarinan muokkaamisen mahdollisuus.

Avustajien palaute oli positiivista ja rakentavaa. He pitivät aistitarina menetelmästä ja rakenne oli heistä hyvä. Aistin käyttö tarinan tukena oli heistä erittäin hyvä idea. Avustajien mielestä lapset seurasivat hyvin tarinaa ja olivat toiminnassa mukana. Heidän mielenkiintonsa säilyi koko toiminnan ajan. Näköaistikerralle tuli kaikista eniten rakentavaa palautetta. Ottamalla toisen avustajan mukaan toimintaan ja lisäämällä aisteja, heidän mielestään toiminta voisi olla parempi. Esineiden piilottaminen koriin tai verhon taakse siksi aikaa kun niitä ei tarvittu, oli hyvä idea, jota pystyin hyödyntämään viimeisillä kerroilla. Kuuloärsykkeet olivat selvästi avustajien mielestä parhaimpia ärsykeitä tarinan seuraamisessa. Jokainen avustaja oli kiinnostunut kokeilemaan aistitarinaa menetelmänä, yksi jopa luokassa, kunhan aikaa suunnitteluun olisi vain tarpeeksi. Pieni ryhmä nähtiin toiminnan etuna.

Lasten palaute oli kommunikointitapojen vaihtelevuuden takia hyvin erilaista, mutta päälimmäinen kuva kaikista kommenteista jäi, että he viihtyivät ja pitivät toiminnasta. Erilaiset hahmot ja esineet jäivät lasten mieleen aistitarina kertojen jälkeen. Osa lapsista muisti hyvin tarinasta parhaimman hahmon äänen tai hajun omasta mielestään. Suurin osa muisti mikä tarina äsken oli ollut kyseessä ja kaikista aistiärsykkeet olivat hyviä tarinan aikana. Aistiärsykkeet nähtiin tukevan tarinaa, ei häiritsevänä tekijänä tarinan seurannan kannalta. Häiritsevänä tekijänä nähtiin muiden lasten aiheuttama meteli toiminnan aikana. Lapset olivat innokkaita tulemaan aina uudelleen aistitarina kerroille.

Snorzelen tila oli hyvä, sillä se loi rauhallisen ilmapiirin ilman turhia ärsykeitä. Tilassa oli samaan aikaan rauhallista, mutta se myös mahdollisti aktivoitumisen. Aistitarina menetelmänä pystyi vastaamaan ryhmien erilaisuuteen, sillä jokainen lapsi pystyi osallistumaan toimintaan omalla tavallaan. Vaikeasti ja syvästi kehitysvammaiset lapset pystyivät seuraamaan aistiärsykkeiden avulla satua ja lievästi kehitysvammaiset lapset pystyivät kommentoimaan satua ja jatkamaan sitä erilaisilla draamavirityksillä varsinaisen aistitarinan jälkeen. Henkilökunta oli kiinnostunut ja innostunut aistitarina menetelmästä, mutta aikaa toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen tuntui olevan vaikea löytää.

12 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni ensimmäisenä tavoitteena oli aistihuoneeseen uuden aktiivisemman toimintatavan luominen moni- ja liikuntavammaisille lapsille. Mielestäni tavoite toteutui melko hyvin. Pystyin luomaan uuden menetelmän, aistitarina menetelmän, jota Ruskeasuon koulun oppilaat voivat hyödyntää aistihuone kerroillaan. Menetelmä sopii hyvin niin vaikeasti kuin lievästi kehitysvammaisille lapsille. Lapset selvästi nauttivat menetelmästä ja olivat kiinnostuneita erilaisista aistiärsykeistä. He pystyivät olemaan rennossa asennossa ja samalla tehostetusti aistiärsykkeiden avulla seuraamaan satua. Draamallinen jatkuvuus aistitarina kertojen jälkeen oli odottamatonta, mutta hieno esimerkki siitä, kuinka menetelmä sai lapset uppoutumaan satuun ja sen maailmaan. Se viritti joitakin lapsia viemään menetelmää vieläkin pidemmälle ja erilaisten aistiärsykkeiden tukemana oli helppo käyttää omaa mielikuvitustaan ja ne auttoivat myös muistamaan sadun juonta.

Menetelmän heikkous tuntui olevan siinä, kuinka henkilökunta saataisiin motivoituneeksi käyttämään menetelmää. Osa henkilökunnasta oli kuitenkin hyvin kiinnostunut menetelmästä ja olivat sitä mieltä, että lapset selvästi nauttivat siitä ja se toimi hyvin. Henkilökunta uskoi kuitenkin menetelmän toteuttamisen vievän paljon aikaa, niin suunnittelussa kuin toteutuksessaakin. Itselleni jäi lopulta sellainen vaikutelma, ettei menetelmää tulla ainakaan hirveän aktiivisesti käyttämään. Uuden menetelmän käyttöönotto voi olla hankalaa ja arkeen tottuneen voi olla vaikea muuttaa käyttäytymistapojaan. Yritin kuitenkin tehdä menetelmästä mahdollisimman helposti toteutettavan ja toivon, että kirjallinen tuotos auttaa heitä menetelmän hyödyntämisessä.

Toinen tavoitteeni oli basaalistimulaation, aisti kuvailun ja draamallisten menetelmien yhdistäminen. Aistitarina pohjautuu mielestäni vahvasti näihin kolmeen teorian osa-alueeseen. Menetelmää suunnitellessani tutustuin eri teorioihin, joita käytetään kehitysvammaisten kanssa. Draamallisen näkökulman halusin yhdistää opinnäytetyöni ideaan siitä syystä, että myös kehitysvammaiset lapset voisivat toteuttaa itseään draamatyöskentelyn avulla. Päädyin draaman osa-alueisiin, joita kehitysvammaiset lapset voivat myös toteuttaa tai seurata. Päädyin toteuttamaan toiminnalliset osuudet Ruskeasuon koulun aistihuoneessa. Aistihuoneen pohjalta löysin basaalistimulaatio teorian, jota käytetään aistihuoneessa. Basaalistimulaatio teorian perusidean halusin säilyttää myös omassa ideassani eli vaikeasti vammaisten oman kehon kautta tutustuminen ympäröivään maailmaan, tosin menetelmäni keskittyy enemmän aisteihin kuin kehon-osiin. Aisti kuvailun avulla esitin aistiärsykkeet, jotka olin linkittänyt satuun sopiviksi ja sitä tukeviksi. Aistitarinassa lapset pääsevät sadun ja aistien kautta draaman maa-

ilmaan, he oppivat samalla aisteistaan ja pystyvät aistiärsykkeiden tukemina seuraamaan sadun juonta.

Tuula Pulli (2010) käsittelee tutkimuksessaan Totta ja unta, Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena, uutta erityispedagogisen draamatyypin teoreettista perustaa, jota hän tutkii myös käytännössä puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten lähiyhteisöissä. Tutkimukseen osallistui neljä pienryhmää, jotka koostuivat yhteensä 18 puhe- ja kehitysvammaisesta aikuisesta ja 16 heidän lähityöntekijöistään. Ryhmille kerrottiin tarinoita kolmena kertana, eli ohjattuja ja suunniteltuja draamatuokioita oli yhteensä 12. Sopimusprosessi kesti puoli vuotta ja Pullilla oli työpari auttamassa draamatuokioissa, mutta tutkimuksen hän on tehnyt yksin. Pulli on kerännyt työntekijöiden käsityksiä kokemastaan ja heidän arvioitaan vammaisten osallistujien kokemuksista. Pulli havainnoi ilmiötä draaman ohjaajana ja käytti ulkopuolisia arvioijia apunaan. (Pulli 2010: 15-16 & 64-65.)

Tutkimuksessa Pullin ehdottama draamatyypin käsitteellinen malli syntyi teoriasidonnaisesti sadan eri tieteenaloilta kootun käsitteen sisällönanalyysistä ja tämän mallin avulla lähityöntekijät arvioivat omia draamakokemuksiaan ja tulkitsivat myös kehitysvammaisen draamaparinensa kokemuksia tuokioissa. Osallistumiskokemukset ja draamatyöskentelystä saadut arvioinnit puoltavat draaman käyttöä puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöissä. Pullin tutkimuksessa tuli ilmi, että yhteisöllisen kuntoutuksen käsite oli lähityöntekijöille melko vieras käsite. He eivät kokeneet tekevänsä kuntoutustyötä draaman avulla, toisin kun kaikki arvioivat näkivät heidän sitä tekevän. Lähityöntekijät kokivat draamatoiminnan virkistäväksi. Pullin mielestä lähityöntekijät tekivät draaman avulla arvokasta hoitotyötä ja heitä selvästi ohjasi vahva ammattietiikka ja asiakkaan kunnioitus. Pulli ehdottaa yhteisöllisen draamatyöskentelyn suunnittelu vaiheessa elämyksen miettimistä, toteutuksessa osallisuuden toteuttamista ja arvioinnissa ymmärrystä. (Pulli 2010: 169-180.)

Pullilla oli tutkimuksessaan mukana samoin kuin minulla, kehitysvammaisia ihmisiä, jotka eivät pysty kommunikoimaan puheen avulla. Pulli hyödynsi draamatuokioissaan enemmän henkilökuntaa kuin minä. Hän halusi sen avulla juurruttaa toimintamallia niin, että henkilökunta käyttäisi draamaa jatkossakin. Uskon, että mikäli aistitarina kertoja olisi ollut esimerkiksi yhden lukukauden ajan ja henkilökunta olisi osallistunut sen vetämiseen ja suunnitteluun enemmän, saattaisivat he suuremmalla todennäköisyydellä jatkaa toimintaa. Pullin kokemukset draaman käytöstä puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten kanssa olivat hyvät, samoin kuin minulla. Menetelmäni avulla henkilökunta voisi Pullin tutkimuksen tuloksien tavoin oppia enemmän oppilaista ja toisistaan ja kokea yhteisöllisyyttä.

Yllätyin kuinka paljon esivalmisteluihin tarvittiin aikaa. Aikaa meni eniten aistiärsykkeiden löytämiseen ja tarinan harjoitteluun. Valmisteluissa auttaa suuresti, mikäli kertoja tietää etukäteen sadun hyvin. Aisteja stimuloivia ärsykejä oli mielestäni helppo löytää omasta kodista ja ympäristöstä. Pysin myös aina hyödyntämään Ruskeasuon koulun aistihuoneessa käytettäviä esineitä ja tuoksuja, jotta avustajat innostuisivat käyttämään itse menetelmää jatkossa. Toiminnan ohjaajalla on suuri merkitys aistikerronnan toteuttamisessa. Ohjaaja luo tunnelman itse kerronnallaan ja hankkimillaan aistiärsykkeillä. Kehitin toimintaani aina jokaisen aistitarinan kerran jälkeen. Sain ohjaajilta hyviä vinkkejä palautteissa ja huomasin videotallenteiden kautta kuinka itse toimin. Pystyin kiinnittämään huomiota miten itse tarjoan aistiärsyksiä lapsille ja mitä juuri näiden lasten käyttäytymisessä on otettava huomioon. Toimintaa voi helposti työstää eteenpäin sadun kertomisen jälkeen, kun antaa lapsille satuun kuuluvia rooleja ja käyttää aistiärsyksiä tarinan tukena. Aisti ärsykkeiden avulla lapset muistavat helpommin tarinan kulkua ja se tuo lisäjännitystä tuttuun satuun.

Oppilaiden tuntiessa toisensa jo entuudestaan on heillä helpompi kokea olonsa turvallisiksi ja mukavaksi ryhmässä. Tutun ryhmän kanssa voidaan keskittyä aistimiseen ja vuorovaikutukseen. Aistiharjoitusten tarkoituksena on johdattaa oppilas omille tuntemuksilleen ja ympäristöstä tuleville impulsseille. Näiden lisäksi aistiharjoituksilla pyritään myös kehittämään oppilaan kykyä aistia ja hahmottaa aikaa ja muita ihmisiä. Harjoitteiden tekeminen vaatii oppilailta heidän aistiensa ja vuorovaikutustaitojensa käyttämistä. (Leikkonen 2001: 171-172.)

Ryhmiin osallistuneet lapset tunsivat toisensa hyvin ennen tekemääni toimintaa, sillä he opiskelivat samalla luokalla. Ryhmät olivat pienet, joka loi lisää turvallisuuden tunnetta. Lisäksi aistihuoneessa oli mukana lapsille tuttuja avustajia. Olin käynyt ennen aistihuonetoimintojani tutustumassa lapsiin heidän koulupäivänsä aikana, jotta olisin lapsille tuttu entuudestaan. Halusin luoda toiminnalleni avoimen ja rennon ilmapiiriin, jossa lapsi pystyisi aistimaan ja olemaan vuorovaikutuksessa omalla tavallaan. Tämä onnistui mielestäni hyvin, sillä lapset seurasivat mielenkiinnolla toimintaani ja olivat kiinnostuneita erilaisista aistiärsykkeistä. Kuukaan lapsista ei hätäntynyt tai pelästynyt toimintaa tai minua.

Jotta sadun kaikki lohduttavat piirteet ja ihmissuhteisiin liittyvät merkitykset pääsisivät oikeuksiinsa, satu tulisi mieluummin kertoa kuin lukea suoraan kirjasta. Kertominen antaa paremmin joustavuutta tarinaan kuin suora lukeminen. Vanhat kansansadut antavat lapsille ja aikuisille paljon enemmän kuin nykyiset satukertomukset. Kansansadut välittävät tietoa sisäisistä ongelmista ja oikeista ratkaisuista, jotka lapsi pystyy ymmärtämään. Kansansadut ovat tulosta siitä, kuinka erilaiset aikuiset ovat kertoneet samaa satua eteenpäin muille aikuisille

ja lapsille. Jokainen kertoja on mielenkiintonsa mukaan lisännyt tai jättänyt sadusta pois jotakin. Sadun kertominen lapselle on kaikkein tehokkainta silloin, kun se on ihmisten välinen tapahtuma, jota kaikki osallistuvat muovaavat yhdessä. Sadun kertomisen tulisi olla ihmissuhdetapahtuma, johon lapsi ja aikuinen ottavat osaa tasavertaisina henkilöinä. Tämä ei ole mahdollista, mikäli satu vain luetaan lapselle. (Bettelheim 1984: 186-188.)

Satujen merkitystä ei tulisi koskaan yrittää selittää lapselle. Kertojan on kuitenkin ymmärrettävä sadun merkitys lapsen esitietoiselle mielelle. Kertojan ymmärtäessä sadun monet merkitystasot, hän auttaa lasta ymmärtämään omaa itseään sadun viitteiden kautta. Tällöin kertoja pystyy valitsemaan ne sadut, jotka tukevat lapsen senhetkistä kehityksentasoa ja psykologisia vaikeuksia. Satuja ei pidä pitää todellisuuden kuvauksina vaan psykologisten tapahtumien tai ongelmien vertauskuvina. Kertojan oma suhtautuminen satuun vaikuttaa lapsen kokemukseen sadusta ja sen mielikuvamaailmasta. Kertojan aktiivinen eläytyminen satuun rikastuttaa lapsen kokemusta. Lapsen jakaessa kokemuksen aikuisen kanssa, lapsi tuntee, että häntä arvostetaan ja kuunnellaan. (Bettelheim 1984: 191-192.)

Pidin alusta asti tärkeänä, että valitsen kansansatuja, jotka ovat minulle entuudestaan tuttuja ja helposti kerrottavissa. Koska minun piti kerronnan aikana tehdä lapsille eri aistiärsykeitä, en olisi mitenkään voinut lukea satua samalla kirjasta. Kerronnan tuli olla sujuvaa ja minun tuli pystyä kertomaan tarinaa laajemminkin, jotta kaikki lapset olisivat saaneet tarinaan kuuluvan aistiärsyksen sen tarkoitetussa kohdassa. Muutin tarinaa hieman aina ryhmän ja aistiärsyksen mukaan ja pyrin innostavalla kerronnallani saamaan lapsia seuraamaan tarinaa tarkasti. Ajattelin myös tuttujen kansansatujen juonen olevan lapsille helppo seurata. Tutun tarinan ja aistiärsyksen yhdistäminen tuntui olevan lapsillekin selkeämpi. Mikäli tarina olisi ollut uusi ja tarinan lisäksi olisi ollut vielä erilaisia aistiärsykeitä, olisivat lapset saattaneet hämmentyä liikaa.

Satuja valitsiessani otin huomioon lähinnä sen, miten sain erilaiset aistiärsykkeet liitetyksi tarinaan. Jälkeenpäin ajatellessa olisin voinut miettiä myös enemmän tarinoiden merkitystä lasten kannalta niitä valitsiessani. Kuitenkin alitajuntaisesti olen saattanut valita tarinoita, jotka puhuttelevat juuri erityislapsia ja heidän itsensä hyväksymistä. Bremen soittoniekoissa tarina päätarkoitus ei ole se kuinka oikein on viedä toisilta talo ja pelotella rosvoja, jotta itsellä olisi hyvä olla, vaan se on tarina jossa hylätyt eläimet löytävät toisensa ja päätyvät asumaan yhdessä onnellisesti. Peukalo-Liisassa tarinan päähenkilö on pieni ihminen eläinten seurassa, jota muut eläimet yrittävät hallita, mutta lopulta Peukalo-Liisa löytää kaltaisiaan pieniä ihmisiä ja tulee onnelliseksi. Tuhkimossa ilkeät sisarpuolet ja äitipuoli sortavat Tuhki-

moa, mutta prinssin rakastuessa häneen Tuhkimon huolet ovat poissa. Kultakutri ja kolme karhua sadussa käsitellään myös hieman erilaisuutta erilaisten esineiden varjolla. Satujen yhteisenä tekijänä voidaan pitää erilaisuutta ja toisten hyväksymistä sellaisina kuin he ovat.

Lasten käyttäytymisestä varsinkin viimeisillä kerroilla huomasi sen, kuinka he uskaltautuivat ottamaan enemmän kontaktia minuun ja sadun kulkuun. He kommentoivat aistiärsyksiä ja halusivat itse osallistua sadun kulkuun kommentoimalla ja ilmeillen. Sadun vaikutus näkyi myös satuun keskittymisenä ja sen aktiivisena seuraamisena. Erilaiset draamaviritykset kahdella viimeisillä kerroilla kuvastivat hyvin sitä, kuinka lapset halusivat itse olla mukana sadun luomisessa ja muuttaa sitä hieman. He muuttivat omalla käyttäytymisellään sadun kulkua. Esimerkiksi Tuhkimo sadussa tärkein kohta oli haltijan muuttaminen Tuhkimo kauniiksi ja linnan tanssiaiset. Soitimme yhä uudestaan tanssimusiikkia ja lapset halusivat tanssia toistensa kanssa vaihdellen rooleja.

Syvästi kehitysvammaiset henkilöt ovat yleensä monivammaisia ja heidän kohdallaan ei yleensä ole kysymys aistielimen vauriosta vaan puutteellisesta kyvystä käyttää aisteja. Aistien käytön oppimisessa ympäristöllä on suuri merkitys ja kasvattajalla on vastuu silloin kun henkilö itse ei pysty vammaisuutensa vuoksi hankkimaan tarvittavia aistimuksia kehityksen kannalta. Aistit eivät pääse kehittymään ellei niille anna tarvittavia ärsyksiä sopivassa määrin ja ärsykkeet eivät myöskään saa olla keskenään ristiriidassa. Kasvattajalle on tärkeää tietää aistien toiminta kyky, jotta tämä kykenisi löytämään keinon vuorovaikutukseen kasvatettavan kanssa ja löytämään tien oppimiseen. (Lehtinen, Haapala ja Dahlström 1993: 14-15.)

Aistimukset ovat hermoston väline välittää aistitietoa aivoihin. Tämän tiedon avulla hermosto tuottaa reaktioita, joiden mukaan keho ja mieli saadaan toimimaan tarkoituksenmukaisesti. Ilman monipuolista aistimusten virtaa hermosto ei pysty kehittymään normaalisti. Kehittyäkseen ja toimiakseen aivot vaativat monenlaista ja jatkuvaa aistitietoa. Aistit välittävät tärkeää tietoa omasta kehosta ja ympäristöstä ihmiselle. Aistimukset jotka kertovat kehon ulkopuolelta tulevista asioista ovat haju, näkö, maku, tunto ja kuulo. (Ayres 2008: 74.)

Halusin toiminnallani saada aikaan selkeitä aistiärsyksiä, jotka vaikeasti vammaiset lapset pystyvät tunnistamaan ja omaksumaan. Näiden aistiärsykkeiden valitsemisessa minun piti ottaa huomioon henkilöiden kehitystaso, jotta ärsykkeet olisivat heille sopivia. Näiden valitsemieni aistiärsykkeiden avulla olisi tarkoitus hyödyntää toimintaa jokapäiväiseen aistihuone-toimintaan soveltavin osin. Ärsykkeiden ollessa sopivia lasten kehitystasoa nähden, voidaan

kehittää lasten kokemusmaailmaa ilman suorituksesta aiheutuvia paineita ja saada siitä jäsenyneempi. Näköaistikerralla huomasin, etten ollut ottanut tarpeeksi huomioon joidenkin lasten kehitystasoa. Näille lapsille olisi ollut hyvä, jos näköaistin tukena olisi ollut jokin muukin aisti, kuten tuntoaisti.

Näköaistin stimuloimisessa tarkoituksena on tarjota selkeitä näköärsyksiä vaikeasti vammaisille henkilöille, joilla näköhermo on heikentynyt. Tämän avulla voidaan saada henkilö käyttämään optimaalisesti näköään. Näköaistin stimulaatiossa on tavoitteena herättää henkilön kiinnostus näkemiseen ja katseen kohdistamiseen. Tarkoituksena on saada henkilö huomamaan, että näköaistin avulla hän voi saada tietoa siitä mitä ympärillä tapahtuu. Kun tiedetään henkilön reagoivan tumman ja vaalean eroihin ja varjoihin, pyritään luomaan kokemus, että tutuilla hahmoilla ja esineillä on tietty hahmo. Esineet ja ihmiset erottuvat taustasta ja pysyvät samoina olosuhteista riippumatta. Oppiminen edellyttää yhteisnäön kehittymistä ja henkilö pystyy seuraamaan katseellaan. Näköaistin stimulaatiossa on tärkeää tarkkailla henkilön reagointia erilaisiin näköärsyksiin, jotta pystyttäisiin arvioimaan mitä asioita hän suosii ja minkälainen on hänen kykynsä erottaa esineitä. (Lehtinen yms. 1993: 49-50.)

Pyrin tarjoamaan selkeitä näköärsyksiä isojen ja virtaviivaisten kuvien avulla. Osalle lapsista kuitenkin näiden kuvien näkeminen oli silti mahdotonta. Kuitenkin syvästi kehitysvammaiset lapset vaikealla näkövammalla reagoivat lampusta tulleeeseen valoon. He käänsivät päätään valon suuntaan ja pyrkivät kohdistamaan katsettaan valoa kohti. Joidenkin kuvien näyttämässä olisin voinut käyttää valokohdistinta. Se olisi saattanut auttaa vaikeasti näkövammaisia lapsia kohdistamaan katsettaan kuvaa kohti ja kenties auttanut hahmottamaan kuvaa. Lievemmin kehitysvammaiset lapset näkivät kuvat hyvin ja halusivat myös koskettaa kuvia niitä katsoessaan.

Kosketusaistissa toimintakyky määrittyy ärsykkeiden tunnistamisella ja paikallistamisella. Lämpö- ja kipuaistin tulee toimia riittävästi. Tämän kykenee huomaamaan jos lapsi pystyy reagoimaan lämmön, kivun tai kylmän ärsykkeisiin ja hän pystyy paikallistamaan ne. (Lehtinen, U., Haapala, M. ja Dahlström, R. 1993: 15.) Kosketusaistikerralla pyrin tuomaan vastakainasetteluja aistimusten välille. Lapset reagoivat selkeästi kuumaan ja kylmään. Osa lapsista pyrki katsomaan mitä ärsyksen sisältämässä kupissa oli sisällä. Kosketuksen ollessa tuke massassa tarinaa, uskon niin omien havaintojeni kuin avustajien havaintojen perusteella, kosketuksella olleen suuri merkitys tarinan seuraamisessa ja käsitteiden ymmärtämisessä.

Vaikeasti vammaiset henkilöt kuulevat yleensä värähtelyn omassa kehossa, ja näin ollen eivät ole hirveän kiinnostuneita kuuloärsykkeistä. Sopivien musiikki-instrumenttien avulla pystytään herättämään kiinnostus värähtelyistä värähdellen soiviin esineisiin. Soittimet, joista lähtee matalia ääniä, ovat parhaimpia välittämään värähtelyä. Parhaimpia soittimia tähän tarkoitukseen ovat puiset lyömäsoittimet, isot rummut ja jotkut puhallin ja jousisoittimet. Kun henkilö yrittää kuulla soittimen ja värähtelyn hän on hyvin lähellä soitinta. Hänen päänsä voi jopa olla kiinni soittimessa. Vähitellen soitinta viedään kauemmaksi, jolloin henkilö voi tuntea äänen värähtelynä, mutta myös jo erillisenä äänen. Soitinta kannattaa soittaa rytmillisesti, jotta vaikeasti vammaisen henkilö pystyy yksinkertaisen ja tasaisen rytmin mukaan ennakoimaan seuraavaa ääntä. Kuuloaistissa tulee kiinnittää huomiota äänen voimakkuuteen, äänilähteen paikallistamiseen, sävyyn, korkeuteen sekä rytmin erottamiseen. (Lehtinen, Haapala ja Dahlström 1993: 48-49.)

Kuuloaistikerralle olin valinnut erilaisia ääniä, joista osa olikin yllä kuvattujen soittimien tapaisia. Lyömäsoittimina minulla oli rytmikapulat, puhallinsoittimena toimivat torven äänet ja kellon kumahdukset vastasivat isojen rumpujen ääntä. Etenkin kellojen ääni sai kaikkien lasten huomion ja hiljaisen keskittymisen. Vaikeimmin vammaiset lapset käänsivät päätään äänen suuntaan ja osa äännähti tunnistaessaan äänen. Joitakin ääniä vein lähemmäksi lapsia, kuten imurin äänen, mutta suurin osa äänistä kuului hieman kauempaa lapsista. Tämä ei mielestäni haitannut, mutta imurin ääni aiheutti selkeää hilpeyttä myös vaikeimmin vammaisissa lapsissa.

Hajuaistissa huomio kiinnittyy kehittämisessä hajujen erottamiseen ja paikallistamiseen. Ihminen ei aina pysty nimeämään kaikkia hajuja, mutta hän pystyy kuvailemaan minkälaisia tunteita ne hänessä herättävät. (Lehtinen yms. 1993: 15.) Hajut voidaan jakaa seitsemään perusryhmään, kuten perusvärit: mintunomaiset (piparminttu), kukkakuusuiset (ruusu), eteeriset (päärynät), myskinomaiset (myski), mädät (mädät kananmunat), karvaat (etikka) ja pihkamaiset (kamferi) (Ackerman 1991: 30).

Pyrin valitsemaan voimakkaita hajuja, jotka olivat joko miellyttäviä tai pahan hajuisia. Lasten hajuaisteissa oli selkeitä eroja, sillä jotkut reagoivat hyvinkin voimakkaasti ilmein ja pään pudistuksin hajuihin. Hyödynsin Ruskeasuon koulun aistihuoneen hajuaistipurkkeja saadakseni laajan hajuskaalan. Ackermanin perushajuista minulla oli toiminnassa käytössä piparminttu (mintunomaiset), lilja (kukkaistuokuiset), persikka (eteeriset) karvasmanteli (karvaat) ja terva (pihkamaiset). Nämä ainakin olivat selkeitä hajuja, jotka pystyi sijoittamaan Ackermanin

nin perushajuihin. Lapset selvästi nuuhkivat hajuja ja ilmeet kertoivat melko hyvin mitä mieltä lapset hajuista olivat. He olivat innokkaita tutkimaan hajuja toiminnan jälkeen.

Taiteen ohjaaminen perustuu henkilön omaan kokemustaustaan, koska harva ohjaaja näkee muita ohjaustilanteita kuin omansa. Hänen ohjauksensa perustuu yleensä kuulopuheisiin tai kirjaviisauteen. Ohjaamista voidaan myös harjoitella vertaamalla yleisiä eroavaisuuksia ja lainalaisuuksia ja hyödyntää niitä sopivissa tilanteissa. Ihmisellä on sisäinen tarve ilmaista itseään ja taiteessa kuvaillaan aina jotakin ilmiötä. Jotta ilmiötä voidaan kuvata, täytyy asiasta olla selkeä näkemys, joka on ohjaajan oma tunnesuhde aiheeseen. (Leppäkoski 2001: 151-154.)

Draaman ohjaaminen on yksi taiteen ohjaamisen muodoista. Oma ohjaukseni perustuu aikaisempiin ohjaukokemuksiini. Olen ohjannut paljon luistelukoulutunteja ja koulutukseni aikana pääsin kokeilemaan draamanohjausta. Näiden ohjaukokemuksien uskon vaikuttaneen suuresti omaan tapaan ohjata draamatoimintoa opinnäytetyössäni. Suuresti ohjauksiini vaikutti myös oma työkokemukseni kehitysvammaisten lasten kanssa. Tiesin millä tavalla kehitysvammaisten lasten kanssa kannattaa toimia ja mitä kannattaa ottaa jo heti alussa huomioon. Näitä olivat muun muassa ennakointi omissa liikkeissäni ja niistä kertominen lapsille etukäteen ja eri aistivammojen huomioon ottaminen toimintaa toteuttaessa. Draamanohjaukseen olen saanut mallia opettajiltani ja muilta opiskelijoilta. Rauhallisuus, heittäytymiskyky ja ilmiössä syvällä mukana oleminen ovat mielestäni vahvuuksia draamaa ohjatessani.

Hyväksi kertojaksi tulee vain kertomalla satuja. Jokainen kertoo oman persoonansa kautta omalla tavallaan. Kertojan on tärkeää luottaa omiin taitoihinsa, sillä kertojan innostuksesta ja halusta kertoa satuja syntyy onnistunut vuorovaikutus. Satuhetkeä voi tehostaa myös ulkoisilla keinoilla, jotka virittävät kaikkia aisteja elämykseen. Kertojan käsien liikkeet ja ilmeet vaikuttavat paljon sanojen herättämiin tunteisiin. Kuvailevat eleet havainnollistavat entisestään tarinaa. Sadun henkilöt ruumiillistuvat kertojan hahmosta, joihin kertojan äänensävyt luovat tunnelmia. On uskallettava heittäytyä sadun vietäväksi. (Helenius, Jäälinoja, Sormunen 2000: 34-35.)

Tauot ovat tärkeitä tunnelman syventämisessä ja tarinan ymmärtämisen kannalta. Kuvaileva kieli antaa tarinalle hohtoa, mutta satuun liittyvästä rekvisiitasta on myös apua, etenkin aloittavalle tarinan kertojalle. Havainnollistavat esineet voi piilottaa johonkin lippaaseen tai huiviin ja poimia esineet sieltä tarinan edetessä sopivilla hetkillä. Toistuvat aloitusrituaalit

luovat tunnelmaa. Aikuisten kertoessa pieniä satuja, luovat ne myös lapsille haluja kertoa omia tarinoitaan. Arvostamalla lapsien omaa kertomista edistetään lasten suullisen ilmaisun kehittymistä. Ilmailullisesti aremman lapsen mielikuvitusta inspiroivat erilaiset rekvisiitat ja ympäristö, joka rohkaisee häntä puhumaan. (Helenius, Jääliinoja, Sormunen 2000: 36-37.)

Katsoessani toimintokertojeni videolta, huomasin kuinka paljon olen käyttänyt etenkin käsiäni kertoessani tarinaa silloin kun en ole tarjonnut lapsille aistiärsyksiä. Niiden tarjoaminen rajoitti hieman kehollista eläytymistäni, mutta samalla lapset saivat aistien kautta tehosteita sadun maailmasta. Taukoja tarinan kerrontaan tuli väistämättä, etenkin aistiärsyksiä vaihdattaessa. Pysin aina kertomaan satua samalla kun näytin aistiärsyksiä lapsille. Heidän odottaessaan muiden lasten kokeillessa aistiärsyksiä, he pystyivät itse syventymään satuun. Varsinkin ensimmäisten kertojen jälkeen opin, että käyttämäni aistiärsykset oli hyvä piilottaa verhon taakse tai koriin ja ottaa ne esille vasta sitten, kun niiden aika oli. Näin lasten mielenkiinto ei siirtynyt muihin esineisiin vaan vain siihen, mikä oli juuri silloin esillä. Rekvisiitta eli erilaiset aistiärsykset tässä tapauksessa inspiroivat lapsia reagoimaan satuun. He halusivat koskea esineisiin sadun jälkeen ja tutkia niitä paremmin. Rekvisiitta saattoi inspiroida heitä omiin leikkeihin tai sadun käymiseen uudestaan heidän omasta näkökulmastaan käsin.

Aistitarinaa ohjatessa on otettava huomioon oma tapa puhua ja kertoa satuja. Kertojan tulisi olla mahdollisimman rauhallinen ja looginen satua kertoessaan. Vaikeita sanoja ei kannata käyttää, sillä tärkeintä on, että lapset ymmärtävät mitä sadussa tapahtuu. Ohjaajan pitää aistia ryhmää toiminnan aikana ja olla koko ajan valppaana. Ohjaajan olisi hyvä tuntee ryhmää hieman etukäteen, sillä silloin hän pystyy ottamaan huomioon lasten erityistarpeet ja tuntee heidän käyttäytymistavat. Turvallisuus kannattaa huomioida aistiärsyksiä miettiessä, ettei kukaan lapsista voi satuttaa itseään vaikka koskisi ärsyksiensä ilman lupaa tai sitä joutuisi suuhun. Aistiärsykset kannattaa esitellä lapsille yksi kerrallaan ja pitää muut ärsykset poissa näkyvistä. Näin lasten on helppoa keskittyä käsiteltävään ärsyksieseen.

13 Eettinen pohdinta

Etiikka on hyvän ja pahan pohtimista ihmisen toiminnoissa ja käyttäytymisessä. Ammattietikassa pohditaan ja määritellään millainen toiminta on hyväksyttävää missäkin ammatissa. Monilla ammattikunnilla on omat eettiset periaatteensa, jotka ovat yhteneväisiä lain kanssa. Sosiaalialalla työn kohteena ovat usein ihmiset joilla on toimintakyvysään puutteita, jolloin eettisyys korostuu entisestään. Sosiaalialalla eettiset periaatteet koostuvat ihmisen yksilöllisyyden ja ihmisarvon kunnioittamisesta, itsemääräämisoikeuden ja itsenäisyyden tukemisesta, oikeuden mukaisuuden edistämisestä ja ihmisen tasa-arvoisesta ja kunnioittavasta kohtelusta. Ammattietiikka on asiakkaan suojana ja se on apuna ongelmatilanteiden ratkaisemisessa. (Malm, Matero, Repo ja Talvela 2006: 412-415.)

Yhteistyökumppanin kanssa eli Ruskeasuon koulun kanssa olin tehnyt tutkimussopimuksen Laurean toimintamallien mukaan hyvissä ajoin ennen toimintojeni alkamista. Tutkimussopimus oli tehty hoidon esimiehen kanssa ja koulun rehtori oli myös tietoinen tehdystä sopimuksesta. Olin tehnyt erillisen tutkimuslupakaavakkeen myös lasten vanhemmille, joka oli hyväksytty koulun rehtorin kautta. Tein kaavakkeen itse, jossa toin esille tutkimuksen tarkoituksen, aikataulun, vaitiolovelvollisuuden noudattamisen, tutkimuksen tiedon keruutavan ja siihen luvan kysyminen. Pyysin lupaa myös tuokioiden kuvaamiseen. Kuvanauhat olivat vain minun käyttöni ja ne auttoivat minua havaintoja tehdessäni. Videonauhoja ei siis tule näkemään kukaan muu kuin minä ja ne on tuhottu niiden analysoimisen jälkeen. Etenkin anonymisuoja korostin koko tutkimuksen ajan ja koska lapset ovat vielä alaikäisiä, on hyvin tärkeää toimia niin, että anonymisuoja säilyy. Pyrin ottamaan kaikissa tilanteissa lasten erityistarpeet huomioon ja noudattamaan niitä kunnioittavasti. Tutkimus tapahtui lasten ehdoilla.

Kävin tutustumassa etukäteen opinnäytetyöhöni osallistuviin lapsiin Ruskeasuon koululla. Halusin tutustua lapsiin etukäteen, jotta pystyisin ottamaan huomioon kaiken tarpeellisen valmisteluja tehdessäni. Ajattelin myös lapsilla olevan helpompaa osallistua toimintaan, kun olen hieman tuttu heille entuudestaan. Samalla tutustuin myös hieman henkilökuntaan ja yleisiin käytäntöihin. En ehtinyt tutustua kaikkiin lapsiin vierailujeni aikana heidän poissaolonsa takia.

Kävin kaksi kertaa tutustumassa lapsiin ennen toimintokertojeni alkua. Ensimmäisellä kerralla olin pienempien lasten kanssa välipalan ajan ja seurailin heidän toimintaansa. Toisella kerral-

la vietin koko päivän hieman isompien lasten kanssa ja autoin heitä koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Näen näiden käyntien olleen erittäin tärkeitä opinnäytetyöni kannalta. Näin tiesin etukäteen esimerkiksi, ketkä kaikki pystyvät itse puhumaan tai liikkumaan. Koulun puolelta tulikin toive, että toiminnallani pystyisin rauhoittamaan vilkkaimpien lasten menoa. Uskon toimintani vaikuttaneen myös keskittymiseen, joka edesauttaa lapsia pysymään paikoillaan ja rentoutumaan toiminnan aikana. Yksi lapsista oli minulle ennestään tuttu, sillä olen hänen henkilökohtainen avustaja kesäisin ja pari kertaa viikossa myös talvisin. Oli tärkeää, etten tuttuuden vuoksi kohdellut häntä erilailla kuin muita. Tämä oli hieman vaikeaa, mutta välttämätöntä, jotta toiminta olisi tasapuolista kaikille.

Oli tärkeää huomioida kaikkien lasten erityistarpeet, jotta pystyin luomaan ja toteuttamaan draamallisen aistikokemuksen tasavertaisesti kaikille osallistujille ja huomioimaan jokaista yksilönä. Eettinen herkkyys tuli toteutua kaikilla toimintakerroillani. Kävin oppilaiden erityistarpeista keskustelua koulun henkilökunnan kanssa ja tein sen lisäksi omia havaintoja heidän kanssaan toimiessani. Osa lasten avustajista osallistui myös toimintaani ja pystyin heidän kauttaan kysymään toimintatapojeni toimivuutta ja merkitystä. Lisäksi he tuntevat minua paremmin lapset ja pystyivät kertomaan omat havaintonsa lasten käyttäytymisestä.

Sosiaalityö tapahtuu erilaisissa toimintaympäristöissä, mutta aina on otettava huomioon eettinen harkinta. Sosiaalialan ammattilaisella on henkilökohtainen vastuu omista valinnoistaan ja toiminnastaan. Niitä täytyy tutkia ja harkita tarkoin myös seurauksien näkökulmasta. Sosiaalihuollon tehtävät ovat lainsäädännössä määritetyt ja niiden toimintaedellytykset ovat työnantajan työn teettämisen resurssien vastuulla. Sosiaalialan ammattilainen on myös riippuvainen muiden työntekijöiden ratkaisuista kun tekee eettisiä valintojaan. Vastuun rajat ja selkeys kannattaa olla hyvin selvillä, sillä työntekijän vastuu ei voi olla rajaton. (Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2005: 11.)

Olen sitoutunut tutkimussopimuksien kautta moraalisiin eettisiin arvoihin. Minun tuli ottaa huomioon, ettei kenenkään yksilön suoja vaarantunut toimintani kautta. Opinnäytetyöni julkaistaan netissä, joten on tärkeää, ettei kenenkään henkilökohtaisia tietoja tai tunnistusmerkkejä jota kautta henkilö pystyttäisiin jälkeenpäin tunnistamaan tule olemaan työssäni. Olen tutustunut Ruskeasuon eettisiin ohjeisiin keskustelujen ja ensimmäisen harjoitteluni kautta. Olen myös lukenut opinnäytetyöni aihepiiriin soveltuvaa kirjallisuutta ja sitä kautta tutustunut eettisiin toimintatapoihin. Erilaisissa eettisissä ongelmissa opinnäytetyöni aikana pyrin aina löytämään parhaimman mahdollisen ratkaisun asiakkaan näkökulmasta ja huomioin hänen erityistarpeensa ja anonyymisuojojansa.

Keskeinen periaate sosiaalityössä on asiakaslähtöisyys. Sosiaalialan ammattilainen pyrkii kaikissa organisaation tasoilla edistämään asiakaslähtöisyyden periaatetta ja poistamaan epäkoh-
tia toiminnallaan. Sosiaalialan ammattilainen kehittää työtapojaan ja menettelyään niin, että
ne vastaavat paremmin asiakkaan tarpeita ja toteuttaa organisaationsa päämääriä asiakkait-
tensa hyväksi. Mikäli ilmenee eettisiä ristiriitoja työyhteisön, yhteistyökumppaneiden tai or-
ganisaation työtapojen välille, tulee sosiaalialan ammattilaisen käyttää kaikkia oikeutettuja
keinoja estääkseen epäeettisen toiminnan toteutumista. (Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaa-
lialan ammattilaisen eettiset ohjeet: 2005: 11-12.)

Eettinen toimeenpano taito tuli esille ryhmiä ohjatessani. Oli tärkeää, että otin kaikki lapset
huomioon tasavertaisina. Erilaisista vammoista huolimatta pyrin tekemään aistiärsykkeet kai-
kille lapsille ja annoin heille aikaa tutustua ärsykkeeseen. Kuuntelin avustajien ehdotukset
toimintani aikana, mikäli sain sellaisia, ja pyrin noudattamaan lapselle sopivinta toiminta
tapaa. Tarkastelin kriittisesti toimintaani videoiden avulla ja pyrin muuttamaan toimintata-
paani aina sellaiseksi, että se palvelisi parhaiten lapsia ja heidän kokemuksiaan. Tutustuin
toimintakertojeni edetessä paremmin lapsiin ja pystyin sen tiedon avulla parantamaan toi-
mintaani ja ottamaan lapset huomioon heille sopivalla tavalla. Osasin myös hieman ennakoita
lasten käyttäytymistä toimintojen aikana.

Työntekijä saattaa vaikuttaa itse omalla käyttäytymisellään asiakkaaseen. Eettisessä toimin-
nassa vaikuttavat työntekijän omaksumat arvot ja hänen ihmiskäsityksensä. Sosiaalialalla
pidetään arvossa ihmiskäsitystä, jossa mielletään, että kaikilla ihmisillä on mahdollisuuksia ja
inhimillisen kasvun edellytyksiä. Asiakasta autettaessa onkin tärkeää lähteä toimimaan asiak-
kaan voimavaroista käsin eikä vain ongelmallisiksi katsotuista asioista. Asiakas on nähtävä ja
kohdattava kokonaisvaltaisesti. Eettisissä ongelmassa ei yleensä ole vain yhtä tiettyä ratkai-
sua. Tilanteet ovat yllättäviä ja jokainen tapaus on yksilökohtainen. Arvo- tai eturistiriita on
yleinen eettisissä ongelmatilanteissa. Ongelmana on tuolloin valita, että kenen näkökulmasta
ongelma tulisi ratkaista. Asiakaslaki on turvaamassa asiakaslähtöisyyttä, luottamuksellisuutta
ja asiakkaan hyvää kohtelua sosiaalihuollossa. (Malm yms. 2006: 412-414.)

14 Pohdinta

Lähdin luonnostelevaan opinnäytetyöni aihetta jo hyvissä ajoin, melkein vuotta ennen valmistumistani. Tiesin, että haluan tehdä opinnäytetyöni kehitysvammaisten lasten kanssa, mutta en ollut varma mitä heidän kanssa tekisin. Etsin mahdollisia yhteistyökumppaneita ja Ruskeasuon koululle minut otettiin mielellään vastaan. Aihetta pohtiessani, minulle tuli mieleen heidän aistihuonetilansa ja miten siellä ollessani kävin keskusteluja henkilökunnan kanssa aistihuoneen käytöstä. Halusin kehittää aistihuoneen toimintaa, joten lähdin miettimään mitä kaikkea voisin aistien kautta tehdä. Melko heti aloin yhdistää draamaa ja aisteja, josta kehitelin aistitarinamenetelmän. Lähdin innokkaasti kehittämään heti aiheen keksittyäni menetelmääni ja haalimaan siihen tarvittavaa aineistoa. Kun olin löytänyt sopivat sadut, oli aistiärsykkeiden löytäminen melko helppoa. Teorian löytäminen toimintaani tukemaan oli aluksi vaikea löytää, mutta selatessani eri kehitysvammaisten kanssa hyödynnettäviä teorioita, löysin pian basaalistimulaation, aisti kuvailun ja snoezelenin. Draaman osuudet olivat melko helppo löytää.

Opiskeluiden aikana tutustuin draamaan toimintatapana. Koin draaman olevan hyvä työväline, joka sopii erilaisille asiakasryhmille. Halusin kokeilla draamaa työvälineen myös kehitysvammaisten lasten kanssa. Yleensä draama käsityksenä tuo mieleen, että se sopii vain rohkeille ja esiintymishaluisille ihmisille tai se mielletään terapeuttisena toimintana. Sen ei välttämättä ajatella soveltuvan kaikkein vaikeimmin vammaisille, sillä he eivät voi itse tuottaa puhetta eivätkä liikkumaan, joten miten he pystyisivät esiintymään muille tai ilmaisemaan tunteitaan. Tämän ennakkoluulon halusin osoittaa vääräksi, sillä mielestäni kaikilla on oikeus kokea draaman elämyksellisyys. Yhdistelemällä aistit ja draaman pystyin luomaan aistitarinan, jossa vaikeimminkin vammaiset pystyvät seuraamaan juonen kulkua ja osallistumaan siihen aistien avulla. Heidän ilmeidensä ja eleidensä kautta he osallistuvat toimintaan ja ilmaisivat näin itseään.

Aistitarina menetelmä mahdollistaa erilaisten lasten osallistumisen samaan aikaan toimintaan. Nykyisin päiväkodeissa ja kouluissa on integroitua luokkia, joissa on eri kehitystasoisia lapsia. Tämä menetelmä sopii juuri näiden ryhmien haasteisiin, sillä kaikki saavat tasolleen sopivaa toimintaa ja virikkeitä. Menetelmä sopii mielestäni myös täysin terveille lapsille. Teoria tukee käytännön kehittämistä ja aistitarinaa on helppo muokata ryhmille sopivaksi. Aistitarinaa voi myös pitää alkuvirityksenä draamatyöskentelylle, jonka pohjalta lapset voivat itse tuottaa omanlaistaan draamaa. Aistitarina menetelmä vaatii rauhallisen ja aistiärsyttömän tilan, jossa lasten on helppo keskittyä aistitarinaan.

Oma ammatillisuuteni on kasvanut huikeasti opinnäytetyöni aikana. Olen tutustunut eri teorioihin, etenkin kehitysvamma-alalta. Sain lisää arvokasta ohjaamiskokemusta kehitysvammaisten lasten kanssa. Huomasin tutustumisen asiakkaisiin ja heidän käyttäytymistapojensa tuntemisen olevan erittäin tärkeää suunnittelussa ja erityistarpeita huomioidessa. Henkilökunnalta sain korvaamatonta tietoa lasten erityistarpeista ja kommunikointi tavoista. Joidenkin lapsien kohdalla tavallisen käyttäytymisen tietäminenkin oli tärkeää, jotta osasi itse suhtautua oikealla tavalla heihin aistitarinan aikana. Jotkut lapsista olivat niin ylivilkkaita muihin lapsiin verrattuna, että se tuli ottaa huomioon ohjattaessa. Etenkin aistiärsykkeiden tutkiminen oli hyvin henkilökohtaista jokaisen lapsen kohdalla.

Opinnäytetyöni luotettavuuteen vaikuttavat avustajilta ja lapsilta saamani palaute, videomateriaali ja ohjaukseni tarkat raportoinnit. Olen pyrkinyt kertomaan selkeästi koko prosessin ja kertonut sanasta sanaan palautteet, jotka sain. Välillä olisi ollut helpompaa, jos olisin tehnyt opinnäytetyötäni parin kanssa, sillä aistitarinan ohjauksissa olisi ollut välillä tarvetta toiselle ohjaaja tai vain tarkkailijalle. Palautteita ja videomateriaalia tutkiessani olisi ollut apua, jos olisin voinut keskustella jonkun kanssa niistä. Avustajien kanssa pystyin kuitenkin tuokioiden päätyttyä keskustelemaan aistitarinasta ja lapsien käyttäytymisestä, mikä auttoi minua paljon. Olen pyrkinyt välttämään suoria tulkintoja lasten eleistä ja ilmeistä. Nojaan vahvasti omiin kokemuksiin kertoessani ohjaajan näkökulmasta, joten niitä ei voi yleisesti verrata kaikkiin ohjaajiin.

Toiminnallisuus on minulle hyvin luontainen tapa toimia, joten valitsin sen toimintatavaksi opinnäytetyölleni. Halusin myös luoda uuden menetelmän kehitysvammaisten lasten ohjaamiseen ja olen hyvin tyytyväinen lopputulokseen. Keksinkin kuitenkin menetelmän, joka on melko helppo toteuttaa ja teoria tukee toimintaa. Huomasin kuitenkin, ettei uuden menetelmän käyttöönotto ole välttämättä helppoa. Henkilökunta oli hyvin kiinnostunut ja innostunut menetelmästäni, mutta minulle jäi sellainen tunne, ettei sitä tulla hyödyntämään kovinkaan paljoa kiinnostuksesta huolimatta. Henkilökunta valitteli ajan niukkuutta, vaikka saavatkin opinnäytetyöstäni melkein pä suoraa ohjeita aistitarinan toteuttamiselle. Henkilökunta myös huomasi lasten olevan erittäin kiinnostuneita ja innoissaan menetelmästä, mutta en tiedä auttaako se innostamaan avustajia jatkamaan aistitarinan käyttöä aistihuoneessa. Uuden menetelmän sisäistäminen saattaa olla välillä vaikeaa ja ajan puuttuminen saattaa tuntua suurelta esteeltä. Toivoisin kuitenkin, että edes joku avustajista innostuisi jollakin tapaa hyödyntämään aistitarina menetelmää jatkossa.

Teoria osuuskien löytäminen oli välillä hyvinkin hankalaa, mitä vaikeutti kirjastojen kesäloma ajat. Snoezelen ja basaalistimulaatio teoriat ovat kehittyneet Saksassa, joten englanniksi tai suomeksi oli hyvin vaikeaa löytää teoriaa. Löysin kuitenkin mielestäni melko kattavasti näihin osa-alueisiin teoriaa. Aloitin opinnäytetyöni tekemisen jo melko aikaisessa vaiheessa ja olen tehnyt sitä ajan kanssa. Tästä syystä opinnäytetyöni on melko laaja ja punaisen langan löytäminen oli välillä hieman haastavaa. Itse idea meinasi hukkua analysointiin ja teoriaan. Lisäksi koin haastavaksi ohjauksen rajallisuuden, sillä tein suurimman osan kirjallisesta työstäni kesäaikana, jolloin opettajat ovat lomalla. Sain kuitenkin hieman ohjausta, jonka avulla olen saanut mielestäni melkoisen hyvän kirjallisen tuotoksen opinnäytetyöstäni aikaiseksi. Itse aistitarina menetelmän keksiminen ja sen ohjaaminen on ollut minusta kaikkein antoisinta. Oman luovuuden työstäminen on ollut palkitsevaa ja positiivisen palautteen saaminen opinnäytetyöni aiheesta on ollut rohkaisevaa.

Lähteet

- Ackerman, D. 1991. Aistien historiaa. Juva: WSOY.
- Andersen, H. C. 1991. Peukalo-Liisa. Helsinki: Gummerus Junior
- Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, Ammattieettinen lautakunta. 2005. Helsinki: Talentia
- Ayres, A. Jean. 2008 Aistimusten aallokossa: sensorisen integraation häiriö ja terapia. Jyväskylä: PS-kustannus
- Bettelheim, B. 1984. Satujen lumous. Juva: WSOY
- Grimmin satuaarteita 2003. Helsinki: WSOY
- Heikkinen, H. 2005 Draamakasvatus - opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Heikkinen, H. 2007. Draama luotaa kulttuuriperimää historiasta nykyhetken kautta tulevaisuuden visioihin. Teoksessa Laukka, S. & Mönkkönen, J 2007. Yhtä draamaa. Oulun kaupungin draamaopetussuunnitelma. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy
- Helenius, A., Jääliñoja, P. & Sormunen, H. 2000. Sesam! Avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Hulsegge, J. & Verheul, A. 1987. Snoezelen another world. England: Rompa
- Hutchinson, R. & Kewin J. 1994. (edited) Sensations & Disability. England: Rompa
- Hyytiäinen, M., Kokko, L., Mäki, M., Pietiläinen, E. & Virtanen, P. 2009. Vaikeasti vammaisten oppilaiden opetus. Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. Helsinki: Solver Palvelut Oy
- Kaski, M., Manninen, A & Pihko, H. 2009. (toim.) Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy
- Lahtinen, R., Palmer. R. & Lahtinen M. 2009. Aisti kuvailu. Helsinki: Art-Print Oy
- Laukka, S. & Mönkkönen, J. 2007. Yhtä draamaa. Oulun kaupungin draamaopetussuunnitelma. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy
- Launonen, K. Kehitysvammaliitto 2007. Vuorovaikutus - kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksenkeinoin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Lehtinen, U., Haapala, M. & Dahlström R. 1993. Aistien avulla oppimaan lähestymistapoja vaikeasti monivammaisten henkilöiden kehityksen tukemiseen. Tampere: Tammer-Paino Oy
- Leikkonen, J. 2001. Alkuharjoitteista roolinrakentamiseen. Teoksessa Korhonen, P. & Østern, A.-L. (toim.) 2001 Draama, teatteri ja kasvatus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Leppäkoski, R. 2001. Ohjaaminen - mystiikan ja matematiikan välissä? Teoksessa Korhonen, P. & Østern, A.-L. (toim.) 2001. Draama, teatteri ja kasvatus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Malm, M., Matero, M., Repo. M. & Talvela, E.L. 2006. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. 1.-2. painos. Helsinki: WSOY

Molander, L. 1992. Ymmärrätkö kehitysvammaista? Keuruu: Kustannusyhtiö Otavan painolaitokset

Mäki, S. & Arvola, P. (toim.) 2009. Tarina tukee lasta. Helsinki: Duodecim

Owens, A. & Barber, K. 1998. Draama toimii. Helsinki: JB-kustannus

Palén, A-M. 2004 Aistielämyksiä arkeen - arki-snoezelen Päivärinteen Kotisiivessä. Teoksessa Ala-Opas, T. & Sirkkola M. (toim.) 2006. Sosiokulttuurinen multisensorinen työ - kokemuksia vammaistyöstä. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu

Pulli, T. 2010. Totta ja unta. Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena. Jyväskylä: University of Jyväskylä. [WWW-dokumentti] Viitattu 8.8.2010. <<http://dissertations.jyu.fi/studeduc/9789513938406.pdf>>

Satujen valtakunta 1987. Östersundom: OY KIRJALIITTO AB

Toivanen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, P., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy

Unohtumattomia satuja 2004. Hämeenlinna: Karisto

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Østern, A.-L. 2000. Draamapedagogiikan genret pohjoismaisten opetussuunnitelmien valossa. Teoksessa Laukka, S. & Mönkkönen, J. 2007. Yhtä draamaa. Oulun kaupungin draamaopetussuunnitelma. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy

Video 9.4.2010: Kultakutri ja kolme karhua. Oma tallenne toiminnasta.

Video 26.4.2010: Bremerin soittoniekat. Oma tallenne toiminnasta.

Video 30.4.2010: Tuhkimo. Oma tallenne toiminnasta.

Video 7.5.2010: Peukalo-Liisa. Oma tallenne toiminnasta.

Walt Disney 1950. Tuhkimo. [VIDEO] Helsinki: Buena Vista Home Entertainment

Jumping Clay 2010. Product. About. Jumping Clay the New Way to Learn and Play. [WWW-dokumentti] Viitattu 6.4.2010. <http://www.jumpingclay.co.uk/about/>

Ruskeasuon koulun Internet-sivut. Etusivu. [WWW-dokumentti] Viitattu 23.11.2009. <http://www.ruskis.fi/index2.html>

Koulun toiminta. Ruskeasuon koulun Internet-sivut. [WWW-dokumentti] Viitattu 23.11.2009. <http://www.ruskis.fi/index2.html>

Atmosphere music : thriller / musique: Frank Bugs et Mellow Marx. 1995. CD. Audivis

Ballet suites: The Nutcracker, Sleeping beauty, Swan lake / Tchaikovsky. 2005. CD. EMI Records

Sound effects VOL. 1 1995. CD. Digimode

Sound Library Sonothèque Sonoteca. 1989. CD. Audivis

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupakaavake lasten vanhemmille

Arvoisat vanhemmat,

olen Heidi Havukainen ja suoritan opinnäytetyötäni Ruskeasuon koululla huhtikuussa 2010. Valmistun syksyllä Sosionomiksi Tikkurilan Laurean ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyöni käsittelee draaman avulla koettua aistielämystä moni- ja liikuntavammaisille lapsille. Tulen pitämään neljä toimintakertaa perjantai iltapäivisin iltapäiväkerhon aikana aistihuoneessa. Kerron draamakerronnan avulla perinteisen sadun omin sanoin ja jokaisella kerralla keskityn yhteen aistiin. Toimintani tavoitteena on kehittää aistihuoneen toimintaa.

Tulen kuvaamaan kaikki toimintakerrat. Kuvaaminen on tarkoitettu vain havaintojeni teon helpottamiseen. Kuvausnauhaa ei tule näkemään kukaan muu kuin minä ja havaintojen kirjaamisen jälkeen tuhoan nauhat. Teen myös toimintakertojen jälkeen pienen kyselyn siitä, miten lapset kokivat draamakerronnan. Pyydän siis saada teiltä luvan toimintojen nauhoittamiseen ja kyselyyn. Tulokset tulen referoimaan opinnäytetyössäni anonymisuojaajaa noudattaen. Minulta voi tarvittaessa kysyä lisätietoja sähköpostilla, heidi.havukainen@laurea.fi. Vastaukset viimeistään 19.2.2010 mennessä. Kiitos yhteistyöstä!

Kyllä, annan luvan toimintojen kuvaamiseen ja tietojen kysymiseen.

Ei, en anna lupaa kuvaamiseen enkä tietojen kysymiseen.

Allekirjoitus

Lapsen nimi

Olen myöntänyt tutkimusluvan, Rehtori Leena Airaksinen

Terveisin,

Heidi Havukainen

Sosionomi opiskelija

Liite 2 Tutkimuslupa Ruskeasuon koululta

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

1. SOPIJAPUOLET JA YHTEYSTIEDOT

- 1.1 Opinnäytetyön toimeksiantaja (organisaatio) ja yhteystiedot: Tikkurilan Laurea ammattikorkeakoulu, Puh. (09) 8868 7300, s-posti tikkurila.info@laurea.fi
- 1.2 Työelämän ohjaaja ja yhteystiedot:
Tuula Viuhko, puh.040 549 1555, s-posti tuula.viuhko@ruskis.fi
- 1.3 Opinnäytetyön tekijä(t) ja yhteystiedot:
Heidi Havukainen, puh. 0400 801 961, s-posti heidi.havukainen@laurea.fi

2. OPINNÄYTETYÖ

- 2.1 Opinnäytetyön nimi:
Draamallinen aistielämys alle 8-vuotiaille moni- ja liikuntavammaisille lapsille.
- 2.2 Kuvaus opinnäytetyöstä (tavoite, toteutustapa jne.):
Opinnäytetyöni käsittelee draaman avulla koettua aistielämystä moni- ja liikuntavammaisille lapsille. Tulen pitämään neljä toimintakertaa perjantai iltapäivisin iltapäiväkerhon aikana aistihuoneessa. Kerron draamakerronnan avulla perinteisen sadun omin sanoin ja jokaisella kerralla keskityn yhteen aistiin. Toimintani tavoitteena on kehittää aistihuoneen toimintaa.
- 2.3 Aikataulu :
Neljä perjantai iltapäivää kahdelle eri ryhmälle peräkkäin huhtikuun ajan.
- 2.4 Miten tuloksia tullaan hyödyntämään:
Tulokset tulevat Ruskeasuon koulun käyttöön. Toiminnan ideana on tuottaa uusia toimintatapoja aistihuoneen käytölle.

3.VASTIKE

- Opiskelija tekee opinnäytetyön virkatyönä tai osana työtehtäviään
- Toimeksiantaja maksaa opiskelijalle
- Toimeksiantaja osallistuu postitus-, monistus- ym. kuluihin. Miten?

4. TYÖELÄMÄN OHJAAJAN VASTUUT

- 4.1 Toimeksiantaja (esim. tausta-aineistojen, tilojen ja materiaalien käyttö, avustaminen haastateltavien hankinnassa jne.)
Aistihuoneen ja sen välineiden käyttö.
- 4.2 Miten työelämän ohjaaja osallistuu opinnäytetyön ohjaamiseen, missä vaiheessa, miten (suullisesti, kirjallisesti):
Palautekyselyn avulla, joka tehdään ohjaajille, jotka ovat mukana seuraamassa toimintaa.
- 4.3 Miten työelämän ohjaaja arvioi opinnäytetyön hyödyllisyyttä:
Hyödyllisyyden arviointi tulee esille palautekyselyssä.

5. OPISKELIJAN VASTUUT

- 5.1 Opiskelija sitoutuu toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti.
- 5.2 Opiskelija sitoutuu pitämään luottamuksellisina sellaiset saamansa tiedot, asiakirjat ja aineistot, jotka on määritelty salassa pidettäviksi tai jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamuksellisiksi.
- 5.3 Opiskelijan muut vastuut

6. OIKEUDET TULOS- JA TAUSTA-AINEISTOON

- 6.1 Kenellä on omistusoikeus syntyvään tulosaineistoon (raportit, materiaalit)
- 6.2 Kenellä on oikeus käyttää aineistoa omassa tutkimus- ja kehitystyössään ja liiketoiminnassaan

7. LISÄEHDOT

8. SOPIMUKSEN VOIMASSAOLO

Tämä sopimus on voimassa määräaikaisena ja päättyy ilman erillistä irtisanomista, kun toimeksianto on sovitusti tehty.

Tätä sopimusta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Helsinki 18.2.2010

Paikka ja päiväys

Heidi Haavukainen

Opiskelijan allekirjoitus

Tuula Vuokko

Työelämän ohjaajan allekirjoitus

Liite 3 Kysymyksiä lapsille sadusta Kultakutri ja kolme karhua:

- Oliko äskeinen toiminta sinusta kivaa?
 - Mikä oli kivointa?
 - Jos ei ollut, miksi et pitänyt siitä?

- Muistatko mikä tarina oli kyseessä? Oliko kyseessä Punahilkka, Pinokkio, Kultakutri ja kolme karhua vai jokin muu?

- Mitä muistat tästä sadusta?

- Piditkö siitä kun sait koskea eri esineisiin sadun aikana vai häiritsivätkö esineiden koskettaminen sadun kuuntelua?

- Olisiko kiva tulla uudestaan?

Liite 4 Kysymyksiä lapsille sadusta Bremerin soittoniekat:

- Oliko äskeinen toiminta sinusta kivaa?
 - Mikä oli kivointa?
 - Jos ei ollut, miksi et pitänyt siitä?

- Muistatko mikä tarina oli kyseessä? Oliko kyseessä Lumikki ja seitsemän kääpiötä, Bremerin soittoniekat, Kultakutri ja kolme karhua vai jokin muu?

- Mitä muistat tästä sadusta?

- Piditkö siitä kun sait nähdä satuun liittyviä asioita sadun aikana vai häiritsevää asioiden näkeminen sadun kuuntelua?

- Olisiko kiva tulla uudestaan?

Liite 5 Kysymyksiä lapsille sadusta Tuhkimo:

- Oliko äskeinen toiminta sinusta kivaa?
 - Mikä oli kivointa?
 - Jos ei ollut, miksi et pitänyt siitä?

- Muistatko mikä tarina oli kyseessä? Oliko kyseessä Tuhkimo, Pinokkio, Dumbo vai jokin muu?

- Mitä muistat tästä sadusta?

- Piditkö siitä kun sait kuulla erilaisia ääniä sadun aikana vai häiritsivätkö äänet sadun kuuntelua?

- Olisiko kiva tulla uudestaan?

Liite 6 Kysymyksiä lapsille sadusta Peukalo-Liisa:

- Oliko äskeinen toiminta sinusta kivaa?
 - Mikä oli kivointa?
 - Jos ei ollut, miksi et pitänyt siitä?

- Muistatko mikä tarina oli kyseessä? Oliko kyseessä Punahilkka, Peukalo-Liisa, Aladdin vai jokin muu?

- Mitä muistat tästä sadusta?

- Piditkö siitä kun sait haistella eri hajuja sadun aikana vai häiritsivätkö hajut sadun kuuntelua?

- Olisiko kiva tulla uudestaan?

Liite 7 Kysymyksiä avustajille:

- Miten tämä kerta poikkesi aikaisemmasta aistihuonekäytöstä?

- Piditkö menetelmästä?

- Mitä pidit aistin käytöstä tarinan tukena?

- Huomasitko lapsien reaktiossa/käyttäytymisessä jotakin erilaista kuin yleensä aistihuone kerroilla?

- Huomasitko aistiärsykkeiden tukevan lapsen ymmärtämistä ja sadun seuraamista?

- Muuttaisitko jotakin äskeisestä toiminnasta? Mitä?

- Olisitko kiinnostunut itse käyttämään joskus tämäntapaista menetelmää aistihuoneessa? Mitä se edellyttäisi?

Liite 8 Sadut

Kultakutri ja kolme karhua

Olipa kerran kolme karhua, jotka asuivat pienessä mökissä metsän keskellä. Isäkarhu oli iso ja muhkea. Äitkarhu oli keskikokoinen ja pikkukarhu oli aivan pikkuruinen. Eräänä aamuna äitkarhu keitti aamupalaksi puuroa. Hän kaatoi sen jäähtymään jokaisen omaan kulhoon. Sitten koko karhuperhe lähti metsään kävelyille, siksi aikaa kunnes puuro jäähtyisi. Samaan aikaan metsässä käveli tyttö, jota kutsuttiin Kultakutriksi vaaleiden kiharoiden hiuksiensa vuoksi. Kultakutri käveli liian kauas ja hän löysi karhujen mökin. Uteliaisuudessaan hän kokeili talon ovenkahvaa. Ovi oli auki ja Kultakutri meni sisälle taloon. Uteliaisuudessaan Kultakutri unohti välillä hyvät tavat, sillä eihän kenenkään taloon saanut mennä luvatta. Nähdessään puurokupit pöydällä hän tunsi itsensä hyvin nälkäiseksi. Hän maistoi puuroa isäkarhun kupista, mutta se oli aivan liian kylmää. Äitkarhun puuro oli taas aivan liian kuumaa, mutta pikkukarhun puuro oli juuri sopivaa. Puuro oli niin maukasta, että Kultakutri söi koko kulhon tyhjäksi. (Unohtumattomia satuja 2004: 6-10.)

Syötyään Kultakutri halusi istahtaa tuolille lepäämään. Hän kokeili isäkarhun tuolia, mutta se oli aivan liian kova. Äitkarhun tuoli oli aivan liian pehmeä, mutta pikkukarhun tuoli oli juuri sopiva. Kultakutri istui siinä niin kauan, että pikkukarhun tuoli meni rikki. Nyt Kultakutri tunsi itsensä uniseksi ja kiipesi rappusia pitkin yläkertaan. Ensin hän kokeili isäkarhun sänkyä, mutta sen tyyny oli aivan liian muhurainen. Äitkarhun sängyssä tyyny oli aivan liian lituskainen, mutta pikkukarhun sängyssä tyyny oli juuri sopiva. Niinpä Kultakutri nukahti pikkukarhun sänkyyn. (Unohtumattomia satuja 2004: 10-11.)

Pian karhut palasivat kävelyltään. Isäkarhu huomasi, että joku oli maistanut hänen puuroaan. Myös äitkarhu huomasi, että joku oli maistanut hänen puuroaan. Pikkukarhu piipitti, että joku oli myös maistanut hänen puuroaan ja syönyt koko kulhollisen. Isäkarhu huomasi, että joku oli istunut hänen tuolillaan. Äitkarhunkin tuolilla oli istuttu. Pikkukarhu huudahti, että joku oli istunut hänenkin tuolilla ja rikkonut sen. Kaikki kolme karhua kiipesivät yläkertaan katsomaan mitä sieltä löytyisi. Isäkarhu huomasi, että hänen sängyllään oli oltu. Myös äitkarhun sängyllä oli nukuttu. Pikkukarhu piipitti, että niin on hänenkin, mutta se jokin nukkuu siinä yhä. Kultakutri heräsi pikkukarhun kimeään ääneen ja säikähti pahanpäiväisesti. Hän hyppäsi ylös sängystä ja säntäsi ulos ovesta. Sen jälkeen Kultakutri ei enää mennyt luvatta toisten kotiin. (Unohtumattomia satuja 2004: 12-14.)

Bremerin soittoniekat

Olipa kerran aasi, joka asui maatilalla ja kantoi jyväsäkkejä myllyyn joka päivä. Aasi oli jo melko vanha ja sen omistaja arveli, ettei aasi jaksaisi enää kauaa kantaa jyväsäkkejä myllyyn. Aasi aavisti omistajan mietteet ja päätti karata. Se lähti kohti Bremeriä, koska arveli saavansa sieltä työtä kaupungin soittoniekkana. Hetken kuljettuaan aasi törmäsi Ajokoiraan, joka makasi tienpenkalla kovasti läähättäen. Aasi kysyi miksi koira niin kovasti läähätti ja koira vastasi lähteneensä isäntäänsä karkuun, koska oli tullut niin vanhaksi, ettei jaksanut enää metsästää. Aasi kehotti koiraa lähtemään mukaansa Bremeriin ja koira suostui. (Grimmin satuaarteet 2003: 134-136.)

Koiran ja aasin jatkaessa matkaa he törmäsivät kissaan, joka itki tiellä. Koira kysyi kissalta miksi se niin kovasti itki. Kissa vastasi, että oli tullut jo niin vanhaksi, ettei enää jaksanut ottaa hiiriä kiinni vaan kehräsi mieluummin uunin päällä. Se pelkäsi emäntänsä hukuttavan sen. Kissa oli päässyt pakoon, mutta nyt murehti mitä tekisi. Aasi ja koira kutsuivat kissan mukaansa Bremeriin, olihan kissalla mahtava ääni. Kissa suostui ilomielin ja niin kaikki kolme jatkoivat matkaa, kunnes tulivat maatalon eteen. Maatalon portilla kukko kiekui kuin viimeistä päivää. Aasi kysyi kukolta miten se nyt noin kovasti kiekui ja kukko vastasi joutuvansa keittoon illalla, joten se nyt kiekui kuin viimeistä päivää. Kissa kysyi kukkoa mukaan Bremeriin toiseksi laulajaksi. Kukon mielestä se kuulosti järkevältä puheelta ja hän lähti kissan, koiran ja aasin matkaan. (Grimmin satuaarteet 2003: 137-141.)

Yhdessä päivässä ei toki Bremeriin kävelty, joten eläimet päättivät jäädä nukkumaan ison puun alle. Aasi ja koira jäivät puun juurelle makaamaan, kissa kiipesi oksalle ja kukko meni aivan ylimmälle oksalle, koska tunsu olevansa turvassa siellä. Ennen kuin kukko meni nukkumaan, se tähysti tarkasti joka suuntaan ja huomasi vähän matkan päässä olevan talon, josta tuli valoa. Kukko huusi muille eläimille löydöstään ja aasi kehotti heitä kaikki menemään katsomaan taloa lähemmin, sillä puu ei ollut kovin mukava paikka nukkua. Kun he lopulta pääsivät talon luo, he huomasivat sen olevan rosvojen talo. Aasi isoimpana kurkisti ikkunasta sisään ja näki rosvojoukon mässäilemässä suuren ruokapöydän ääressä. Eläimet miettivät miten saivat rosvoit häipymään talosta, jotta he pääsisivät nauttimaan pöydän antimista. Lopulta ratkaisu keksittiin. Aasi nosti etujalkansa ikkunalaudalle, koira hyppäsi aasin selkään, kissa hyppäsi koiran selkään ja kissan selkään nousi kukko. Aasi antoi merkin ja niin konsertti alkoi, aasi hirnui, koira haukkui, kissa naukui ja kukko kiekui. Samassa he syöksyivät ikkunasta sisään ja rosvojoukko säikähti pahanpäiväisesti. He olivat varmoja, että taloon oli tullut kummitus ja he pakenivat suin päin metsään. (Grimmin satuaarteet 2003: 142-147.)

Eläimet kävivät pöytään ja söivät niin paljon kuin jaksivat. Kun he olivat syöneet tarpeeksi, menivät he nukkumaan omille paikoilleen. Aasi nukkui ulkona, koira oven edessä, kissa takan ääreen ja kukko lensi hirrelle. He nukahtivat melkein heti. Samalla rosvojoukko oli jo rauhoittunut ja miettivät oli ollut tyhmää lähteä talosta suin päin pois. He lähettivät yhden rosvoista tarkastamaan oliko talossa oikeasti kummitus. Rosvo hiipi taloon ja huomasi takassa olevan vielä hiillos jäljellä. Se ei ollutkaan oikeasti hiillos vaan kissan silmät, jotka kiilsivät pimeässä ja kun rosvo yritti tökkiä niitä tulitikulla, kissa raivostui. Kissa kynsi ja sihisi rosvolle. Rosvo säikähti kauheasti ja lähti juoksemaan kohti ulko-ovea, mutta ovenpielessä oleva koira puraisi rosvoa jalkaan. Rosvon rynnätessä pihalle aasi potkaisi sitä oikein kunnolla takajaloillaan. Kukkokin oli herännyt mekastukseen ja huusi kokoajan kukko kiekuu. (Grimmin satuaarteet 2003: 148-153.)

Rosvo säntäsi hätääntyneenä muiden rosvojen luokse. Se selitti, että talossa oli aivan kamala kummitus, joka ensin sylki ja raapi häntä pitkillä kynsillään. Oven suussa oli seisonut mies, joka oli lyönyt puukolla häntä jalkaan ja pihalla oli ollut tumma hirviö, joka oli kumauttanut

häntä puunuijalla. Ja sen lisäksi katolla oli ollut tuomari huutamassa: ottakaa ukko kii, ottakaa ukko kii. Sen koommin eivät rosvot enää menneet taloon. Eläimet jäivät sinne asumaan ja kuka tietää, ehkä he asuvat siellä vielä tänäkin päivänä. (Grimmin satuaarteet 2003: 149-154.)

Tuhkimo

Eräässä hyvin kaukaisessa maassa sui muuan tyttö, jonka nimi oli Tuhkimo. Tuhkimo oli hyvin kiltti ja hänellä oli paljon eläinystäviä. Tuhkimo asui ilkeän äitipuolensa ja sisarpuoliensa kanssa. He pakottivat Tuhkimon tekemään kaikki raskaat kotityöt. Hän siivosi, ruokki eläimet ja teki ruokaa. Eräänä päivänä tuli kuninkaallinen kutsu. Kuningas aikoi pitää linnassaan juhlat prinssin kunniaksi. Kaikki nuoret naiset olivat kutsuttu tanssiaisiin. Tuhkimo ajatteli, että hänetkin on kutsuttu. Ilkeät sisarpuolet olivat kuitenkin toista mieltä. He ajattelivat vain itseään ja komensivat Tuhkimoa auttamaan heitä omissa pukeutumisissaan. Äitipuolikin komensi Tuhkimoa kotitöissä, niinpä Tuhkimo ei ehtinyt laittaa itseään valmiiksi kun vaunut tulivat. (Unohtumattomia satuja 2004: 144-118.)

Ilkeiden sisarpuolien ja äitipuolen lähdettyä Tuhkimo meni itkien puutarhaan. Yhtäkkiä hän kuulee taikasauvan äänen ja hänen edessään on hyvä haltiakummi. Haltiakummi haluaa auttaa Tuhkimoa ja hän muuttaa kurpitsan hienoiksi vaunuiksi, neljä kissaa hän taikoo hevosiksi, koiran ajuriksi ja hevosen lakeijaksi. Tuhkimolle hän taikoo mitä ihanimman puvun ja muistuttaa häntä, että taika raukeaa kun kello lyö kaksitoista. Tuhkimon lupaa muistavansa ja kiittää haltijakummiaan. Hän kiihuhtaa vaunuillaan linnaan. Linnassa juhlat ovat jo alkaneet ja hälinä on suuri, mutta Tuhkimon astuessa linnaan kaikki hiljenevät. Kukaan ei tunnista Tuhkimoa ei edes hänen sisar- ja äitipuolensa. Prinssi pyytää Tuhkimoa tanssimaan kanssaan ja he tanssivat koko illan. (Unohtumattomia satuja 2004: 118-123.)

Yhtäkkiä kello alkaa lyödä kaksitoista ja Tuhkimolle tulee kiire. Hän ei kerkeä sanomaan edes nimeään prinssille vaan juoksee kohti vaunujaan. Portaikossa hän pudottaa toisen kenkensä eikä kerkeä nostamaan sitä mukaansa. Juuri kun kello lyö viimeisen lyöntinsä Tuhkimo saapuu koti ovellensa ja taika raukeaa. Seuraavana päivänä prinssi on lähettänyt palvelijansa sovittamaan kenkää jokaiselle nuorelle neidolle. Lopulta palvelija saapuu Tuhkimon talolle. Ilkeät sisarpuolet kokeilevat ensin kenkää, mutta se ei mahdu heille. Tuhkimo pyytää saada sovittaa kenkää, mutta sisarpuolet ja äitipuoli vain nauravat. he kuitenkin lopettavat nauramisen kun kenkä sopii Tuhkimolle ja muuttuvat vihreiksi häpeästä. Niin prinssi meni naimisiin Tuhkimon kanssa ja he elivät onnellisina elämänsä loppuun asti. (Unohtumattomia satuja 2004: 123-129.)

Peukalo-Liisa

Olipa kerran nainen, joka kovin mielellään halusi pienen tytön. Hän meni viisaan vanhan akan luokse, joka antoi hänelle pienen jyvän. Nainen istutti jyvän kukkapurkkiin ja jyvistä kasvoi tulppaania muistuttava kukka. Kukan keskellä istui pieni tyttö, joka oli tuskin peukaloin kokoinen. Nainen kutsui tyttöä Peukalo-Liisaksi. Peukalo-Liisa leikki päivisin keittiön pöydällä ja lauloi kauniita lauluja. Hän nukkui pähkinän kuoressa ruusunlehti peittonaan. Eräänä yönä ruma sammakko hyppi ohi. Se pysähtyi katsomaan Peukalo-Liisaa, joka nukkui pähkinäkuoressaan. Sammakko tuumi Peukalo-Liisasta tulevan kaunis vaimo pojalleen, joten se tarrasi pähkinäkuoreen ja vei Peukalo-Liisan mukanaan. (Andersen 1991: 2-4.)

Sammakko vei Peukalo-Liisan purolle ja laski hänen lumpeenlehden päälle. Näin Peukalo-Liisa ei päässyt karkuun, koska se oli kaukana rannasta. Sammakko toi poikansa katsomaan Peukalo-Liisaa. Se oli yhtä ruma kuin äitinsäkin, eikä Peukalo-Liisa olisi halunnut mennä sen kanssa naimisiin. Sammakot lähtivät valmistelemaan uutta kotia sammakolle ja Peukalo-Liisalle, jättäen Peukalo-Liisaan lumpeenlehdelle odottamaan kodin valmistumista. Purossa uiskentelevat kalat olivat kuulleet sammakoiden aikeet. He kurkistivat lumpeenlehdelle ja näkivät heti, että Peukalo-Liisa oli aivan liian kaunis sammakon pojalle. Niinpä ne päättivät auttaa Peukalo-Liisaa ja nakersivat lumpeenlehden varren poikki. Lumpeen lehti lähti ajelehtimaan puroa pitkin Peukalo-Liisa mukanaan. Se ajelehti kauas sammakoista ja Peukalo-Liisa oli jälleen onnellinen. (Andersen 1991: 6-8.)

Yhtäkkiä suuri koppakuoriainen tarttui kiinni Peukalo-Liisaan ja nosti tämän korkeaan puuhun. Koppakuoriaisen mielestä Peukalo-Liisa oli hyvin kaunis, mutta kun koppakuoriaisen ystävät näkivät Peukalo-Liisan, haukkuivat he tämän rumaksi. Eihän Peukalo-Liisalla ollut kuin kaksi jalkaa, pieni vyötärö eikä lainkaan tuntosarvia. Koska koppakuoren ystävät niin kovin haukkuivat Peukalo-Liisan rumaksi, ei hänkään enää pitänyt Peukalo-Liisaa kauniina vaan vei tämän takaisin maahan. Koko kesän Peukalo-Liisa asusteli metsässä syöden mansikoita ja juoden kastetta lehdistä. Hän kuunteli lintujen viserrystä ja lauloi lauluja itsekseen. Sitten tuli talvi ja alkoi sataa lunta. Peukalo-Liisa ei enää löytänyt mistään ruokaa. Hän tuli peltohiiren kololle. Peltohiiri otti Peukalo-Liisan luoksensa asumaan talveksi, mikäli Peukalo-Liisa pitäisi talon puhtaana ja laulaisi hänelle kauniita lauluja. (Andersen 1991: 10-16.)

Eräänä päivänä peltohiiri ehdotti, että Peukalo-Liisan tulisi mennä maamyyrän kanssa naimisiin. Peukalo-Liisa voisi elää paljon paremmin maamyyrän kanssa kuin hänen luonaan. Peukalo-Liisa ei halunnut naimisiin, sillä hän ei pitänyt maamyyrystä. Eräänä päivänä maamyyrä kaivoi peltohiiren kotikoloon tunnelin. Maamyyrä antoi Peukalo-Liisalle luvan käydä hänen tunnelissaan, mutta varoitti, että siellä oli kuollut lintu. Peukalo-Liisa sääli lintu parkaa. Nähtyään linnun hän huomasi sen olevan pääskynen ja päätti peitellä sen. Peitellessään Peukalo-Liisa huomasi, että pääskynen sydän löi vielä, mutta se oli kovin heikko. Peukalo-Liisa hoiti pääskystä koko talven ja keväällä se olikin jo terve ja vahva. Peukalo-Liisa teki reiän tunnelin kattoon, jotta pääskynen pääsi lentämään ulos. (Andersen 1991: 16-24.)

Koko kesän Peukalo-Liisa ompeli itselleen kapiroita, sillä hänen oli tarkoitus mennä maamyyrän kanssa naimisiin ennen syksyä. Lopulta kesä oli ohi ja kapiotkin olivat valmiit. Peukalo-Liisa seisoi peltohiiren kodin oviaukolla sanomassa hyvästejä auringolle. Maamyyrä asui maan alla, joten Peukalo-Liisa ei tulisi enää koskaan näkemään aurinkoa. Hyvästellessään Peukalo-Liisa näki pääskysten lentävän ohi. Yksi niistä laskeutui hänen eteensä. se oli se sama pääskynen jota Peukalo-Liisa oli hoitanut koko talven. Se kehotti Peukalo-Liisaa nousemaan selkäänsä ja lähtemään kanssaan kaukaiseen lämpimään maahan. Peukalo-Liisa kiipesi pääskynen

selkään ja he lensivät kaukaiseen maahan. Siellä oli paljon kauniita kukkia ja jokaisen kukan sisällä oli joko pieni nainen tai pieni mies. He olivat aivan yhtä pieniä kuin Peukalo-Liisakin. Vähän ajan päästä Peukalo-Liisa meni naimisiin kukkien kuninkaan kanssa ja kaikki olivat kovin onnellisia. (Andersen 1991: 26-34.)